Lleuger estudi ó petites observacions sobre la educació ...

Josep Maria Valls i Vicens

Joseph M.ª Valls y Vicens

LLEUGER ESTUDI

ó

PETITES OBSERVACIONS

SOBRE LA

EDUCACIÓ DELS FILLS

Nomen. Numen. Lumen.

BARCELONA

IMPREMPTA «LA RENAIXENSA»

1898

Lleuger estudi sobre la educació dels fills.

Ab llicencia eclesiástica.

LLEUGER ESTUDI

ó

PETITES OBSERVACIONS

SOBRE LA

EDUCACIÓ DELS FILLS

Obra original de

JOSEPH M.ª VALLS Y VICENS

Nomen. Numen. Lumen.

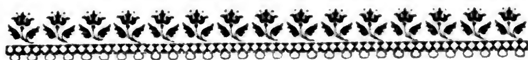

Barcelona.—Imprempta «La Renaixensa.»—1898.

ERRADA IMPORTANT

En la pàgina 23, onzena ratlla, ahont diu: «ó ab una *disolució* aterradora», s' ha de llegir: «ó ab una *desilusió* aterradora.»

CAPÍTOL PRELIMINAR

IDEES GENERALS

Qu' hermosos son los fills!: á ab quin gust s' enfonsan los llávis d' un en llurs galtones de rosa!; quina delicia mes gran la de contemplar sos graciosos cossets, fins com un satí, contornejats y suáus com una onada tot just rissada per lo ventijól de primavera!; ¡quin benestar mes plascent lo de recrearse mirant sos ulls téndres, placívols y seréns, absents de tota mácula, candorosos com la ignoscencia qu' abelleix llurs ánimes angelicals!; ¡quin bocí de cel mes hermós y mes pur y mes gran ensemps, ha donat Dèu als pares als qui los hi ha concedit abundós *frúyt de benedicció* y los hi ha conservat en aquest mòn, pera son goig y orgull, los fills que forman sa llocada!

Peró, al mateix temps, ¡quina responsabilitat mes gran y mes imperiosa recáu sobre d' élls!; ab quánta severa indulgencia y estretor los hi judicará la manera com los haurán educat, quins exemples los hi haurán donat, quines observacions los hi haurán fet pera cumplir lo cárrech que de coautors los hi conferí al honrarlos ab lo altíssim tí-

tol de la paternitat! Perque los fills, avuy petits, demá 's tornan grans y aquéstos, se fan hómens; los quals en últim cas, y per rahó d' aqueixa cadena misteriosament admirable qu' uneix y enllassa una generació ab l' altra generació, constituheixen los pobles y marcan les époques ab les virtuts y ab los defectes per los quals va passant y passará la Humanitat fins qu' arrive al terme de sa pelegrinació damunt de la terra ó, mellor, á la conclusió absoluta de son destino en aquest mòn transitori.

Això sóls, demostra la importancia inmensa y la trascendencia incalculable que té la educació dels fills: son élls, la llevor que 's planta pera recullirne 'l frúyt en lo temps natural de llur desenrotllo; y si á una planta qualsevol, per insignificant que sía, se la cúyda y atén y vigila pera que donga la flor ó lo frúyt que se 'n apeteix y espera, ¿qué no haurá de ferse ab los fills, qu' han de ser hómens primer, ó en lo transcurs dels díes, y sérs inmortals desprès, ó en l' espay sens' fites de la Eternitat? ¿cóm pót mirarse, nó ja sols ab indiferencia, sinó ni únicament ab lo mes lléu descúyt, llur desenrotllo y llur pervindre, tan íntimament enllassats ab los cuydados que s' hajan tingut ab llurs ánimes, veritables motllos de cera verge ahont los hi es fahedor als pares, en lo temps de la infantesa, gravarhi pera sempre llur própia fesonomía moral ó, en altres térmens, los sentiments é inclinacions que possehiren?

Bè es veritat que no tot depén ni poden ferho 'ls pares; peró també ho es qu' un descúyt d' élls, en la inmensa majoría de cassos fill de la negligencia; qu' una falta de vigilancia qu' ha de ser sempre incansable; qu' una deixadesa qualsevol, ó mancament de zel ó poca comprensió de lo qu' exi-

geixen los alts debers de la paternitat, duhen en la vida dels fills conseqüencies doloroses y moltes voltes caygudes, prevaricacions y fins condempnacions irreparables. Nó perque la mar estiga en bonansa, déu lo mariner expert y amant de sa barqueta descuydarla: un cap de gròp; un' altra que l' abordi, un temporal soptat ó una llavetjada repentina, poden en un moment destruhirla y enfonsarla en los avenchs de les salades aygües, deixantlo á n' éll en lo desconsol. Lo mateix passa ab los pares respecte als fills: qui es depositari, qui guarda los cabals d' un altre (y 'ls fills, ho sòn de Dèu) no pót jamay víurer descuydat, ni refiarse: ha de vigilar, déu aténdrebo en tots y cada un dels moments ó méntres éll ne sia 'l responsable y una causa ó força major no lo hi privi ó no l' impossibiliti de ferho: ¡quántes morts de fills se ploran per semblants causes y, lo qu' es pitjor, quántes ánimes perdudes per culpa dels pares! Y lo grave de tot axó, es que 'l mal que s' comet per oblit ó per deixadesa y fins per ineptitut, es casi sempre irreparable; casi may, té esmena ni correcció possibles.

Se nos dirá, com á gran objecció, qu' en la inmensa majoría de les vegades los pares, malgrat de llur zel y de llur bona voluntat, no poden atendre, com voldrían, al cuydado dels seus fills; que molts d' ells, han de buscárloshi 'l pá qu' alimenta al cós y fá possiblé, per lo tant, ab lo desenrotllo de llur vida material, lo de llur vida moral; que hi ha fills quines dolentes ó perverses inclinacions son difícils, sinó impossibles, de vencer; qu' en molts, la falta mateixa d' instrucció los lliga de máns y 'ls entorpeix é impossibilita, fentlos, per lo tant, exempts de la responsabilitat corresponent de cumplir ab los cárrechs que la paternitat natural-

ment imposa; que hi ha, en fí, un grapat de circunstancies que s' oposan á la consecució d' aqueix bell ideal en cumpliment ó en obtenció del qual sembla que nos volém tancar nosaltres en un cercle de ferro, condempnant als pares al cárrech, mes que de tals, de guardes de vista de llurs fills. Res d' axó, en absolut, té fonament; no passa d' ésser un sofisme que cáu per sa própia basa al analisarlo; y sinó probémho.

En efecte: ni les ocupacions, ni la falta de recursos, ni les sobres d' ells, ni la poca ó negativa illustració excusan jamay la oportuna mirada del pare, ni l' us de sa autoritat sobirana dintre de la familia, ni l' amor escampant llur aroma divinal entre 'ls que la forman, ni 'l reny á tóm, ni l' avís ó 'l consell quan convinga, ni les mostres de respecte als qui li sòn superiors, de carinyo pe 'ls qui inferiors li sían, ni en fí aquest conjunt d' actes, de paraules y d' accions que 'l home fa, diu y executa constantment y sense adonársen, los quals sòn, al trobarse devant dels fills, la escola ahont aquéstos mes aprenen, l' espill ahont, fins sense volerho, s' hi miran, l' ambent moral ahont respiran y en lo que, nos atrevirém á dir, l' ánima s' assimila aquells elements que la farán ser bona ó dolenta, digne ó perversa, cristiana ó atea. Si un pagés, per exemple, vol que un planter li arreli, ¿no l' adobará degudament?; ¿no trevallará la terra, fangantla ó conreantla segons sía la naturalesa d' aquéll?; ¿se li acudirá jamay trepitjarlo ni enjegarhi un remat de cabres pera que li desbrotin les tendres fulles ó les primeres llucades? Y si un fabricant, un comerciant, un advocat, un metje, un artesá volen obtindre lo natural producte de sa fábrica, de son comers, de son bufet, de sa carrera ó

de son ofici, ¿los hi passará may á cap d' élls pe 'l magí fer lo contrari de lo que intentan pera guanyarse la vida honradament y percébre, aiximateix, la noble satisfacció de prosperar ab l' esforç de llur trevall? Donchs si tot aixó es cert y, ademés, natural y llógich, ¿per qué no ha de serho igualment que 'ls pares cúydin, vigilin, guihin, ensenyin y reptin als fills quan es del cas ó, en altres paraules, que crihin y eduquin ab tot l' interés y vigilancia tresor tan inapreciable ó als qui sòn noresmenys que 'ls plançons de llurs cors y 'ls successors de llurs nóms, sían de la condició que sían, no exeptuantne ni al Rey ab tot son poder, ni al pobre mes miserable sense altre sostre que 'l cel, ni mes abrigall que 'l que tapa ses nuheses?: ¿quin pare no pót ferho?; mellor ¿quin pare pót deixar de ferho?

Si axí succehís, no s' haurían registrat cassos com lo de que tot un Príncep (per mes ignominia desprès rey d' un Estat que 's banta de *hidalgo)* hagués donat una bofetada al débil de son pare, qui per suportar tal afront, bè demostrá la indignitat ab que cenyía la corona; ni 'l d' aquell altre qu' en lo moment de sufrir la horrenda pena del garrot vil, llensá al rostre del autor de sos díes lo terroríflch cárrech de qu' ell n' era lo culpable; ni, en altra ordre de vergonyes ó afronts mes secundaries, peró al cap y á la fí vergonyes pera fer enrajolar les galtes dels pares negligents, aqueix munt de grosseríes, de poch respecte, de rebaixament moral y d' egoisme refinat que sòn la nota dominant de la major part del jovent d' avuy en día, quins indivíduos pecan, los uns, los de las classes altes, per una lleugeresa sols própia de dones lesbianes; los de la mitja, per una follía imbécil ó fa-

tuitat, digne unicament de llur possitiva ignorancia y de llurs dubtoses riqueses; y los de la baixa, per una ausencia tan complerta de nobles sentiments que, quan un hi pensa, s' aturdeix y esborrona.

Per la calitat dels frúyts, se coneix generalment, la calitat del árbre: si avuy, donchs, sòn aquells tan dolents ¿qué no serán les soques que 'ls engendraren y nodriren? Molts dirán que lo que passa es inevitable; que tot aixó es mal de l' época y fins, extremant les conseqüencies ó mellor les defenses en llur descárrech, afirmarán que próu fan los pares en alimentar y vestir als seus respectius fills, necessitantse una gran dóssis de virtut pera sobreportar pacientment la creu del matrimoni. A poch á poch: tals afirmacions sòn subterfúgis, sòn excuses de mal pagador, sòn vertaderes heretgíes que 'ns conduhirían per ignorancia ó per malicia al fatalisme groller ó al possitivisme carnal y corruptor: en altres paraules; aixó ó 'ls tals arguments, demostran lo que abans déyam: l' abundó de pares que no saben ó no volen sapiguer lo qu'es serne, y l' aixám de fills que creixen y pujan com los árbres en un bosch salvatje, marcant la decadencia esferehidora d' aquest segle presumptuós, incrédul y materialista.

Desenganyémnos: tots los grans cárrechs, suposan grans debers y no ménos responsabilitats; y aquell que los exerceix, si 'n vol los honors y goigs y distincions que 'ls hi son própies, també n' ha d' admétre les seves penalitats y 'ls seus sacrificis. Y ningú nos negará que lo *ser pare*, que la paternitat es un gran cárrech: ¡si n'es de gran, que ningú 'l comprén ab sa majestuosa importancia y trascendencia; en totes ses dolceses y ab tots sos

desinteressats sufriments; en la inmensitat de ses esperances y en sos naturals temors del pervindre, fins que la existencia d' un fill, d' un sér petit, insignificant, débil y trencadís peró exquisit y dolç, com á frúyt del cel, nos vé á descórrer lo vel de sos misteris ab son primer vagit, qu' aixís apar un plany d' anyorança pe 'l ressó de son plor, com un accent de victória per lo vibrant de ses notes! ¡Pare!: quín títol mes hermós, quin cárrech mes honoríflch!: ¿quin nóm ressona mes placívol qu'ell en los humans ohidos?: precisament per éll, los hómens s' acostan á Dèu y, en lo que té de creador, s' hi assemblan; y en tant es aixís, qu' Ell, l' Autor de tot, la Sabiduría inmensa, la Bondat infinita, la Justicia Eterna, vol que l' anomenám PARE; y pera que 'ls hómens no dubtar poguessen de que 'ls en hi era y los en hi es, volgué enviárloshi á son FILL en carn mortal pera redimirlos y salvarlos!. PARE, es lo títol que prén com á preferent y mes dolç lo Vicari august de Jesu-Christ sobre la terra; PARES s' anomenan los reys, puix que en son orígen, tal significat té aquesta paraula; PARES, anomena la Esglesia á sos grans Doctors y Apologistes; PARES, tenen per títol los sants fundadors d' aqueixos estols d' instituts relligiosos que 'l bè de la Humanitat procuran y 'l bè de les ánimes fomentan; y 'ls pobles mateixos, quan tractan d' honrar á llurs fills exímis y preeminents, no saben dárloshi tractament superior al del hermosíssim de PARES DE LA PÁTRIA.

Peró, encara hi ha mes: l' actual oblit dels alts debers de la paternitat, dú com á conseqüencia funesta l' abundó de pares escéptichs ó, si aixís podém expressarnos, de pares materials; es á dir, fa que 's desenrotlli y cada dia s' estengui més

aquesta clapa de pares que sols veuhen en llurs fills un producte físich mes ó ménos útil y bonich de la pródiga naturalesa, un resultat material del sant llás del matrimoni, que altrament consideran com una cárrega pesada y aclaparadora, y de cap manera veuhen ó hi saben veure en élls, al sér superior, al home lliure, al preferit de Dèu. Y com los hi manca aqueix coneixement superior, com no atenen pera res al sér moral ó á l' anima, com oblidan lo fí ulterior de les joyes confiades á llur cuydado, s' esborronan y corprenen al sentírloshi fer un estornut y, en cambi, ascoltan criminosament impassibles ó ab ruquería indiferent la paraula escandalosa, lo gesto desvergonyit ó la flestomía reprensible qu' ix de llurs boquetes que, com les fulles d' una flor, sols haurían de desclóurers pera escampar aromes y perfums. ¡Ah! no n'hi ha próu, nó, pares desprevinguts ab que vigiléu un estossech que pot ésser lo prelúdi d' una tíssis, ó la taqueta blanca precursora de la difteria, ó los síntomes qualsevols d' aqueix munt de malaltíes terribles que delman als infantons com frúyta, nó: també y ab igual ó mes cuydado, deuhen vigilarse y curarse les taques morals qu' ab lo temps serán la perdició de llurs cossos y la condempnació de llurs ánimes, ensemps qu' una font inagotable de disgustos y potser d' afronts pera vosaltres!

Y tot axó succeheix y, com onada que va inflantse, creix lo nómbre d' aqueixos pares materials de que parlavam, per la falta de confiança en Dèu, á la qual serveixen d'aliment lo dubte groller de sa existencia eterna; l' egoisme refinat qu' asseca 'ls cors y n' esborra l' amor que deuría niarhi; l' orgull imbécil que sepára unes classes de les altres; l' afany indómit d' un benestar temporal tant

mes apetescut y disputat quant mes llunyá se té lo bè moral; lo sensualisme embrutidor que fa rodolar timbes avall á les actuals generacions, y aqueix conjunt de complexes causes qu' acabarán de convertir al mòn en un femer y de llensar als pobles los uns contra'ls altres com á feres, si Dèu, per una determinació sobirana de sa omnipotencia, no hi posa aturador ó no ho capgira de soca á arrel. Efectivament: tothom apar que mostra especial empenyo en apartarse dels camins de la veritable felicitat, ó sian de la virtut y de la esperança en Dèu: qui mes, qui ménos, tothom claudica en aquesta importantíssima qüestió, qu' es precisament la basa ó fonament de la societat mateixa. Avuy, fins persones piadoses, de bons sentiments, de recte pensar, quan parlan ab una mare que té molts fills, la planyen y la compadeixen: mes que animarla y encoratjarla á seguir per aqueix calvari qu' aconduheix precisament á gosar de la eterna benhaurança, á rebre en altra vida lo prémi del munt de sacrificis que presuposa una garlanda de fills; en lloch de volguer imitarla pera axís donar mes servents á Dèu y mes hómens á la pátria... la hi fan, ó explícita ó encubertament, cárrechs amarchs per sa benehida feconditat y la hi avinentejan que no sap cuydarse, qu' estraga sa salut, que se fá una esclava de sos menuts ó infants; y no dihém res si á n' axó hi ha pogut ajuntar la sórt inmensa de donar als frúyts de ses entranyes la dolcíssima sava de sos pits, perque llavors sòn ó hi ha próus perversos pera afrontarla y atrevirse fins á anomenar *puerca* á tota una reyna tan virtuosa com infelís que, com les bones mares de nostra Terra, «criava als fills del seu marit», segons contestá á n' aquella tayfa de dones corrompudes

que brillavan en una ciutat fastuosa y mil voltes funesta pera 'ls pobles que ploran sota 'l pés de son jóu, tot aprenentli, per desgracia seva, sos vicis mes abjectes y costums mes depravades.

Y 'l mal está en que aqueixa desviació dels sentiments rectes y naturals á la paternitat va creixent, creixent com rierada inmensa alimentada per aygues revingudes y á cada instant mes abundoses, fentse penós y difícil, no sóls oposarshi ab tota la voluntat y energía de les própies y arrelades conviccions, sinó fins ni poguer intentarho per arrastrarnos la impetuositat abrumadora de mals exemples, de crítiques punxantes, de burles d' aqueixes que fán sang ó estrossejan lo cor perque portan en sí mateixes y dintre de la societat en que se víu, aparellat lo ridícul qu' es, tal volta, de totes les humillacions, la que ménos pacientment sap resignarse á sufrir un' ánima digna y verament cristiana. ¡Quánta energía, quánta abnegació y quánta convicció dels própis debers se necessitan avuy en día (ho confessém ab dolorosa ingenuitat) pera que 'ls pares sápigan serne y no arrivin en moments especialíssims á trobar molest lo declararse tronchs rublerts de nombrosa brancallada!; peró aixís y tot, fentnos cárrech de la natural debilitat y flaquesa del cor humá, puix també havém nosaltres sentit decandirnos y defallir en les amargors de la vida, aixordats per la cridória impía de la gent que sols pensa en gosar y divertirse, nos atrevím á aixecar la véu y fent bocina de les nostres máns, com los mariners quan demanan auxili méntres procuran dominar les andanades de la tempesta qu' amenassa engolirlos, cridarém ben alt als pares que son pares, á quants comprenen lo qu' es serne y 's veuhen ab tal títol dignificats,

honrats y ab un péu en los grahons mateixos de la escala mística de Jacob, que no s' espanten, que no cedescan, que no s' avergonyeixin ni ara, ni may de apel-larse pares cristians, puix per damunt dels vicis, hi suran les virtuts, per sobre dels temps que passan, hi ha los temps que venen y al cím del cím mes alt, dominantho tot, abarcantho tot y subjectantho tot á son albir, hi ha Déu al Qui debém pregar, á Qui debém acudir y en Qui debém esperar!

Veusaquí lo perqué escribím aquest lleuger ESTUDI Ó PETITES OBSERVACIONS SOBRE LA EDUCACIÓ DELS FILLS y manera d' atendre á llur desenrotllo físich y moral. No preteném ensenyar á ningú, en lo sentit de créurer que nosaltres aném bè y equivocats los demés. Rés d' això: ni la caritat nos ho permet, ni ho consentiría la véu de la nostra conciencia á la qual li repugnan fins les sombres del orgull ó de la vanitat. La experiencia, nos ha ensenyat un munt de coses que creyém útils á la bona gobernació dels fills y, sobre tot, creyém profondament que lo principal, mitjantsant la oració y la senzillesa de cor, en les fonts inagotables y jamay estroncades de la Bondat Eterna ha de buscarse.

Nosaltres, donchs, serém expositors modestíssims d' aquestes idëes: tú, ne deduhirás les conseqüencies; per lo qual si esdevé, com es casi segur, que rés de profit havém escrit ó cap benefici ne reportes ó alcances, lector estimadíssim, nos haurás de perdonar la moléstia que t' haurém causada empesos pe 'l noble desitj de fer bè qu' es, al fí de la jornada, l' únich consol qu' assolir y cercar podém los qui, essent fills devotíssims, encara que febles, del dolcíssim Jesús, ó seguidors indignes

de sa lley de Caritat y Amor, sufrím resignadament en aquest mòn de tribulacions, les misèries própies y les ajenes, méntres procurém acombolar lo major nombre possible de bones obres pera no arrivar al altre ab les máns búydes.

CAPITOL PRIMER

LOS SOLTERS

Lo solteratge, quan no está sostingut per un principi superior, es l' estat mes imperfet del home: casi pót assegurarse qu' es éll, l' escull ahont mes perillan de pérdres aixís son cós com sa ánima. Y se comprén: quan l' home (y qui díu aquést, també díu la dóna) ha arrivat á l' época de son complert desenrotllo físich, lo cós y l' ánima á l' una, li significan ab mes ó ménos vivor, ab major ó menor claretat, peró sempre d' una manera próu explícita, encara que á voltes sía en forma rudimentária é inconscient, que son cor ha nascut pera estimar; que la vida, tendeix á la expansió; que no convé, en una paráula, com exclamá lo mateix Dèu després d' haver col-locat á Adám en mitj de les delicies sens fí del Paradís terrenal, que l' home estiga sol. En aqueix período de la vida, mil contraris impulsos nos combaten, nos aturmentan y nos entristeixen: un vagorós malestar, un afany ocult que 'ns porta á estimarho tot, á véurho tot de color de rosa y ensemps nos endinsa en un mar de perturbacions ignotes é indesxifrables, s' apodera

del cor y de la inteligencia humanes: per una banda, s' ascoltan les cantarelles de les aus festívoles que crehuan los espays cercant les branques mes arresserades ahont penjarhi llurs níus ditxosos; esclatan les flors en mils y mils colors y aromes rebent ansioses les besades del sol que les vivifica; nos arrivan arréu aléns de primavera qu' al refregarse ab nostres galtes nos despertan sentiments y afeccions tan dolces com desconegudes; y per l' altra, se sent adins del pit una véu imperiosa que díu ¡alerta!; se llúyta ab la necessitat de satisfer les exigencies de la vida, axís les de la voluntat, com les del cós com y també les de la intelligencia; y finalment nos trobám, al arrivar á n'aqueixa crísis suprema de la humana naturalesa, en que aquell que reflexiona y pensa, s' ha de determinar á péndre estat, en lo qual poden influhirhi, modificant la seva resolució definitiva, entre moltes diverses causes, aixís la existencia de la autoritat paterna, com l' ausencia d' élla, ab tota sa llibertat é independencia individual subsegüents.

Quan s' arriva á n' aqueix período de la vida, ¿qué se fá avuy?; ¿cóm se resól aquest problema de tan trascendental importancia pera l' indivíduo y pera la mateixa societat? L' estat de les actuals costums, aixís públiques com privades, respondrán ab nosaltres que per regla general, se fá de la pitjor manera possible; y per xó y com á nota dominant, demostrant la creixent depravació d'aquelles, los jóvens se decantan al solteratge, per mes que cal confessar ésser la tal determinació mes freqüent ó usual entre 'ls hómens que no pas entre les noyes. En efecte: de día en día aumenta 'l nombre dels qui miran ab horror l' estat sant del matrimoni, quedantse, per lo tant, solters. Ja no par-

lém d' aquells que fent lo sacrifici heróich de la virginitat cristiana, obtan en llahor á Déu per lo perfecte estat de puresa ó castetat, puix no poden referirse á tals ánimes privilegiades les nostres observacions sobre del particular; ni encara á ne 'ls qui un dolorós etzar de la vida ó estretíssims y personals debers á cumplir, los hi fan fer lo sacrifici de llur cor, que será, méntres viscan, lo sagrari hont se guardará lo recort de la persona á qui s' estimá ab deliri y se perdé en hora prematura, ó 'l refugi constant é inmutable del que necessita de son consol ó de son auxili; com, per exemple esdevindría ab la humil donzella qu' ha de ser la providencia d' una mare tulida ó de germanets mes petits deixats en la orfanesa; ó ab lo fill que degués aténdre ab ses suhors á la manutenció d' un pare vellet y desvalgut. Nó; no 'ns referím á cap de aquestos en los qui, l' estat de solters, presuposa un sacrifici gran é incomprensible pera la generalitat dels hómens y, per lo tant, basat en una gran virtut; volém parlar d' aqueix conjunt de jóvens que no prénen estat ó no'n volen péndre per egoisme, per un miserable cálcul mercantil, per la pôr que 'ls hi fá l' haver de deixar als companys alegres, les comoditats may perturbades, les nits de orgía: per aquestos parlém; sian hómens ó dones; per aquestos havém dit y repetím que 'l celibat ó solteratge es l' estat mes imperfet del home. Aném a demostraho.

Res d' aquest mòn ha sigut fet pera ser una cosa inútil ó pera no servir: tot té la seva aplicació, son objecte determinat ó própi, son fí últim; y quan no serveix, sia pe 'l motiu que 's vulga, se la llensa, se la desprecía, ó se la elimina d' entre les altres coses. Plantaréu un árbre pera que vos donga

frúyt ó sombra; criaréu un aucell pera que cante ó vos alegri'ls ulls: tindréu un cavall pera servirvos, un gòs pera guardarvos, etc., etc.; peró si l' árbre es xorch ó no 's vesteix de fulles, si l' aucell no canta, si 'l cavall no corra, y no vigila y no vos defensa 'l gòs, l' arrancaréu al primer fins á ses arrels mateixes, l' aviaréu en son cás al segón, ni donaréu pinso al corcer pera arruinarvos y no tindréu, en fí, ni un dia mes á casa vostra al cá inservible. Tal es l' home quan román solter per egoisme y per convicció; y rés dirém de les dones perque, en aixó, ó aixís considerades, sòn de pitjor especie encara que 'ls hómens. No 'ns referím, ni referírnoshi podríam, á les que, en us de llur perfecte dret, no volen abraçar lo sant llás del matrimoni per pôr de no sapiguer cumplir sos debers altíssims, nó; puix es de respectar tal temor ó semblant mida de prudent abnegació. Parlém no mes que per aquelles que negantshi ú oposantshi per própi egoisme ó per vanitat de solteres, no serveixen ni per la Societat en general, ni ab prou feynes per llur própia familia ó próxima parentela quan la dishort ó la desgracia la flagella, puix d' un cor aixut é insensible com lo séu, no n'ix ni'n pot eixir may ni un consol, ni una espurna del sant foch de la caritat: sòn verdaderes antinómies, que, d' ésser abundants, (¡Dèu nos en reguard!) faríau aborrible á la dolça meytat del humá llinatge.

Mes... y tornant als varons ú hómens, trobarém que 'ls qui 's mantenen solters per les dites causes ó pe 'ls motius desús exposats sòn, nó sols una cárrega inútil, sino que també un perill pera la societat. Ells, ab llur egoisme y cor de suro, com los cargols ab llur closca, se tancan á dins de si mateixos y casi may los conmóu ni 'ls fá donar un

pás mes enllá del altre la desgrácia agena. Mentres sòn jóvens, posan en ridícul als qui, en la edat d' ells, sòn pares de familia; atentan á la tranquilitat de les dels demés, buscant lo punt flach per' ahont introduhirshi y fer cáurer perfidiosament y sense responsabilitat legal la seva honra; omplan de pardalets los caps de les noyes febles ó incáutes que creuhen llurs paraules falagueres y traydores, pagántleshi moltes voltes un favor rebut ó la confiança d'un secret, ab una rialla sarcástica ó ab una brometa crudel ó ab una disolució aterradora. Pensan sols ab la sua infatuada persona; sòn mels-rosats que sols se cúydan y procuran per élls y may faltan ab la floreta al tráu, carregats d'olors com una damisela neurótica, bèn prisadets de coll y punys; ab levita ó frach de perfecte tall, corbata blanca y guants llampants, á la reunió, al ball y fins al brancal de la esglesia. Y encara, tots aqueixos sòn los mes inofensíus; sòn lo mosquit ó la vespa verinosa que pican, molestan, fan mal, peró no matan: desprès, hi ha los grollers, los esperits-forts, los que res creuhen, ni en res esperan, ni 's fían de res, ni res los hi apar respectable, ni decent, ni honrat: com tenen llòt per conciencia y en lo llòt se miran, tot ho troban cóm ells sòn: corromput, llensant miasmes (dihemne micróbis, ja qu' avuy aquestos están á l' ordre del dia y... dels invents) y vessant escepticisme fins al moll dels ossos. ¿Qui'ls fá amohinar pera rés?: ¡casarse! vaja una ximplesa: carregar ab dóna, ab fills y ab gastos inútils... ¡aixó es bó pels tontos! La vida lliure; lo refinament dels plahers; lo baf d' una timba; lo despreci á tot... y á tothom: tals sòn llurs ideals, si es que ideals sian totes aquestes negacions: pera élls, no hi ha cor, ni nobles sentiments, ni vides honestes,

ni aspiracions honrades. Tot ho atropellan y passan per sobre de tot, no arrivantlos á contindre moltes voltes no mes qu'alguns dels anomenats respectes humans; mes ben dit, llur vida y llurs actes se desenrotllan y 's mouhen, com vírgules en conréu, en lo cercle, prou ample pera élls, de les lleys civils: temen y respectan tant á la pressó, com escarneixen y 's befan del poder de Dèu.

Mes, vé lo temps, si 'ls vicis no 'ls hi han ja anticipat la tomba, en que arriban á vells: llavors ¡ay si sòn de los que 's coneixen per *vells verts!*: sòn aquestos, lo sér mes insufrible y mes repugnant de quants trepitjan la terra, puix ni en llur disculpa poden aduhir les inexperiencies de la vida, les ilusions de la joventut, les calaverades, moltes voltes, mes aviat filles del atolondrament que d' un mal cap, en que cauhen los jóvens. Per cor, tenen un pá de glás; per front, un rebregat biombo darrera del qual hi amagan lo refinament del cálcul y la baixesa de les llordes passions que cobejan ab lo mateix goig ab que ho fá un gat vell quan sotja alguna lleminadura amagada al rebost ó en lo recó d' algun asmari: no 's cansan de vigilar, de perseguir, de solicitar y ab tota la astúcia dels anys, s' aprofitan sempre en favor seu, del primer descúyt d' aquell á qui volen plantar urpada.

Alguns n' hi ha, ab tot, d' entre aqueixos que 's mantenen solters per sistema ó tal vegada mellor per idiosincrácia, qu' arrivan á vells sense qu' allavors fassen ni bè ni mal: sòn com l' aygua encantada que ni serveix pera béurer ni pera regar. Ocupats en llurs negócis, abstrets en llurs cabóries, aborrits de la societat en que viuhen, no haventse prés may la moléstia de pensar que l' home es una cosa una bona mica superior á un tronch, atenyen

á la vellesa sense ilusions, sense esperances y sense familia: tot esperant, esperant se 'ls hi ha fet tart y no passan de la categoría de concos, si es que encara tenen alguna branca ahont arrambarse, ó d' ánimes en pena qu' han de ráurer en máns d'una minyona rondinayre ó d' un criat de fidelitat dubtosa qu' esguardan l' hora de llur darrer badall pera aprofitarse de lo molt ó del poch qu' ells no sapiguéren usar bonament en vida. Los hi esdevé als tals, lo que 'ns contestá un dia un exemplar curiosíssim d' aqueixa mena de solters que 's planyía d' haver trobat barrades les portes del matrimoni que rebutjá com á enutjós é insoportable quan debía haver pensat en constituhir cristianament una familia: ara—nos deya—es massa tart; ¿quí m' ha de volguer, no essent per l' afany de xuclarse mos diners?. Haig de véndrem, y aixó 'm repugna; y en cambi, sé que seré malehit en vida y en mort: en vida, perque jamay acabaré de morirme pe 'ls qui 's creuhen han d' heretarme; y en mort, perque cap d' ells estará content ab lo que 'ls hi haja previngut, convençuts de que á cap d' ells hauré deixat lo que en justicia los hi pertoca.—Y la veritat d' aixó, era que l' home tenía rahó que li sobrava: sols les afeccions pures, los llassos de familia, les benehides conseqüencies del matrimoni cristiá, poden donar consol al home que mes de quatre colps ha de menester un pit amorós y plé de bondat ahont acotjarse pera descansar y referse de les llúytes de la vida y somríurer placívolment, pensant que desprès que l' haurá deixada pera volar á mes altes regions, hi haurá en élla qui plorará sa ausencia, qui anyorará son recort y qui enlayrará envers al cel ses oracions y pregáries. No obstant, tots élls se pót dir qu' en lo pecat, portan

la penitencia: l' egoisme mateix que 'ls allunyá dels sérs que 'ls haurían volgut, los ofega y aisla en lo buyt qu' al entorn seu forman los egoistes que 'ls rodejan.

Peró no 's crega que la existencia dels solters impenitents ó, en altres térmens, lo celibat, sía una cosa no coneguda fins avuy en día; al contrari: desde que 'l home, es home, á comptar de sa cayguda del estat de gracia, hi ha hagut aberracions; y una d'élles, es aquésta en los cassos en que s'oposi ó contrarihi les lleys de la mateixa naturalesa. Lo notable del cas, es que 'l creixement d' éll ó l' afició á romándre en solteratge, denota una gran perversió de costums públiques y, per consequéncia, una degeneració dels pobles: recórdis, sinó, entre altres, les lleys que contra 'ls célibes y á favor del contracte matrimonial eixíren en l' Imperi de Roma quan aquest, passada sa majestuosa grandesa, envilida la pórpra de sos emperadors y degenerada la rassa qué doná lleys sapientíssimes al mòn, entrá en sa pahorosa decadencia que no foren próu á contindre ni ménos á evitar aquelles previsores disposicions. Avuy, aném pe 'l mateix camí y si 'ls gobernants no 's preocupan mes del estat social en que 's decandeixen les nacions, per regla general; si no 's prenen mides prudents y enérgiques qu' eviten lo creixement d' aqueixa plaga perturbadora y si, en síntessis, no 's procura vitalisar de nóu en l' home l' amor á la familia, com á derivació del amor á Dèu, font y causa de tots los demés, la societat anirá rodolant timbes avall fins que la ofegui 'l llót de les concupiscencies y 'l baf dels vicis qu' acostuman á ser lo seguiment y corteix dels pobles abjectes.

¡Jóvens que me llegíu!, no volguéu ésser un d'

aqueixos als qui ma ploma fueteja y mon cor compadeix; sérs inútils y, per lo tant, perturbadors de la societat á la qual envenenan ab llurs mals exemples. En tots los estats podém servir á Dèu y per medi de qualsevol d' élls podém obtindre la perfecció absoluta, traspassades que sían les fites d' aquest mòn; peró malgrat d' aixó, y si vostra ánima no vos hi crida d' un modo especialíssim é indubtable per un toch de la divina gracia, no vos mantinguéu jamay solters, no ja per repugnant egoisme, sinó ni per comoditat, ni encara tan sols per rahonada conveniencia perque, com havém dit al principi, y encara que 'l celibat no siga, com no es, contrari á les lleys de la naturalesa, es aixó una imperfecció ab la qual perillan per un igual lo cós y l' ánima. ¡Y á vostre torn, vosaltres, pares que teníu fills!; féu qu' en vostra casa, no aprengan aquestos á aborrir ó á apartarse de formar élls, quan hora sía, una nova familia, puix en élla es al cap y á la fí ahont primariament descansa tota societat y 'l pervindre del llinatge humá!

CAPÍTOL II

LO MATRIMONI

Per lo que havém exposat en l' anterior capítol, se deduheix que, esceptuant l'estat mes perfecte de puresa ó de virginitat, lo mes natural y própi del home, es l' estat del matrimoni. Dos sérs que se completan; dues ánimes que s' ajuntan y 's fonen en una sola pera aixís cumplir mellor los alts designis de la Providencia en aquesta vida; veusaquí l' ideal del matrimoni. Dos en un y pera sempre!... ¿qué mes bonich y consolador en aquest mòn, ahont l' home constantment s' hi anyora y ahont, de trobarshi sol, li fora enutjós y trist lo viurehi! Encara hi ha mes: aqueixa divina institució té un altre fí ó mellor dit, un altre objecte d' ordre superior á cumplir: la formació de la familia y com cercles concéntrichs que 's van extenent fins á lo incalculable, la constitució dels pobles ó nacions que venen á ser, per voler admirable y armónicament grandiós jamay interromput en lo transcurs dels segles, les brancalladés inmenses del tronch de la Humanitat de la qual totes reben llur sava y á la qual totes refluheixen demostrant

la unitat admirable de sa procedencia y la sabiduría inmensa del Qui va crearla.

Per aquestes rahons que sols esbossém, han donat y reconegut tots los pobles de totes les etats, civilisacions y époques tanta importancia al matrimoni, procurant tots, fins los mes rudimentaris y aquells als quals no ha arrivat encara desgraciadament la llum del Evangeli; aixís los de la antiga gentilitat, com los mes avensats en lo progrés y cultura; tant lo poble dė Moysés que rebía sa llegislació admirable y no sobrepujada en los Manaments promulgats al péu del Sinaí, com los qu' encara 's crehuen los fills del Sol; tots, en una paráula, han vist y vehuen en lo matrimoni quelcom mes que la unió dels dos sexes pera la procreació de la especie; tots han atés á son doble aspecte de moral y de material y tots l' han revestit de solemnitats, li han reconegut drets y li han fixat debers que no podría admetre, ni consentir de cap manera, si la unió del home ab la dóna no fos una cosa inmensament superior baix tots conceptes á la dels irracionals. Sols á la época moderna, als sábis del XIXé segle, als secularisadors d' aquestos temps que 's bantan d' amants del progrés y de la civilisació, se 'ls hi ha acudit, per ódi á tot lo sant y á tot lo noble y sens dubte per hipnotisació del esperit del mal que s' estén cada día mes y ab major empenta, fent cruixir la carcanada del mòn com si li trigués l' hora fatal d' engolírsel' en sos avenchs disputantlo al mateix y amorosíssim Déu, posar llurs máns sacrílegues sobre la obra de Jesu-Christ qu' enlayrá, dignificá y sublimá lo matrimoni al donarli lo carácter de Sagrament, volguentli tréurer y treyentli, allí ahont han pogut, aquest carácter y conservantli únicament per pura fórmula ó

per un refinament de cobarda hipocresía, lo de contracte consensual que, com á tal, pót desferse y anularse ab lo consentiment mútuo de les dues parts. Sols á n' aquest segle, materialista fins al moll dels ossos, mancat de grans ideals y emborratxat pe 'l baf de la bestialitat humana que no li deixa sentir les dolces aromes d' una vida superior y eterna, li era possible esborrar del matrimoni en les Nacions católiques son carácter de sagrat pera convertirlo en civil; ó, en altres paráules, de consentir y fins legalisar lo concubinat y d' embestir, pera ensorrarlos, los fonaments de la familia y, per lo tant, de la societat, ab la catapulca del divorci, enlayrantlo en alguna d' aquelles, á la categoría d' institució. Les lleys son lo reflexo del estat moral dels pobles, y per lo mateix, á pobles materialisats, sols los hi corresponen lleys materialistes.

Peró, no es lo nostre objecte seguir ocupantnos del matrimoni baix son doble carácter de sagrament y de contracte, ni dels drets ni dels debers que li sòn inherents, ni de tot lo que ab éll se relaciona, puix no fóra aixó própi de lo que nos havém proposat al escríurer aquest lleuger Estudi. Sentém, solsament, lo fet de la seva importancia trascendentalíssima, sía 'l que 's vulga 'l concepte baix del qual se 'l consideri, y l' aném á tractar com á font y base qu' es del difícil y honrosíssim cárrech de la paternitat. Una observació, ab tot, farém abans de prosseguir y es la de que nos referirém exclussivament y d' una manera única al matrimoni católich, tal y com lo estatuhí Jesu-Christ y tal, per consegüent, com l' admet, regula y beneheix la Esglesia de Dèu, puix tots los demés, per legals que sían, no deixan d' ésser transgressions de la lley divina, permeses y aprobades,

ó quan ménos consentides, per les flaqueses y prevaricacions humanes.

Havém dit al comensar aquest capítol, que l' estat del matrimoni era 'l mes natural y própi del home,—lo qual no deu confóndres ab lo de major perfecció que correspón, segons havém indicat abans, al de la castetat,—per quant respón á la satisfacció de ses necessitats morals y á la de ses condicions sociológiques. Tant es aixís, que si no tots, molts, moltíssims desitjan arrivarhi... peró també es cert que no pochs se quedan pe 'l camí y una bona part dels que l' atenyen ne rondinan, lo bescantan y, fins, si pognessen, se 'n deseixirían. ¿Per qué aquesta anomalía?; ¿per qué aquesta contradicció, mes aparent que sólida, entre la teoría y la práctica?; ¿per qué aqueix nombre creixent de matrimonis en los quals, passada qu' es la primera ilusió que dura en ells lo que 'l perfúm de les flors qu' hermosejaren la taula del convit, se converteix, la páu dels Apóstols que hi debía regnar per sempre mes, en una guerra encesa, en una llúyta contínua y fatal entre marit y muller? Aném á esbrinarho.

Per una trista lley que goberna y regeix als hómens, los quals, per aquesta sola causa y malgrat son orgull y sa supérbia, se veuhen obligats á confessarse súbdits d' un Sér superior, rés de lo que á n' élls pertany, rés absolutament de lo que á n' ells se relaciona, rés, en fí, de lo que á élls está en contacte en quant ve á formar part, á modificar ó á influhir en l'indivíduo ó en lo *jo racional;* rés, en una paraula, de lo qu' es del home ó fa l' home, aixís en son concepte físich com en son aspecte moral, es absolut; per quin motiu sempre ha de parlarse de una manera relativa ó sense poguerho subjectar á

principis fixos é invariables. La llum, tot y sent única, no fereix per un igual la retina de cada hu de nosaltres; l' ayre que se respira en un mateix lloch, als uns los recrea, als altres los congestiona; un remey donat ab exactes proporcions y dóssis als malalts fins d' igual sexe y edat no 'ls hi fa pas may lo mateix efecte, ni 'ls hi torna á tots la salut perduda; la própia paraula ix d' uns llávis armoniosa y dolça, y agre, desagradable ú ofensiva de uns altres: finalment y com á síntessis, nos trobém ab que la oració mateixa, aqueix perfúm de l' ánima, no s'enlayra y ni arriva certament fins al trono del Altíssim, tot y usantla en sa própia essencia ó sia l' parenostre, per un igual ó ab les mateixes suavitats y dolceses, per la senzilla rahó de que encara que totes les flors esprimescan aromes agradoses y pures, cap d' elles té la mateixa ó igual á la de les demés.

Això vol dir, donchs, qu' en l' home, tot es relatíu, com relativa es sa existencia y sa própia naturalesa: sér superior, intel-ligent y lliure creat pera náixer, créixer y morir fins á alcansar la vida de perfecció que pressènt y necessita pera no morirse en aquest desterro al bell punt d' obrirhi, mes que 'ls ulls del cós, los de son esperit, tot obeheix en les lleys que 'l gobernan sabiament y ab independencia de la seva voluntat y de son poder, á n' aqueix aspecte especialíssim de son destino en la terra y de sa predestinació pera 'l cel; totes están escrites desde la Eternitat considerantlo ráfaga lleugera y transitória en aquest mòn y astre inmortal qu' ha de brillar per sempre mes en los cels dels díes sense postes: axís se comprén y s' explica ab evidencia que tot quant se refereix á lo qu' éll necessita essencialment pera sa salvació, sía inmu-

table, absolut, de tots los temps y de totes les civilisacions: lo Decálech, ab sa terrorífica claretat, may será modificat, ni derogat méntres lo mòn sía mòn. Per lo contrari; tot quant se relaciona ab sa vida mortal, tot es relatíu com ho demostra axiomáticament la sentencia de que en tots los estats, l' home pót servir á Dèu y alcansar, no sols la seva salvació, si que també lo gráu mes alt de perfecció ó sía de santetat.

De lo exposat, se 'n deduheix que 'l matrimoni no es necessari á tots y á cada un dels hómens (bòn trós se 'n manca) tot y essent éll en sí d' absoluta necessitat pera que la Humanitat puga desempenyar l' altíssim paper ó 'l trascendentalíssim fí per lo qual fóu creada; y per consegüent, tampoch poden donarse regles fixes, segures é invariables pera que aquells que entran en aqueix sacerdoci sublím ho encertin é hi trobin la satisfacció de ses necessitats morals y socials de que abans parlavam ó á les que nos referíam. Que 'l home procuri buscar una dona quin carácter s' avinga al seu, y al revés: que 'ls dos sían, si fá no fá, d' un mateix brás ó de pariona condició; que s' aproximin entre élls los gráus d' educació, d' instrucció y de cultura; que 'l marit procuri tindre uns quants anys mes (no gayres) que la muller; que sían trevalladors, estalviadors y ordenats en les seves coses: que sápiga cada un d' élls mantíndres en la esfera de ses respectives aptituts y circunstancies, no invadintse jamay les própies y naturals atribucions: no volguent l' home ser l' amo, ó mes ben dit, lo déspota, sinó 'l marit, y no convertintse la dona en esclava ó en objecte de vanitat y de luxo, sinó ésser la muller, la esposa; y altres y altres consells ó regles ó dígasen' com se vulla, servirán, certa-

ment. de gran norma pera la bona marxa del matrimoni y contribuhirán al major bon acert de la seva realisació si 's tenen en compte abans de consumarlo; peró ni cada un d' élls en sí, ni tots plegats, serán próus pera poguer assegurar que, seguintlos, se alcansará un matrimoni modelo ó que 'ls esposos viurán, en quant es possible á la previssió y flaqueses humanes, felissos y ditxosos. Encara dirém mes: assegurarém qu'avuy en día, axís en les classes que 's dihuen ilustrades ó directores (?) com en les mes humils (y tal vegada 's véu mes en aquélles qu' en aquéstes, per dominarhi mes l' orgull y la supérbia) se tenen en compte, 's miran degudament y 's pesan totes les dites circunstancies; y no obstant, los matrimonis que 'n resultan sòn, per regla general, deplorables, un vertader criader de disgustos y una font de mals exemples, ab lo qual creixen les males costums, se depravan los sentiments y 's va formant aquesta generació caótica y anémica á la qual, mes que á la nostra desventurada, li mancarán ideals y aspiracions generoses. ¿Y sabèu perqué?: perque (y tampoch parlém en absolut per la mateixa rahó que tractém de coses d' hómens) avuy se prescindeix, quan de contráurer matrimoni se tracta, de dues condicions essencialíssimes: es la primera y principal la d' obtíndre la *gracia de Dèu* sense la qual no 's pot aspirar á cap estat sense 'l perill seguríssim d' equivocarse y cáurer; y en segon lloch, perque no s'atén al cor ó á la bellesa dels sentiments, mancant la qual la hermosura mes espléndida, lo talent mes portentós, les riqueses del millonari y la fortalesa física d' un hércules son escates brillants que tapan ó encubreixen la petitesa d' una ánima. Casi ningú, ni richs, ni pobres, se preocupa,

abans de casarse, en procurarse lo dó d' acert fent de manera que 'l edifici de la nova familia que 's va á bastir, descansi en eixos fonaments, oblidant que sòn los únichs que no 's sonmohuen ni s' esllavissan en los terratrémols de la vida; casi pera tothom, pensar en aixó abans de resóldres á entrar en lo matrimoni y carregar damunt de llurs espatlles la pesanta créu—ab lo qual resulta que molts la duhen arrossegant fins á aclaparar los—es cosa de beates y de gent ráncia, d' esperits apocats ó d' anacronismes vivents en l' época de la despreocupació y de la tolerancia, en los díes benhaurats del modernisme y del ativisme... ¿Quin home tremola avuy devant de les responsabilitats qu' enclóu lo matrimóni al donar lo *sí* qu' ha de lligarlo pera sempre ab la que escullí per companyera seva, nó de pôr ni de desconfiança en Dèu, sinó per piadós defalliment y conturbat per lo majestuós del cárrech que aspira á desempenyar?: ¿quina donzella sonríu de goig y 's sent bategar lo cor al unir sa má ab lo qui será son company inseparable, enlayrant sos ulls envers á la Esposa celestial pera demanarli que l' ajudi á sembrar de flors, ab les llevors de ses virtuts, la nova casa ahont va á entrar com á Senyora, com ho fèu Ella en la ditxosíssima de Nazareth?

Los richs, los poderosos, los ilustrats... cercan generalment en lo matrimoni la satisfacció de son orgull, lo refinament de llur comoditat, l' acreixement de ses riqueses y lo major explendor de sos títols: es casi sempre un contracte innominat de *do ut dés* ó una operació mercantil de sumar los cabals del un ab los passaments del altre. Los pobres, los humils, los ignorants, no hi vehuen mes que la satisfacció de llurs necessitats corporals; per

regla general, s' aconsolan pensant que serán dos á ajudarse ó á patir; que 'l home, anirá mes ben cusit y mes ben arreglat... si la dona no se 'n descuyda; y la dona, ¡pobra infelís! no pensa res, ó tot lo mes, que será casada!

¿Qu' estrany es, donchs, que hi haja avuy tants casaments esguerrats... tants matrimonis infelissos?: y essent aixó cert, com dolorosament ho es, ¿que te de raro ni d' escepcional l' abundó de fills que quan un los contempla li assetja la terrorífica presumpció de que realment lo mòn va cap á ses acaballes?. Se prescindeix de Dèu, y Dèu fuig dels matrimonis: s' oblidan en éll les sábies y previsores máximes del gran Apóstol de les Gents.... y 'ls esposos arrivan sols á conéixers per l' antipatía que 's professan. Com se fa cas omís de l' ánima y al cor no se l' ascolta, bèn prompte s' esvaneixen les ilussions y quedan, com al fons d' uñ gressol, los resíduos impurs de l' aygua que s' evaporá, les realitats de la matéria y les escombreríes del egoisme, les quals apartan al marit de la muller y á la muller del marit, sían de la classe y condició que sían: del apartament, ve la desafecció (puix hont no hi ha cor, no hi ha amor) y á la desafecció, la segueix la mort ó la deshonra. ¡Quina diferencia entre 'ls matrimonis á la moda y los de nostres antigues familíes cristianes!: los sepára un abím; hi ha entr' élls la mateixa distancia que separa les admirables catedrals de nostres avis, de les cases de fira y d' especulació qu' actualment s' istilan. Les virtuts d' abans; l' amor, niant constantment en la casa payral; la muller, aconsellant al marit y portant lo póndus de la economía doméstica; la estampeta benehida á la capsalera; lo bròt de llorer del diumenge de Rams al balcó; la crehueta de

palma á la porta y l' *Ave María* surmontant la llinda de la entrada, rarament se vehuen, no ja en la ciutat, sinó ni en les masíes. Aquella suavitat de costums cristianes, grandioses y admirables dins de sa mateixa senzillesa, ha desaparescut ¡qui sap si pera sempre! com han desaparescut los matrimonis amants, virtuosos, modestos peró fortíssims pera apuntalar les familíes; incomparables pera sobreportar ab resignació y tendresa fins les mes grans contrarietats y desgrácies; únichs, pera fer assaborir en vida, com á bestreta d' ulteriors guabances, les delicies de la tranquilitat del cor y la páu de la conciencia: élls eran, com un replá del cel en mitj del deshert de la terra, haventse avuy tornat en recibidor del ynfern per lo que s' hi sufreix y per lo que s' hi falta.

Y aixó, se coneix en tot, desde lo mes important, á lo mes trivial: l' afany de gosar, de lluhir, de bellugarse y ferse véurer; lo mancament de previssió, la bojería del luxo, la enveja per lo que 'ls altres fan, cap-gira 'ls cervells dels richs, perque sòn richs; dels pobres, perque sòn pobres, y á tots, per un igual, los esglaya lo massa nombre de fills; tots temen la benedicció de la fecunditat y tots se procuran, insconscientment á voltes, la certesa de llur perdició. Com no 's tém á Dèu, ningú tremola pe 'ls actes ocults que constituheixen fins delicte y causan infámia; y en cámbi, molts s' avergonyeixen en públich d' anar á passeig ab la muller... y quan sòn sols, ó 's troban amagadets dintre de les quatre parets de casa, tremolan ab una sola mirada d' élla ó no saben negarse virilment á la mes tonta de ses exigencies: en altres paraules: devant del mòn, passan per grans hómens y en realitat, sòn uns calsasses, méntres que per aquell, les dones

dels tals (y no n' hi ha avuy en día pas á dotzenes. sinó á mils) son dignes de mellor sort, quan en realitat actúan de déspotes ó de tiranes sense solta ni volta: á part de fora, en matrimonis aixís, se representa una comédia y de part de dins, se desenrotlla una tragédia en la qual esposos y fills acostuman á serne les úniques víctimes.

Y ja no parlém d' aquells que no llevan ó no han llevat frúyt per causes potestatives ó voluntaries y dampnables... ja que, dels qui dedican ses caricies y festes á un gòs... á una béstia qualsevol ab preferencia á una criatureta, á un sér angelical, val mes no parlarne: son matrimonis aborribles y perillosos, per damunt dels quals, s' ha de passar com sobre brases.

¿Y aquest mal no tindrá aturador? y aquest devassall d' iniquitats y de corrupció anirá seguint avant y sempre avant fins á arrastrar als pobles á llur complerta desaparició? No ho sabèm pas, encara que piadosament creyém que sí. Lo mal de la época present es gran y espantable; la degeneració que 's nota y que, com termómetre infalible, senyala l' estat dels matrimonis, los quals van descendint cap á sa negació ó sòta zero, empesos per les neveres de costums depravades y dolentes; les influencies transpirenáiques que s' escampan per tot lo mòn y les mateixes ponentines que, en lo que á nostra Terra atany, la perjudican ab igual intensitat qu' aquelles; lo fondo malestar que 's palpa y 's sent com batzegades d' un cor malalt, en lo sí de totes ó en la inmensa majoría de les families; l' afany indómit del rich en volguer gosar fins á la sacietat en tots los moments, y l' ódi creixent del proletari que somnía ab l' extermini total de lo existent, contra 'l qual s'esbrava en atentats qu'es-

glayan y corprenen; lo conjunt innombrable de llágrimes, de penes, de misséries que l' opulent amaga en festes sumptuoses y paganes. y 'l miserable ensenya ab tots los pellingots de la brutícia pera ferse fer, pel fástich, una almoyna que la caritat no li allarga; tot, tot apar que mes que l' acabament d' un seglé, delata ó pregona la proximitat de la fí del mòn; que 's fosa ja la campana en la qual ha de vibrar terriblament esglayadora, l' última hora del imperi del Home sobre la terra!

Mes,... ¡no cal desconfiar!: la Caritat, la divinal Caritat no es encara esborrada del mòn: aquest, indubtablement passa per una de ses mes terribles críssis, peró se salvará pera prosseguir sa vía de progrés y de llohanses á Dèu. No tot es llot de corrupció y d' ignomínia; encara hi ha, al igual que claps de cel blavíssim quan los núvols s' agombolan pera mes tart esvahirse, famílies cristianes, matrimonis exemplars, ánimes angelicals y grans, virtuts tan modestes com amagades, en aquesta societat que trobará al últim lo remey á sos mals y la causa de sa salvació: la misericórdia de Dèu ha d' obrar lo miracle, y si un dia fèu brillar l' arch íris en senyal de páu y de perdó; y si un' altre no enfondrá á Nínive per haver plorat sos pecats á la véu d' un home admirable; y si no arrassá á Sodoma y á Gomorra y á tota la Vall de Tencópolis ab l' abrusador foch de sa ira irresistible méntres hi hagué en tan nefandes ciutats un sol just al qui conservá la vida ¡qué no succehirá al decantar aquesta época mísera y conturbada quan produhesca sos frúyts inmensos y sabrosíssims lo darrer esforç de son Cor Sagratíssim!

No desmayém, donchs: no defallím en la llúyta que repercuteix, puix se troba en son período cul-

minant, per tots los ámbits de la terra entre 'l Bè y 'l Mal: procurém cristianisar novament los matrimonis y fém que sían aquestos escola de virtuts, exemples vivents d' amor, de pietat y de sacrificis pera 'ls fills. Al efecte, dignifiquém, los que sóm casats, á nostres esposes y procurin aquestes fer, ab ses virtuts, son amor y son carinyo, respectat nostre nòm y digne d' imitar nostra casa; y los que no ho sòn, cerquin primer y avans que tot, lo tóch de la gracia pera entrar ab les degudes preparacions en lo nóu estat á que sa inclinació los crida; y desprès, busquin les condicions de moralitat, d' honradés, de suavitat y de dolcesa que son necessaries perà fer ménos amargues les penes inherents á n' aquesta vida, basant la simpatía y enllás entre los que degan èsser pera sempre marit y muller, en l' amor pur y desinteressat; en aqueixa sublím passió humana, en quant es derivació del Amor etern, que fá sobreportar ab gust la créu del matrimoni, que dissimula los defectes dels demés considerant los própis; qu' acreix de dia en dia lo carinyo y fá possibles los mes grans sacrificis pera estalviar un disgust, pera evitar una llágrima, pera minvar un dolor de la persona amada pera la qual, altrament, y ab estimulació admirable y benehida de Dèu, s' esbrossan tots los camins y 's sembran quantes flors se poden y s' manté viva ab creixent fulgor la flama qu' en lo cor s' encengué al péu del altar, malgrat malaltíes, pérdua d' interessos y desenganys externs tot lo qual, com gropada que se desencadena furiosa á part de fora, passa udolant y fins esporuguintnos, mes sense alterar la páu y tranquilitat que regnan dins de la familia axís constituhida.

Y desprès, atengám als fills: considerém al ma-

trimoni com á planta ufanosa y sobiranament hermosa, d' hont han d' eixir aquestes flors que l' abellirán primer ab ses infantívoles gracies y 'l soptujarán mes tart ab llur mateixa brancallada: y per lo taut, cuydém de llur naixement, de llur creixensa, de sa educació é instrucció y finalment de llur pervindre, procurant que sían nostra joya en la primera edat; nostra esperança en llur jovenesa, y nostre orgull y descans quan ja la tremolor de nostre cós nos avisi la proximitat de la tomba; ab tot lo quàl tindrém, comptant sempre ab l' ajuda de Dèu, sían richs ó pobres los matrimonis, poderosos ó humils, bèn adobat ó preparat convenientment lo planter d' hont n' han de surtir los successors honrats de nostre nòm, los fidels servents de Dèu y 'ls ciutadants regeneradors y salvadors de la Pátria.

¡Fémho axís tots quants nos enorgullím ab lo dolcíssim dictat de pare!: encara hi sóm á temps: no s' ha extingit per fortuna en absolut en nostra Terra, lo llevat de les families verament catalanes. Es cert que la corrent, d' argilenques aygues, es furiosament poderosa; peró fins en mitj de la mar més ennesprada y terrible, 's salva 'l náufrech que 's pót abrassar ab un tauló y enlayra confiadament sos ulls al cel demanantli misericórdia y auxili. Posémhi, donchs, de nostra banda tot quant possible 'ns sía y deixém lo demés als cuydados de Dèu ja que, en la má d' Ell están les vides dels hómens y dels pobles. Axó no vol dir que s' arrivi á la perfecció absoluta: aquésta, es impossible en lo mòn ahont sempre hi haurá, com hi ha sigut, la llúyta despiatada entre 'l Bè y 'l Mal, quin darrer procura á tot' hora y per tots los médis, no excluhint los mes perfidiosos y crudels, entrebancar

é impossibilitar l' acció benfactora d' aquell: sols l' abundó d' aquest, pót ofegar la influencia del esperit satánich y, per lo tant, los esforços humans deuhen dirigirse á reduhirlo á sa última expressió y endinsarlo en la impotencia, fent principalment que la familia sía un vertader santuari contra 'l qual, á semblansa d' una ciutadela ben bastida y ben defensada, s' estrellin sos atachs é hi cayguin retudes y afrontades ses traydores armes. Axís déu ser lo matrimoni cristiá; y sols axís, será la déu abundosa y pura d' hont naixerán los fills que 'n son sa aspiració suprema y primordial objecte.

CAPITOL III

LOS FILLS

Los matrimonis sense fills, sòn realment com les plantes que no fan flors, ó com los árbres sense fulles en mitj de les cruheses del hivern. Los esposos que jamay n' han tingut, ab mes ó ménos temps s' hi resignan y fins (no gáyres) diuhen que se 'n alegran perque s' estalvían molts disgustos; los que 'n tinguéren y 'ls perdéren, sòn bèn bè dignes de plányer; rés hi ha en lo mòn semblant á les llágrimes dels pares á la memória de llurs fills dedicades: fá molt més condól véurer un camp arrassat per la pedregada en plena primavera, ó les espigues caygudes pe 'l rigor d' una tempesta, que no pas un d'erm y sense conrear á la fosca llum d'una celístia de janer. Als esposos ó pares qu' han tingut tal desgrácia, sols pót aconsolarlos lo bálsam amorosíssim de nostra Santa Relligió, y encara aixís, llur tristesa resignada y piadosa, es la llima sorda que fá gastar precipitadament la seva existencia. Per respecte á n' élls, no escriuríam aquestes ratlles: si algún per curiositat ó casualment volgués llegirles, li pregarém que s' ho deixi có-

rrer, puix compreném que li han d' ésser doloroses. Únicament nos permeterém dírloshi, en nostre descárrech, que si 'ls fills que perdéren eran ja grans ó passada la edat de la ignoscencia, que 'ls encomanin á Dèu; y si petits ó infantons encara, que s' animin esperançant que serán élls altres tants estels brillants y ditxosos pera coronarlos de glória, ja que los plançons de nostres cors quan se n' han entornat á Dèu, sòn com anelles d' or puríssim de la cadena qu' ha d'unir los pares ab lo cel ó, cada hu d' élls, un grahó mes que nos hi aproxíma.

Per regla general y com á nova demostració del actual decahiment de les costums cristianes, avuy en dia se considera com una cárrega pesada lo massa nombre de fills: tothom ne voldría un ó dos y, si fos possible, un nen y una nena per ser pares complerts com familiarment se diu; y aixó es degut, pels qu' axís pensan, á la poca fé y tal vegada mes propiament parlant, al egoisme de nostres temps en los quals l' indivíduo ó 'l *jo*, es com una deitat sagrada en quin altar deuhen sacrificarse tots los sentiments generosos y tots los altíssims debers de cristians y de ciutadans. Afortunadament la naturalesa ó, mellor dit, la Divina Providencia no s' ascolta tant ridícules pretensions y, á vegades, peticions tan impíes, y concedeix als pares bella descendencia, poguentse citar á centenars les families que deuhen llur benestar ó llur prosperitat, y en no poques ocasions la seva salvació, al darrer fill ó á n' aquell que al vindre al mòn, més qu' una llágrima d' alegría y un suspir de satisfacció, motivá dels autors de sos dies una amarga queixa ó una imprecació que les mateixes bésties rebutjarían cás de que conéixerla pogues-

sen. Ademés esdevé que molts tremolan devant d' una descendencia crescuda ó nombrosa per lo temor, més humá que piadós, de no poguer donar instrucció á tots y cada un dels fills; ó de no poguer mantíndrels per un igual ab la corresponent decencia y finalment d' haver d'esmersar tots llurs estálvis y totes ses suades y afanys en benefici d' aquells, sense la esperança ni molt ménos seguretat de que, quan arribarán á vells, podrán trobarhi un consol, un descans y un modo segur de víurer.

Quan los pares son verament cristians, pot afirmarse casi en absolut qu' aytals temors jamay tenen conseqüencies práctiques: encara mes; pót assegurarse que 'l nombre de fills, influheix en gran manera en la prosperitat de la familia, que fa ser á n' aquesta mes pampolosa, per quant estimula l' activitat y les energíes del pare; empeny á la mare á estalviar y á cuydarse diligentment de la casa trayentli moltes ocasions d' entregarse, sinó á coses pitjors que 'l luxo, á la vanitat y á la peresa; y finalment estimula ó desperta entre 'ls germans una rivalitat generosa, ab la qual se suman un conjunt de forces y de voluntats que portan aument de virtuts ab l' aument de trevall, y per lo tant, de prosperitats positives, axís y principalment morals, com materials. Y en tant es cert axó, que sols cal fixarse en lo que esdevé en les cases ahont no hi ha fills, quines acaban per decandirse y arruinarse, si han sigut poderoses, ó no prosperan ni creixen, si son de recursos escassos ó de médis modestos; ó en les que n' hi ha un de tot sol, quin ve á ser ab lo temps, segons hem observat en moltes families, una enciclopédia de vícis, ademés d' haver causat un munt incalculable d' an-

gúnies y de temors durant sa infantesa desde 'ls pares fins al mateix gat que s' ajocava al péu del seu bressolet buscanthi la escalfor del infantó.

Végis, donchs, com no déu esglayar ni acobardir á ningú lo nombre de fills: lo que sí han de témer los pares, es la responsabilitat grandíssima que devant de Dèu y dels hómens contrauhen per la manera com los hajan criat y educat, ja que d' élls depén lo pervindre de la pátria y en élls ha de buscarse la major honra del Autor de tot lo mòn. A n' aquest objecte, los pares han de considerar, reflexionar y aténdre lo que 'ls fills sòn y representan, puix en les seves máns están lo seu nóm, son pervindre y fins sa mateixa salvació; ó en altres paraules, han de ferse lo necessari y degut concepte de lo qu' es la paternitat pera cumplirla segons disposan y exigeixen á l' una, les sábies lleys de la naturalesa y les mateixes previsores humanes.

No obstant, pochs, poquíssims sòn los que aixís ho consideran, no faltant pares que tant prompte com ha fructificat sa primera esperança, no 's cúydan ja mes del sér qu' ha nascut revestíntlos d' una dignitat que desconeixían y que no saben apreciar: los tals se creuhen qu' ab fer quatre moixaines al menut, quan están de bon humor, y encomenant que l' assistescan quan está malalt, han ja cumplert ab tots los debers de pare y deixan que sía la mare, la única que 'l vigili, que l' arregli y se compongui ab tot lo demés per ésser axó feynes de dones; ab quin procediment aquesta, seguint la escola del marit, delega ses atribucions en lo servey, si es de posició acomodada, ó á la vehina que mes se fica per sa casa, si es de classe menestrala ú obrera, ab tot lo qual resultan uns fills com uns cent péus, incapassos d' estimar á ningú, mal

criats, murriets, vagos y desaplicats. En los matrimonis cristiáns y bèn organisats, ni 's desdenya 'l pare d' atendre á certes menudencies, ni fá pôr á la mare assumir en certs moments atribucions que á n' aquell estan preferentment reservades, puix marit y muller saben que 'ls fills los hi pertanyen per un igual y que si tots dos se daleixen y recrean ab llurs caricies, ab sos jóchs y fins ab ses mateixes entremaliadures, á un y altre correspón cuydar de llur salut, corretjir llurs defectes y guiar sos débils passos en lo entrebancador camí de la vida desde 'l moment en que, tot fent tintines, comensan á entrarhi.

Bè es veritat que hi ha obligacions, dintre de la paternitat, que pertocan les unes mes directament al pare y les altres á la mare: per exemple, méntres son petits ó infants los fills, déu aquell afanyarse á trevallar pera assegurárloshi, en quant es permés á la feble previsió humana, un pervindre ó un abrigall contra la miséria ó la pobresa, posantlos en camí de que 's fassen homens; y que la mare, no déu jamay desatendre tot quant se refereix y relaciona á n' aqueix munt de detalls que suposan lo trevall inmens é incessant de péixerlos, vestirlos, arreglarlos y ensenyárloshi les primeres oracions al rompre la paráula y vigilarlos aixís en la casa com en lo carrer; quan dormen y quan jugan, ó, en una paraula, sempre y á tot' hora no refiantse may de gent extranya, de maynaderes, ni criats, ni dones forasteres: peró ni un ni altre dehuen jamay, excusantse ab que no 'ls hi pertoca, d' assistirlos quan están malaltóns; ni d' ensenyárloshi, desde que comensan á obrir sos ullets, qu' apareixen, per lo tendres, un portell del cel, que 'ls dos s' estiman y respectan; ni de demostrárloshi pale-

sament que llurs boques no s' obrán may pera dir ni una mentida, ni una paráula mes enllá de l' altra, á fí d' acostumar als fills al ambent del suáu perfum y tendríssima armonía de les costums modestes y pures de la llar honrada, hont gobernan á tot' hora y per tots indrets la virtut y 'l sant temor de Dèu.

Se 'ns dirá, tal volta, qu' axó es una exageració y qu' en la majoría de cassos, encara que no sía tal, es impossible de cumplirho. En quant á lo primer, ho neguém rodonament; no axís lo segon extrém, per quant desgraciadament son moltes les ocasions en que 'ls pares s' han de váldre de persones extranyes pera aténdre al cuydado de llurs fills: no s' oblidi que, segons havém dit anteriorment, no parlém, ni tractém d' aquestes qüestions d' una manera absoluta, sinó llógica y naturalment relativa; çó es, qu' en axó, com en tota cosa humana, de tot hi ha de tot, no poguentse sentar un principi invariable pera tothom ó, mes propiament, qu' abarqui tots los cassos.

Malgrat d' axó, afirmarém que 'l naixement d' un fill es un problema á resoldre en lo qual los pares han de comptar sempre ab un factor essencialíssim: Dèu. Los que prescindeixen d' Ell, sia pe 'l motíu que 's vulla, ja tenen de segur que no 'l resoldrán may sense perill d' equivocarse: afortunadament, poques son les mares que l' eliminan, fins les que s' oblidan d' elles mateixes, y per axó havém negat que hi haja exageració en nostres afirmacions desús assentades. No 's deduhesca d' açó, que 'ls pares sols ab resar ó encomenar los fills á la Divina Providencia, están llestos ó que no hi tenen rés mes que fer: nó, per quant axó sería un error grandíssim ó, prenentho baix un altre con-

cepte, suposaría com un cert fatalisme reprobable en pares verament cristians: lo que volém significar y dir, es que aquéstos han d' encomenarse á Dèu pera que 'ls il-lumini y los ajudi á cumplir sa difícil tasca, posanthi, en justa compensació. de llur banda tot son cor y tot son saber á fí d' oferirli frúyts dignes y sabrosíssims á la manera del pagés que planta un árbre que li nodrirá la terra, peró que no creixería ni 'n treuría resultat si no 'l regués. ni 'l podés, ni 'l deslliurés ab son enginy, constancia y trevall de les branques inútils ó dolentes, de les herbes pernicioses y del pugó ó dels insectes que xuclaríau sa sava. No s' ha de perdre may de vista la llivertat humana, en virtut de la qual sóm tots y cada un de nosaltres responsables de tots y cada un dels nostres actes realisats en virtut d' aquélla; y per lo tant, no debém excusarnos ni ampararnos en nostres flaqueses y omisions pera refiarnos de que la Providencia 's cuydará de subsanarles ó qu' umplirá los búyts de nostra deficiencia, puix cauríam aixís en una especie d' ociositat ó peresa moral que 'ns sería de fatalíssimes conseqüencies. L' exemple de Santa Mónica es lo mes hermós y 'l mes exacte que se 'ns acut ara pera demostrar lo que havém dit: élla, sense deixar d' orar y d' encomenar á Dèu son fill, may descuydá ni un moment lo que al mateix convenía, donada sa posició y ses costums; may deixá de reptarlo, de seguirlo, d' aconsellarlo y d' atén-drel, ab la delicadesa inmensa de son gran cor de mare amorosa y enérgica: demanava, suplicava y plorava pera la salvació de son fill, peró al mateix temps obrava, trevallava y cumplía sos debers maternals; conseguint ab tal combinació admirable y portentosa de virtuts, donar á la Iglesia lo géni

incomparable y gran Doctor Sant Agustí, al qui sos historiadors anomenen, referintse à Santa Mónica y en demostració dels inmensos sacrificis que li causá, fill de ses llágrimes mes que de ses entranyes.

Encara dirém mes: en la educació y pervindre dels fills, hi contribuheixen d' una manera mes directa y principal les mares que 'ls pares, per quant están ab élls ab major contacte é hi tenen. per lo mateix, major influencia particularment durant la primera edat que ve á ser com una continuació externa de la vida de la seva gestació: élles sòn les que los hi donan (ó deurían donárloshi, fora de raríssimes y molt fundades escepcions) la dolça sava del mugró matern; les que los vesteixen; les que los amanyagan y les que los hi cantan eixes dolcíssimes cançons, al péu del bressol apreses, ó en sa amorosa falda ascoltades ab relligiosa quietut: dels seus llavis recullen la primera paraula y la primera oració; y encara 'l fill ni discerneix, ni enrahona, ni de res de lo que á son entorn passa 's dona compte, quan ja allarga ses manetes, obra sos ullets y sonríu d' una manera indefinible al sentir lo ressó de la véu de sa mare á la qui coneix ab admirable intuició moltes voltes pe 'l fregadís de sos vestits ó per la ramor de ses petjades.

N' obstant lo pare, ja desd' aquesta primera edat dels fills, deu ésser l' ull intel-ligent é incansable que 'ls observi y estudihi: com lo vigía ó guayta qu' escudrinya tots los indrets del cel, per seré qu' estiga, á fí de que no 'l sorprengan ni 'l cambi dels vents, ni 'l lleuger núvol que 's forma al lluny del lluny del horitzó; axís éll déu atendre les inclinacions y 'l carácter d' aquells tendríssims sérs confiats á son cuydado y á sa protecció: l' espina

quan neix, ja pica, diu un modisme vulgar que traduhit ó aplicat en aquest cas, vol significar que l' home, desde sos primers moments, ja indica lo que sera ó cap ahont s' inclinará quan arrive l' época de son desenrotllo axís físich com de ses facultats. Donchs bè; lo pare déu estudiar desde 'l primer moment les inclinacions y aptituts de sos fills ab tant major cuydado, en quant la mare, en la primera y hermosa edat d' aquestos, embabiecada y encegada per son mateix amor, en tot hi véu grácies y boniqueses que confón, per regla general, ab lo que temps á venir, serán defectes si no s' hi posa lo correctíu degudament y ab oportunitat. A tal efecte, es un gran medi d' evitarlos, convertintse axí mateix en un grandíssim estalvi de disgustos y fins de renyines ó males cares entre 'ls esposos, lo de no deixar passar la primera raresa, exigencia ó rabequería del fill, per petit que sía, per quant axís, comensa á conéixer y á respectar la voluntat del pare y, encara que inconscientment, s' acostuma al ús d' una autoritat superior que deurá servirli més tart de fré y de timó á mida dels anys ó en la época de les inexperiencies y de les passions. Comprenêm que mostrar rigor ó severitat ab eixos tendres sérs que fan nostres delicies y sòn la nina dels nostres ulls es repelós, violent y, fins á voltes, contrari als mateixos impulsos del cor que mes se decantaría á besarlos bojament, que á donárloshi una catxeta ó subjectarlos á nostra voluntat; peró també estém plenament convençuts de que val més acudir al poch que al molt; de que es preferible mil voltes ferlos plorar á n'élls quan sòn petits, á nó qu' élls nos hajan de fer plorar quan sían grans. Están los pares en lo deber de dominarse y véncers, en benefici del mateix

fill al qui, si de primer moment se li consent com á hú, després se l' haurá de castigar com á dos y més tart com á cent, arrivant al últim á cópia de condescendencies y de flaqueses, á ser incorretgible. En aquest cas ó en aquesta primera imposició de l'autoritat paterna, convé sobre tot y d'uña manera molt especial que l' un espós no contradiga, ni repti, ni s' enfadi ab l' altre devant del fill al qui se corretgeix, puix això, causant sempre un efecte deplorable, es de resultats de difícil ó casi impossible esmena: ningú, sinó qu' hi ho véu y ho palpa, pòt conéixer la penetració y la malícia que tenen les criatures pera ampararse de qui les abona ó defensa y de la tunantería ab que se 'n prevalen. Això no vol dir que dintre de la familia no hi dega haver un poder moderador ó regulador, ans al contrari; aquest hi es y generalment radica en la mare, que déu usar d' éll ab exquisit criteri, y sempre, desprès de la correcció merescuda y fora de la presencia dels fills, fent llavors notar al espós si ha pecat de rigorós ó de benévol, d' exagerat ó de débil pera que, á sa vegada, s' esmeni y procuri usar en lo successiu del just medi en los seus actes.

Algú, tal volta, nos tildará de Calígules, perque donérn aquestos consells, peró als tals los hi contestarém que la sensiblería, ademés de ser cúrsi y de mal gust, está renyida ab la virilitat y energía qu' ha d' usarse ab los fills pera que aquestos aprengan á ser hómens; y ademés, afegirém que no 's crega per això qu' als pobrissons se 'ls ha de tractar á vaqueta, ni molt ménos: lo rigor, no está renyit ab l' amor y tendresa que deuhen sempre usar los pares. Aquell deu ésser suáu, oportú y discret, de modo que may un fill ha de véures cas-

tigat, ni tànt solzament reptat, renyat ó corretgit sense motíu evident, ni ab cruesa, ni ab paraules agres ó desentonades, ni ab moviments d' ira, ni ab raptes de coratge, ni ab amenasses, ni ab juraments, ni ab malediccions de cap mena: ademés, deu tíndres en compte lo caràcter de cada hú d'élls y sa manera de ser, puix tal hi haurá qu' ab un crit quedará confós y plorant, méntres qu' un altre se 'n riurá d' una surra bèn donada; quin, ab un petó se 'l fará ser un anyell y se 'l desesperará ab lo mes insignificant cástich. Mes sía com sía lo modo com hajan de corretgirse, may la correcció déu quedar sense la corresponent carícia; may la falta comesa sense l' inmediat perdó, puix d' altre manera s' exposán los pares á que sos fills los hi guarden rencor, ó 'ls témin en lo sentit de férloshi pôr, ó que interiorment los aborrescan y 'ls estimin aparentment, criantse aixís ó rezelosos, ó poruchs ó hipócrites: les portes de llur cor, sempre han de d' estar generosament y de bat á bat obertes á la misericórdia: la indulgencia y 'l perdó han de ser los golfos que les fassen girar sense grinyols ni aspreses Sòn los fills una planta massa delicada pera que no se 'ls cúydi y atengui en tot, fins en los menors detalls; essent precís que 'ls pares, com fan los jardiners ab aquelles, los estudihin ab ver amor y ab intel-ligencia, no oblidantse tampoch de la responsabilitat que contrauhen devant de Dèu y dels hómens, segons havém dit y repetit.

Util cosa es y de gran profit tambè pera 'ls fills, lo acostumarlos desde petits á sufrir alguna contrarietat qu' ha d' estar sempre ab relació á son poch temps y, si pot ser, racionalment motivada pera que no la prenguen per un acte arbitrari ó

per una exigencia, ó per un capritxo, ó per una genialitat dels pares: aquestos, no han d' oblidar may que 'l camí de la vida n' está rublert y qu' élls mateixos, segurament, n' haurán sufertes á dotzenes, costántloshi molt mes de resignarshi ó de sobreportarles ab paciencia, en quant ménos n' hajan passades ó quant ménos se les esperavan: si un s'hi habitúa, arriva á no fer cas (parlém en lo sentit purament humá) de les mes grans adversitats y prén les coses d' aquest mòn ab aquella filosofía tan práctica com cristiana que 'ns fá aborribles les gales y oripells y les mateixes benhauranses de la terra, decantantnos, en cambi, á apetéixer cada día ab mes vigor, ab mes convicció y ab mes fé les delicies de l' altra vida, no mentidera y falsa com la que gastém durant nostra mortal pelegrinació. Los revessos de fortuna; les decepcions d' amistats que créyam inalterables; l' oblit dels vius ab los que 's moren; la pérdua de la hermosura y 'l decahiment de les forces físiques; les caygudes del poder; les mes grans injusticies aixís públiques com privades, se troban sempre á cada pas y arrivan, á voltes, á aconduhir al home d' ánima mal trempada, de carácter débil ó no avesat mes que al goig y á que tot li vaja vent en popa, á instants d' abatiment inmens y fins á la crudel desesperació. Desgraciat d' aquell que no coneix lo que sòn les adversitats!; infelís del qui sempre ha pogut dir «cor que vols, cor que desitjas», puix aqueixos sòn los que cauhen á la primera embestida y sòn, en llur majoría, los que poblan los manicómis ó los que atentan miserablement contra de llur existencia.

Per axó déyam qu' es bó, útil y beneficiós en alt gráu y ara afegirém, que demostra gran previsió y amor dels pares envers llurs fills, lo acostu-

mar á n' aquestos desde petits á alguna bèn entesa contrarietat. Miréus, sinó, lo que passa ab les criatures á les que se les hi donan tots los gustos y se les hi satisfán tots los desitjos: arrivan á no fer cas de rés, ni de joguines, ni de llaminedures, ni de prémis. ni de cástichs, essent voluntarioses, rabeques, ploraneres y mal criades fins á la quinta essencia. Son un vertader silici y moltes voltes un afront pera 'ls qui los hi consenten tot pera que no plorin ó no cridin ó pera que permetin que 'l papa puga anar á cumplir una diligencia precisa ó la mama, surtir de casa y ohir missa en un día de precepte. Y axó aumenta, arrivant á lo insoportable, si desgraciadament se posan malaltes, en quin cas perilla sa salut y sa vida mateixa, per lo que no se 'ls hi volgué ó sapigué corretgir quan estavan bones. ¡Qué se 'n pagan de cares les debilitats que 'ls pares acostumém á tindre ab los fills per oblidar aquestes tan senzilles regles de sentit comú!: ¡ab quina amargor se ploran llágrimes d' impotencia quan se véu morir á un fillet per no volguer péndre la medícina que segurament lo curaría; perque, per no ferlo plorar oportunament, no se l' obligá á menjar, fém al cas. lo bocinet de pá que llensá per tossunería ó per mals-avaranys! Desenganyémnos: los árbres s' han d' adressar quan son téndres y petits; nó quan han crescut, en quin cas, mes perill se corra de malmétrels que de corretgirlos: y axó, tant ho dihém en sentit moral, com en sentit físich, puix á voltes la deixadesa dels pares y la falta de vigilancia ó d'un colp d' ull amatent y previsor, son orígen de malaltíes incurables en los fills als qui, per aquella manera, se 'ls hi hauría evitat una vida tant mes pesada y trista, en quant mes falla hi ha de bona salut qu'

es, entre totes, la major de les riqueses. Per semblant modo, ó sía, atenent al cós y á l' ánima (encara que sempre aquesta haurá de ser la preferida) pót arrivarse á la realisació práctica d' aquell gran aforisme llatí de *mens sana in corpore sanum* que may deurían oblidar los pares considerant y cuydant del primer, de la mateixa manera com se tría un estotx riquíssim quan se 'l destina á guardar una joya d' inestimable valor ó de mérit extraordinari. En altres paraules, son aquestos dos components del sér humá molt semblants als platets d' una balansa: quan están desequilibrats, un ó l' altre 'n pateix, determinant en éll processos de perillosa solució, ja que si predomina 'l cos, tendeix l' home á enamorarse de la materia essent fácil que la bestialitat se sobreposi al esperit; y si l' ánima, corra perill de que 'l cós no ho resistesca y cayga abans d' hora sòts la influencia d' un pés superior á les seves forces. Lo just medi es lo que déu buscarse, donchs, entre un y altre, majorment en la primera edat ó durant la infantesa. ¡Quants pares condempnan inconcientment á mort á llurs fillets per aquesta causa!: una de les coses que nos han fet sempre mes pena, ha sigut la exhibició d'aqueixes criatures que per néci orgull ó per vanitat ridícula se les anomenan sábies. ¡Bambolletes de sabó tornasolades y hermoses, inflades un trist moment pera morirse!

Peró, no 'ns desviém y seguím nostre propósit, no moventnos d' aqueix primer y graciosíssim período dels fills, quan sòn encara tendres y xamosos com aynells, y finíssims y hermosos com pometes camosines.

CAPITOL IV

LA INFANTESA.—CARICIES Y JÓCHS

No per vulgar, deixarém de dirho; ans al contrari, ho sentarém com á un gran principi de bona educació. «A Sants y á minyons, no'ls prométis que no 'ls dóns:» aquest adági conté una grandíssima veritat y una profitosa ensenyansa, ensemps que comprén dos extréms que may deurían oblidar los pares. En efecte: les criatures totes, sían nens sían nenes, han de criarse formals, séries y amigues de la veritat: donchs bè; si 'ls pares, desde que comensan aquelles á tíndre ús de rahó, les enganyan, ¿cóm no enganyarán elles després, y fins tot hi sent encara criatures, quan per qualsevol causa, motíu ó excusa les hi convinga disfressar, ocultar ó alterar la veritat?. Per axó es necessari que may se 'ls hi prometi una cosa que no 's puga cumplir, fins en los cassos en que, ja sía per llur falta de comprensió, ja per la impossibilitat de compláurerles, se troba un en la precisió d' havérleshi de negar lo que d'altra manera se les hi donaría: val més ferlos plorar, que no pas enganyarlos

Aquest principi que 'ls pares haurían de seguir d' una manera inflexible, porta una gran ventatja y evita un gravíssim defecte en los plançons del nostre cor, ademés de prevenir disgustos, enredos y fins, á voltes, la mateixa páu y tranquilitat de les families. Demostrémho.

Havém dit que l'abans citat adági abarca ó comprén dos extréms, puix enclóu la ventatja inmensa de que les criatures pujin dócils, acostumantse á seguir la voluntat dels pares, nó com á una imposició d' aquestos, sinó á modo de una própia convicció per quant, encara qu' en eixa edat dels fills no hi ha raciocini ni molt ménos reflexió, ab tot se van convencent, per la repetició continuada de actes semblants, de que lo que se 'ls hi promet y cumpleix, es lo mellor pera élls, arrivant á obtíndren tal seguretat, si se 'ls hi díu de debó, que la sola anunciació de la promesa los hi servirá d' estímul pera portarse bè ó de aturador pera no incórre en cástich deixant de fer una malesa.

Desprès, y segons havém indicat, evita un gran defecte, puix les criatures aixís ensenyades, aman la veritat, s' acostuman á dirla, creixen estimantla y casi 's pót tindre la seguretat de que al arrivar á grans, primer sufrirán un mal abans d' enllotarse 'ls llávis ab una mentida.

¿Hi ha, per ventura, res mes aversíu y fins repugnant qu' una criatura trapassera, ó mes bén dit, falsa y traydora, com ho son totes les que fan aliances, per culpa ó deixadesa dels pares, ab lo lletx vici del mentir?: y ho sòn, perque ademés d' entelarse miserablement lo que deuría ser clar espill de llur ánima ignoscent y candorosa, creixen informals, aprenen d' enganyar y arrivan á ser les mes aptes pera sembrar infámies, calúmnies y a

vegades venjances quan, per rahó de la edat, saben combinarho ab la malícia.

Alguns pares babieques, d' aqueixos pera 'ls qui llurs fills son los mellors y mes hermosos del món —com si 'ls demés no ho fossen y no s' estimessen també als sérs de ses entranyes, — los hi cáu la baba de satisfets, segons vulgarment se díu, quan los enganyan ab alguna mentida de les que denotan ingéni, agudesa ó vivor; no tenint los tals en compte que, en les mes de les vegades, lo que sembla enginy, es la demostració ó la revelació anticipada d' algun instint pervers ó d' algun gróp de l' ánima qu' hauría d' extirparse y corretgirse ab má ferma y sense contemplacions en evitació de futurs disgustos ó d' amargues conseqüencies.

La criatura mentidera, es una amenassa contínua pera la tranquilitat de la familia majorment si en aquesta n' hi ha d' altres, les quals acostuman á serne les víctimes, ja que no succehesca qu'encomenantse 'l mal de les unes á les altres, acaban los pares per no sapiguer may la veritat de lo qu' haja pogut ocórrer haventse de trobar llavors, si volen esbrinarla, en lo trist extrém d' haverles de castigar á totes ó en lo mes perillós, de fer los ulls grossos y deixarho passar com si tal cosa, donant lloch á que creixi la desmoralisació entr' élles.

Dehuen, per lo tant, los pares ésser inexorables en castigar la primera mentida qu' atrapin á sos fills en la seguretat de que s' evitarán molts disgustos y moltes llágrimes, fentho, ab tot, de manera qu' al aplicar lo cástich, corresponga al geni ó carácter, inclinacions y sentiments del que 'n sía culpable á fí de que quedi gravat ben fondament en son cor tendre lo recort de la culpa comesa y de la pena suferta. Peró al mateix temps, segons

havém dit y no 'ns cansarém de repetirho, es necessari que 'ls fills vejan que no se 'ls enganya may en rés; que se 'ls hi cumpleix lo promés; que 'ls pares, en una paraula, no 'ls hi dihuen tampoch may mentides ni falsetats, les quals sòn com una cadena ab la que se lligan aquélls sense pensarsho á la voluntat ó als capritxos ó á les exigencies de sos fills constituhintse en escláus seus.

¿Vol dir aixó que s' ha de criar als fills, sempre ab cara ferrenya y áspre, á modo de soldats regits per una ordenansa severa y, més que tal, crudel?: nó, certament; lo rigor déu haver de ser suáu, intel-ligent y dolç, amotllantse invariablement al tarannà de cada criatura y procurant que, si 'l cástich, petit ó grós, s' ha d' imposar, vinga inmediatament lo perdó generós y franch, acompanyat de una carinyosa carícia á modo d'oratge suáu y fresquívol després d' un sol xardorós, ó com á rosada vivificadora que apaygava la sequedat d' un dia abrusador.

Y no s' entenga qu' al parlar de cástichs, volém dir ó significar qu' hajan de ser corporals ó flagelledors, sinó al contrari, per quant la aplicació d' aquestos rarament es profitosa portant, ademés, son ús constant y brutal á que les criatures se tornen maselles ó indiferentes als colps, contribuhint finalment á que perdin la noció de la própia dignitat humana. Un reny a tóm, una fregadeta d'orelles oportuna, un crit sever, una mirada sóla, bastan y sobran á voltes pera detindre 'l mal y fer fer bondat á un infant, per entremaliat que sía, méntres no hi haja en los pares desigualtat en la manera de corretjirlo ó no hi manqui la oportunitat.

En aixó darrer ó sían en eixes igualtats y oportunitats á que acabém de referirnos, hi deuhen po-

sar los pares cuydado especialíssim á fí d' obtíndre 'ls frúyts que s' apeteixen d' una bona educació, ja que no hi ha res que espatlli tant á les criatures com aixordarles á crits y matarles á festes, çó es, en renyarles extremadament per coses fútils ó en no fer cás d' altres de graves segons l' humor dolent ó bó en que lo qui les renya se troba. Passa allavors lo que ab un rellotje al que tan prompte se li dongués corda, com se li reculessen ses minuteres ó se 'l tingués parat, lo qual, per bona que sigués sa máquina y per inmellorable que fós sa construcció, bèn prompte s' espatllaría tornantse del tot inservible.

Y axís com déu anarse ab gran cuydado en los renys ó ab lo rigor, qu'ha de ser moderador é intelligent, axís també ha de procurarse fer un us discret de les caricies y afalachs quin abús converteix á les criatures en enfavades, porugues y rares com pót observarse, per regla general, en les families ahont hi ha un sol fill ó en aquelles en que, haventnhi molts, lo mes petit, lo renyoch ó 'l caganíu es relativament á sos germanets d' edat molt atrassada: los pares, de tant que se 'ls estiman (sobre tot les mares!) no saben ahont posársels y los malvesan; de tant que se 'ls volen, los perden y vicían.

N' obstant d' axó, sempre preferím véurer en una casa que s' hi peque mes per exés que per defecte. ¡Es tan xamosa la infantesa!; son tant bufons y dolços los fills en eixa edat en que son papallones del cel abellint ab sos colors y ses caricies les asprors de la terra! Y per lo mateix los infants, los angelets del mòn, les necessitan y les buscan, com les abelles necessitan y buscan les flors pera produhir la rica mel; com les plantes ansían y de-

manan la rosada del matí que les prepari á rébre lo rigor del sol que les vivifica y les fá créixer; com los aucellets piulan y s' estarrufan demanant l'aleteix suáu y les becades de les velles pera no morirse de fret y d' anyorança en llurs níus ditxosos.

No cal qu' á una criatura qualsevol li preguntéu si li faltan caricies y tendresa: bè prou que vos ho dirá ab sa mirada trista, ab lo apagat de sa véu, ab lo esquerp de ses maneres: si la pobrissona es de bon cor y de carácter dolç, al allargarli no més vostra má pera amanyagarla, se vos acostará com si la atraguésseu ab un imán suavíssim y vos pará ab sonrís amarch ses galtones pera que hi estampéu un bes. Si pe 'l contrari, es de géni repelós, acostumada al cástich ó á la severitat exagerada, vos mirará de reull y al alsar no mes la má pera atansárvosla, fugirá de vosaltres temerosa, ó arrancará en plor afigurantse ¡la pobrissona! que voléu pegarli. Sòn élles ¡les infelisses! com flors nascudes en los sorrals quines arrels no se enfondeixen y quines fulles facilment cauhen marcides al menor contacte!

Y perque les criatures sòn com les volianes, enjogassades y lleugeres, boniques y delicades, inconstants y febles, ha de tindres' cuydado extraordinari en llurs entreteniments, posant á llur alcanç joguines ab les quals no 's pugan fer mal ni desgraciarse, procurant, en cambi, que, ab élles, les hi sía fahedor instruhirse y delectarse per ser, en aqueixa edat, aquella en que la vista es l' únich conductor dels coneixements externs á la inteligencia humana.

Per lo mateix se les hi ha de permetre tota classe de jochs corporals, sempre ab relació á llur edat y a llur sexe, especialment y en lo possible, los que

lo sòn al ayre lliure: d' aquest modo se desenrotlla llur cos ab la série de moviments, s' enforteixen ses carns, s' adóba ó curteix sa pell y, aprenent á gosar de la naturalesa, la estiman. La influencia del sol, lo contacte del ayre, la mateixa póls de la terra sòn los principals tónichs ó reconstituyents pera les criatures que avuy se crían á modo de plantes de saló, anémiques ó clorótiques principalment en les grans ciutats ahont duhen una vida ficticia ó casi artificial, més que per les condicions d' aquélles, per la tontería dels pares, ó per la ridícula vanitat y néci orgull de tots.

Deixéu qüe les criatures saltin y brinquin y que fassen les entramaliadures própies de la seva edat; permetéuleshi bona llibertat d' acció méntres no hajan de sufrirne un dany corporal, ni molt ménos que se 'n ressentesca la seva ánima, y veuréu com pujarán boniques y proporcionades; mogudes y atrevides ó valentes; ensemps que se criarán franques é ingénues: naturalment que no vol dir aixó, ni remotament tan sols, que se 'ls hi permeti tot, ni mancos encara que no se les vigili y cuydi quan aixís juguin y se divertescan, sinó al contrari, puix los pares farán lo que deuhen en no pérdreles may de vista y en no permetre que jugant, s' emborratxin, es á dir, qu' arrivin en lo calor del joch á perdre 'l tino, com esdevé ab major facilitat en les criatures fogoses y entussiastes, ó en les de molta imaginació y poca catxassa.

Ultimament y pera no allargar aquesta série de consells ó de reflexions, d' una manera pesada y enutjosa, farém avinent als pares que may deixin de correspondre á una carícia de llurs fills ni de contestárloshi á una pregunta que 'ls hi fassen, encara que sia impertinent, puix d' aquesta manera

aprenen de ser atents y amables no sols ab élls mateixos, sinó ab les demés persones. Si hi hagués, com havém indicat suara, impertinencia en la pregunta y fins en la mateixa carícia, rés costa de férloshi observar pera que no hi tornin.

Lo mateix podém dir respecte als jochs, en los quals farán santament los pares de préndrehi part quan pugan ab lo doble fí de vigilar als fills y d' aproximarse á n' élls, no privant jamay de que compartescan llurs alegríes ab los de classe humil si són de las de mellor posició, ó al revés, ni de qu' ab élls alternin en los moments d' expansió y de joya per quant aixís aprenen uns y altres á estimarse mútuament, entrenantse aqueixos llassos indisolubles qu' uneixen als hómens com á germans á través dels temps y malgrat de les més grans contrarietats de la vida. Los qu' han jugat junts, los que anáren un dia á cercar plegats un níu, ó correguéren camps á través pera atraparse, ó 's baratáren les bales y 'ls redolins y les baldufes y 'ls patacóns ab que s' entretingueren en lo mateix pati ó solar de la casa... dificilment s' oblidan y si, per sórt adversa, l' un se troba enfront del altre, jamay s' odían!

Lo que si convé, y en aixó dehuen posarhi gran cuydado y mirament los pares, es en apartar llurs fills d' aquelles criatures, sían del estament que sían, d' instints perversos, d' inclinacions dolentes, malparlades y brutes com á própies, per regla general, d' ahont no hi ha temor de Dèu, ni bones ensenyances, ni rés de lo que fa superior al home de les bésties. D' aquesta mena de gent, han d' apartarsen com de la peste los fills de les persones honrades; que una cosa es la pobresa y l' altra la mal vestat; una cosa es lo ser rich y l' altre superbiós;

pera que 'ls pares ho confongám miserablement y ab perill, sòts gravíssim cárrech de conciencia, de causar la perdició dels nostres fills per deixadesa incalificable ó per indiferencia criminal, ó per baixesa de sentiments y abdicació de la própia dignitat.

CAPITOL V

Quina distancia mes inmensa hi ha d' aquest capítol á son precedent!: la negror d' una tomba los separa: ahir ¡ja fa un any! quan l' escribía, voleyava á mon entorn placívola y ditxosa com papallona enamorada, aquella dona angelical y santa ab la qual les delicies de la vida me foren sempre ressó y trasllat de les qu' ara, sens' dubte, élla eternament gosa, y ab la qui les penes y amargures perdían pera mí ses punxes y agrors, puix son amor, sos consells, l' ardencia de son cor generós y sempre amatent á compláurerm' y estimarme, esbrossava mon camí, feya planeres les costes, sembrava arréu, ab ses virtuts, perfums y aromes que m' ubriagavan, me guían y m' encoratjavan. Avuy... avuy, ja no hi es! Avuy, ja en ma casa payral hont hi venen les oranetes á xarrotejarhi y ferhi níu, no li troban pas... y si per élla 'm preguntan, próu comprenen ab mon silenci y ab mes furtives llágrimes que jamay mes cap d' élles podrá embolicarse ab la xarxa finíssima de sa cabellera sedosa y abun-

dant; ni li piularán los petits moixonets obrint un palm de boca vionada de groch y treyent una llangueta prima com punta de llanceta demanantli la becada qu' élla 'ls hi donava; ni trobará entre ses mans suavíssimes l' escalf amorós que hi buscava l' aucella fugitiva ó perseguida que s' hi arresserava confiada, méntres glatía son cor ignoscent apaygavantse ab sos amoixaments y caricies incomparables!

Ni ja tampoch la campana del poble, armoniosa y vibrant, al senyalar les hores que s' esmunyen y s'escorran pera mí d' una manera inacabable y trista, senyalará les en que, com si fossem encara en l' aubada de la vida, en los jorns de rosa y d' il-lusions, en los moments de la existencia humana en que tot se troba rialler y bonich; en que tot apar hermós, sense espines, sense desenganys, ni penes; en que les punyides del cor no 's coneixen y en les en que les llágrimes, si alguna ne rodola rostre avall, son de felicitat y de ditxa: no les senyalará, no, ja may més lo rellotje del poble aqueixes hores en que pera mí fugiren y que no tornarán, robades com han sigut pera mí del tresor de ma existencia qu' anirá minvant, minvant á modo d' un estany sobreixidor en lo que se li han obert ocults é ignorats xucladors que li prenen ses aygües vivificadores y tranquiles, fins que perdudes y acabades totes, queda aquell complertament en sech ó sense vida, restantli unicament lo llit fangós, l' ossamenta descarnada y freda que senyala á les generacions vinents lo qu' un día fóu motíu de benestar y font de riquesa.

Ah, nó; no les senyalará may mes lo rellotje del poble aqueixes hores pera mí ans tan venturoses!: sóls d' élles me 'n quedará 'l bati-cor de l' anyoran-

ça esglayadora y 'l recort agre-dolç de les coses que foren y, qu' haventnos agradat ó fernos assolir per un moment la ditxa—aspiració suprema de la vida humana, sempre combatuda y sempre adalerada cercantla assí en la terra quan solsament en lo infinit se troba—s' han perdut engolides en lo tortilló esferehidor del temps que tot ho fa naixer y tot ho consum y corseca empenyentnos cap á un enllá que la imaginació no ovirarfa, ni lo compendría sense la llum misteriosa, potent y pura de la Fé, única consoladora del home en ses grans afliccions y en ses desventures inmenses!

Ni 'ls fills tampoch, ¡los pobrissons! podrán jamay mes buscar en sa falda amorosa lo rasser de ses fatigues infantívoles quan, cansats de correr y amarats de suor, corrían á asséurershi méntres se disputavan per quin sería lo primer en arrivarhi ó 'l que rebría en primer lloch la besada puríssima qu' élla los hi ofería ab sos llávis ubriagadors com un clavellet vermell tot just acabat d' esclatar; ni s' empaytarán á l' era pera oferirli los manadets de palla qu' ab llurs manetes feyan, recullintne serpadets del munt del paller del clós, ni hi farán correr á vora seu la llocada qu' élla trobava gust en fer ajocar sots los replechs de son devantal brodat ó de ses faldilles de seda esponjosa y lleugera; ni amanyagará tampoch á la mansa ovella ni al remadet de cabres saltironayres qu' entre porugues y confiades arrivavan á péndreli lo mós de pá ó lo feixet d' aufals que les hi ofería pera diversió y entreteniment de la quitxalleta. Ni ja tampoch may mes, tot acaronant á nostres fills hermosos y estimats, los hi amostrarém la inmensitat del cel quan al cáurer la tarde, 'l sol s' acotja arrebossat de boyres purpurines, de color de viola y d' or puríssim

fós, darrera d' aqueixa inconmensurable plana, quieta y majestuosa, imponent y grandiosa, tranquila y placentera, besada per la fresca marinada, fitada per un cercle de montanyes qu' allá d' enllá se perden ab la blavor indecisa del horitzó y cuberta per un cel expléndit, enlluernador y pur y sense calitja ensopidora que l' enteli.

Ah, nó!: no les gosaré may mes aqueixes delicies idíliques; aqueixes hores de guabansa y de repós lluny de la ciutat y ses quimeres, de sos trencacolls y son bullici, de son baf enervador y de sa vida frenética, puix encara que hi haja 'l quadro, hi falta 'l march; encara que jo hi visca y m' hi estiga, no hi es ella pera abellirmho, pera animarho, pera que ses armoníes incomparables ressonin dintre de mon cor aconsolantlo y fentli entrevéurer les belleses increades de les quals tant me gaudía parlarne ab élla y extassiarmhi...

Tal volta per aquest motíu, quan he anat al temple ó á la esglesia del poble hont tantes vegades confonguérem ab ma esposa nostres oracions y nostres pregáries, he sentit com una fredor extranya recorreguent les fibres totes de mon cós..... y una buydor indefinible á l' ánima, que no sabía com assadollarse d' aquelles céliques dolçures qu' en altres temps ditxosos l' amaravan de consol y d'esperances!

Y es que ja no hi tornarém may mes los dos junts á agenollarnos damunt d' aquell treból cubert de tombes pera pregar pera 'l bè del poble, ni per les necessitats dels nostres fills,... y ma oració, sense l' auxili que la d' ella la hi donava, no sabrá ó no podrá pas enlayrarse fins al cel, mancada tal volta de lleugeresa ó destorbada,... arrapada assí baix ab

lo lastre de mes humanes llágrimes ó de mes humanes flaqueses y misèries.

¡Qu' es trist lo víurer axís!; y n' obstant, jo haig de fer ma vía, puix no perque lo temporal se 'n haja endut furiós del barco de ma vida l' arbre mestre y lo timó y tot, haig d' abandonarlo pera que s' enfonsi miserablement en lo mar negre del dubte, ni permetre que s' estabelli, ascli en mil trossos ó s' esbocini en les roques feréstegues de la desesperació!: en éll hi porto la cárrega preciosa de mos fills que Dèu ha encomenat á mon cuydado; y com á dipósit d' Aquest y com á recorts vivents que sòn del cor angelical de ma anyorada amor, dech durlo á salvament, finit lo qual ó cumplert que sía mon destino, rés me fará llavors abandonarlo en los erms desolats ó en les solitáries y negroses platjes de la mort, fent que mon esperit inmortal y llíure, regenerat per mos sufriments ocults y per mon cautiveri present, vóli ansiós á reunirse, á ajuntarse, á confóndres y á besar eternament al sér estimat qu' anyoro y anyoraré mentres visca en aquest desterro y vall de llágrimes!

Prosseguím, donchs; y ja que pera guía de mos fills comensí aquest llibre, ab l' ajuda de Dèu, acabémlo!

CAPITOL VI

LA INFANTESA.—ACABAMENT

PROSSEGUÍM, donchs, la tasca ab tantes ilusions comensada; ab tantes tristeses, seguida. Caminant que dúyam un guía carinyós y expert; amorosíssim é intel-ligent, havíam comensat aquestos estúdis, lleugers es veritat, peró práctichs, ab la confiança d' arrivar á bon terme sense pérdrens. Avuy, no ho dihém, per nostra dissórt, axís; tal volta hi tindrém alguna ensopegada; segurament hi sufrirém alguna cayguda; de totá certitut que s' hi notará alguna é importantíssima deficiencia... peró ¡que hi farém!: Dèu nos ha volgut posar á proba, proba duríssima y casi irresistible, y no 'ns cap altre remey qu' anar avant... avant sempre, desitjant n' obstant arrivar á terme com mes aviat mellor per l' istil del maquinista d' un tren qu' apreta la marxa y dòna mes vapor á la máquina pera arrivar mes prompte á la estació de destino quan en mitj de sa carrera se li presenta un temporal desfet qu' amenassa ensulciarli la vía, trencarli algun pont ó arrabassarli 'ls ralls damunt dels

quals un jorn y un altre jorn, ahir y suára, de nit y día corría aquella confiada, segura y venturosa.

En una familia, quan la mare hi falta ¿qué es lo que no hi falta?: l' ull amorós que vigila á tot hora, lo timó que dirigeix y goberna, l' ángel tutelar qu' acotja sota ses ales de rosa y d' esmeragda á tota la casa....., quan élla no hi es, fugen com per art d' encantament. Les parets ploran sense sa presencia, los fills tristament la cercan anyoradissos y no la troban: ¡infelissos pollets als qui 'ls hi manca l' escalf de la lloca carinyosíssima y cuydadosa!; corran esma-perduts d' assí, d' allá buscantla, mentres que, ab llur mirada, anegada per les llágrimes, demanan lo que ab la paráula encara no saben com explicarho! Y 'l pare... ¡no 'n parlém!: de la náu qu' éll goberna, ha caygut l' árbre mestre; de la casa ahont víu, ne falta lo puntal; de la familia que formá ó constituhí, n' ha perdut lo fonament, la providencia.

¡Ploréu, los que no 'n teníu, á vostra mare!; ¡conservéula, estiméula, adoréula los qui Dèu vos ha donat fortuna tanta é incomparable!: ¡tingáu, los venturosos de la terra, compassió y condol pera los órfens!

Més... prosseguím: lector que nos llegesques, passa per alt aquestes ratlles y continúa, si es que te interessan nostres consells sobre la manera d' educar los fills.

Nos ocupávam de quan sòn ó 's troban aquestos á la infantesa, á la edat en que, com papallones del cel, fan les delicies de la terra; peró, al mateix temps, en la edat en que 'ls pares han de posar mes cuydado, si volen que llurs fills no sían temps á venir la seva vergonya ó la seva deshonra.

Al efecte y desprès de lo que havém exposat, una

de les coses en que han de parar aquells mes compte es en evitar que les criatures creixin, ó orgulloses y superbes, ó rastreres y aduladores, puix tan mal educades serán tenint los primers, com los segons y, tots plegats, gravíssims defectes.

Per rahó de les circunstancies en que vihuen ó creixen y 's desenrotllan, pecan, per regla general, per lo primer ó sía, d' orgull y supérbia, los fills dels poderosos, dels richs, de les clases acomodades; y per lo segon, ó sía, per rastreres y aduladores, les de les classes burgesa, menestrala y obrera. Y en part, se comprén: acostumats aquells á poguer satisfer tots sos goigs y fins sos capritxos, se crehuen superiors y dignes del acatament de tots quants no 's troban á la seva altura; y en cámbi, debent los darrers de víurer ab economía, de privarse de moltes coses fins necessaries y d' haver de trevallar forçosament pera mantíndres, buscan afalagar, ferse de bon véurer ó explotar los defectes dels malament anomenats superiors ó *classes directores* pera créixer á la seva ombra, y abastar una posició social, sía pe 'l medi que 's vulga, que á n' aquells los iguali ó quan ménos los hi aproximi.

Y la enveja, aqueixa passió miserable y petita que, com los cuchs interns de les frúytes, rosega 'l cor, naix desseguida en les criatures de les classes humils, méntres que 'l despreci aborrible, qu' es com la floridura que les malmet y les fa inaprofitables, naix en les potentades ó poderoses que 's crehuen fins humillades, nó ja d' alternar ab un pobre, sinó ab les que no sòn de llur mateixa categoría: d'aquí prové aqueixa separació de classes entre unes criatures y altres que s' estén á tot y per tot arréu. En los passeigs, en les visites, en les esco-

les y col-legis y fins en les mateixes iglesies ahont lo *senyorío* no hi vá perque hi concorren los *pobres;* ó 'ls *pobres* ne fugen perque hi vá lo *senyorío.*

Y aixó, ab que en uns y altres demostra palesament una gran falta de caritat y un oblit horrorós dels preceptes de la Relligió de Jesu-Christ, es ademés—particularment en les classes acomodades—una aberració, una negació del sentit comú y una llevor fecondíssima de grans trastorns socials. A mida que les distancies se separan, s' enfondeix l' abím qu' ha d' engolir la mentidera civilisació moderna, la qual sols sembla qu' ha volgut enlayrar á principi fonamental de l' actual societat, l' aborrició del próxim pera 'l próxim.

Los pares, donchs, están en lo deber d' evitarho y de corretgirho, sían de la classe que sían; los richs, perque sòn richs y 'ls pobres, perque sòn pobres; tots han d' ensenyar á llurs fills á que s' estimin los uns ab los altres, á que 's confonguin ó mes ben dit á que s' agermanin, ja que al cap y á la fí, tots provenen d' un mateix orígen, tots sòn fills de Dèu y á tots es una mateixa la Pátria que'ls alleta y, desprès de náixer, los veu créixer y morir. Per lo tant, los pares han de tindre y posar empenyo especialíssim en evitarho, educant convenientment á la generació que puja, la qual es la cridada á esmenar les grans faltes comeses per la que aviat jaurá en lo no rés, tornantse pòls miserable y á resóldre los problemas importantíssims y de trascendencia suma que 'l segle actual, ja en ses acaballes, llegará al que está trucant á ses portes pera substituhirlo ó heretarlo.

Al efecte, dehuen los pares ensenyar á la infantesa la humiltat y la modéstia; la dignitat y la noblesa aixis en lo tracte, com en lo vestir; aixís en

les relacions de familia ó entre germans, com en les socials ó foranes ja que no tota la vida del home se reduheix á la que 's porta entre les quatre parets de casa: no s' ha fet lo mòn pe 'l' sol indivíduo

No crihin los pares de les classes riques ó poderoses á llurs fills en lo luxo y la ostentació, ans al contrari: sense que degan ferlos anar pobrement vestits, ni d' humillarlos á la vista de la gent, edúquinlos ab senzillesa, oblíguinlos á presentarse modestament en públich, no los hi permetin respostes altaneres, ni accionats imperiosos, ni colps de géni insoportables: fássinlos veurer en cada pobre un germá desgraciat; en cada company d' inferior estament, un sér tant com élls digne d' estima; en cada noy, un que demá podrá ser un home que tant ó mes qu' élls valga per son saber, per ses virtuts y fins, potser, per ses riqueses: acostúminlos á freqüentar (nó á barrejarse ó á confóndres') los llochs, los teatres, los punts de reunió y principalment les mateixes escoles durant una temporadeta ahont aquells van ó concorren, y aixís apendrán á conéixels; se farán cárrech de llurs necessitats; los apreciarán en lo que sòn y valen; s' interessarán en llur pervindre, y arrivarán á agermanarse segons la Lley de Dèu mana, desapareixent, ja que no 'ls ódis, l' antipatía ingénita é indomable qu' avuy, als uns dels altres, los separa.

Y no 's crega que sía axó molt difícil de fer, ni que s' haja de rebaixar en res ni pera res al noy (ó á la noya) al qui la fortuna s' ha mostrat riallera; nó, puix que tothom, quin mes, quin ménos, per eixos accidents tan própis de la vida, tením relació ó nos havém de posar en contacte ab persones que 'ns sòn, ó al mancos aixís nos ho creyém, inferiors baix tots conceptes. Los hisendats, tindrán, per exem-

ple, sos masovers y sos jornalers; los fabricants, llurs obrers ó trevalladors; los comerciants. llurs mossos y dependents; los de la noblesa, sos terratinents ó arrendataris y sos criats, etc., etc., y tots ells (ó llur majoría) tindrán fills ó filles: donchs bè, aprofitant aquestes circunstancies favorables (y sempre ab les precaucions degudes) los pares previsors, los que realment se fassin cárrech dels alts debers de la paternitat, no sols consentirán, sinó que buscarán ocasions en que llurs fills juguin y coneguin y s' acompanyin ab los dels seus inferiors ó subordinats pera que aquells vajan creixent modestos, ingénuos, senzills y cors-oberts al costat dels que ni practican la ficció ó 'l fingiment, ni saben lo que es l' orgull, ni mancos la supérbia. Además, y per regla general, axó porta un' altra gran ventatja y es que 'ls pares, veyent que l' amo, que 'l director ó que 'l senyor no 's dòna de ménos de que 'ls fills d' élls se fassin ab los seus, se 'n bantan tots cufoys, casi enorgullits y senten per son superior un afecte tan gran que de sapiguerse extén dres y aprofitarse com se deuría, acabaría per fer desapareixer de nostra Terra casi complertament la rivalitat de classes.

Peró, en cambi, los pares de la classe menestrala, obrera ó pagesa, no crihin tampoch malament, ni ab deixadesa, ni ab abandono á llurs fills; bèn al revés. No perque sos cabals no hi arrivin, deuhen férloshi dur pellingots per compte de vestits; ni han de permetre que vajan bruts, mal-cuydats y sense cap classe de condícia, puix ni la mes trista miséria está renyida ab la netedat, ni la bona educació ab la senzillesa é ingenuitat. Los pares de posició modesta ó pobra, no vulgan criar als fills ab ínfules, ni los hi inculquin orgulls nécis, ni pre-

tensions insanes; peró tampoch los vulgan encongits, vergonyants, rastrers, ni baixos, puix si per una banda fòra cosa ridícula que 'ls ensenyessin á despreciarlos y á prescindir dels de les mes acomodades, sería la contría fastigosa y repugnant ja que sòta del cós humá, sía 'l que vulga 'l bressol que 'l gronxi ó 'l vestit que 'l cubreixi, s' hi amaga, é hi viu y s' hi desenrotlla l' ánima inmortal ó lo mateix alé de Dèu que per un igual los distingeix y enlayra de totes les demés coses creades en lo mòn.

Fentho aixís, ademés de que cumplirán los pares ab llurs debers de tals, obtindrán un' altra ventatja que s' ha de tindre molt en compte pera que ia aprofitin y la conrehin: y es, que essent per regla general los fills de bones cases mes intruhits y ab mes médis de fortuna, los dels humils aprenen un gran munt d' exemples y de coneixements ab llur contacte que may arrivarían á abastar ni capir per élls tots sols; y ademés, fentse agradosos, atents y bons companys, ne treuhen tambè profit material ja poguent disfrutar d' unes joguines que may haurían ni somniat, ja obtenintne fins un profit grós y directe; ja essent un impensat intermediari, que alcança ab sa influencia irresponsable, á voltes, un moment de goig, ó un rato de benestar y fins un socors important pera tots los components de llurs mateixes families.

Y no se 'ns diga qu' axió es impossible: en la naturalesa s' ajuntan y combinan los elements, en apariencia mes contraris, pēra obtindre un resultat qu' admira casi sempre als mateixos que lo buscan y obtenen; se lligan, per exemple, l' aygua y 'l foch pera donar vida é impuls als poderosos invents de les ciencies físiques, y ¿no será possible, pregun-

tém, agermanar uns hómens ab los altres, unes criatures ab les altres criatures?. La contestació negativa, ab que sería ridícula, suposaría una dóssis de mala fé ó de mala voluntat imperdonables en quí nos la dongués.

Segueixin, donchs, los pares, sían del estament classe ó condició que sían, nostres humils consells: busquin en la práctica, en la experiencia y en los impulsos generosos de son cor la mellor manera d' educar y de criar á llurs fills respectíus; esfórcinse, sobre tot les mares, ja que aquestes sòn en la infantesa especialment, los factors mes importants pera obtíndre una bona y cristiana educació, en fer créixer als plançons de llurs cors bè y honestament, modestos en lo vestir, rectes en lo pensar, piadosos en llurs costums, senzills en lo tracte, dócils en lo créurer ú obehir, amatents en cumplir ses ordres, respectuosos ab los mestres y superiors, amables y discrets ab los inferiors; continguts en lo menjar, alegres en llurs jochs; expansius entre companys y 'ls de la familia própia; ordenats, curiosos, verídichs, discrets, graciosos, devots sense hipocresía y generosos sense ostentació; cúydin y atenguin, en una paráula, del desenrotllo físich y moral de llurs fills en tota y cada una de ses complexes y variades manifestacions sense defalliments, sense descúyts, sense males-ganes ni desigualtats, y no dubtin de que obtindrán los pares lo resultat que desitjan.

Si un amostra á sos amichs y coneguts, fins ab goig infantívol, una obra d' art ó una joya preciosa ó un objecte qualsevol al qual se professa especial predilecció ó estima, ¿per qué no s' ha de volguer ensenyar á própis y extranys als fills respectíus com lo mes rich y hermosíssim ornament de

la nostra casa per la seva bona educació y per ses qualitats morals?: ¿no sòn élls, per ventura, lo mes rich joyell que possehím?; ¿quin tresor, quina riquesa, quina joya hi ha al món que valgui pera un pare lo que un de sos fills?

Végin, donchs, los pares, si té importancia extraordinaria lo modo com atenguin á lo que deixém exposat, lo qual farán santament, prudentment de mirarsho com á cosa essencialíssima en aqueixa edat de la infantesa de llurs fills y abans de que aquestos la traspassin. Com mes fèt es un árbre, mes costa d' adressar: lo ferro s' ha de forjar quan es una brasa, puix llavors es tòu y dúctil pera trevallarlo. Axís sòn les criatures: mentres sòn en la infantesa, en eix á modo de vestíbul ó recibidor de la vida humana, se les hi pót corretgir facilment ó sense gran esforç qualsevol defecte ó mala inclinació ó errada comesa: desprès, es impossible ó molt dolorós haverhi de posar remey.

Y tingan en compte los pares en no equivocarshi ó en pérdreho de vista, puix les criatures sòn com les flors: naixen y creixen casi sense deixar rastre. Un se les troba grans que no se n' adona: com se vehuen á cada instant, á cada moment; com un día s' enllassa ab un' altre día sense punt d' unió y un any atrapa al altre sense fer soroll ni determinar sotracades, traspassan aquella edat ditxosa, la mes ó la única felís de la vida, sense ni élles mateixes adonarsen' ni ferhi esment los pares; y 'l sér senzillíssim, lo mixonet sense plomes, lo capoll ermèticament clós deixan de ser en un moment lo que sòn pera convertirse èn lo jove, en l' aucell, en la flor.

No vos adormíu, donchs, oh pares que 'm llegíu: aprofitéu lo temps, mentres los vostres fills son encara cera verge pera ben educarlos!

—

CAPÍTOL VII

LA PUBERTAT.—ESTUDI DE LA VOCACIÓ

Despres de la matinal celístia, vé lo día que va creixent, creixent fins á arrivar á sa plenitut y explendor. Aixís tambè en la vida humana: passan los primers anys de la infantesa ab tots sos encants y hermosura, ab sa puresa angelical é incomparable; fugen del infantó aquelles rialletes tendríssimes com sa carona, níu de petons y bresca de carícies, y poch á poch, sense que 's noti la transacció, sense que 'ls pares se n' adonguen ni la criatura ho advertesca, van apareixent los síntomes d' un' altra edat, les senyals avisadores d' un cambi radical, l' aspecte diferent del desenrotllo físich y moral d' aquells sérs graciosíssims pe 'ls qui, y devant de llur feblesa admirable, mes d' un colp lo cor se nos sobressaltá y se 'ns enterbolí 'l front creyent que no arrivarían á demá pera amostrarnos y recreárnoshi ensemps, les primeres gracies de la poncella tot just eixida del primitíu botó que li serví d' amparo.

Aqueix cambi, aqueixa transformació, avisa que la criatura ha entrat en lo segon periódo de la

vida. La pubertat truca á les portes y ab élla, los perills mes grossos pera 'l pervindre dels fills, molt especialment en lo que se refereix á llur desenrotllo físich. Durant aquesta época, se pòt dir qu' encara continúan la ignoscencia y feblesa primitives; peró, ab que corporalment van desapareixent los perills inminents d' un munt de malaltíes casi inseparables de la edat primera, se van despertant noresmenys d' una manera inconscient y diríam rutinária ó instintiva lo que mes tart han de ser les passions, les inclinacions definitives del cor y la marxa ulterior de la inteligencia y de la rahó.

Grans cuydados y especialíssim interés deuhen posar los pares en aquesta época de la vida de llurs fills á fí de que no's malmetin ni's perdin en quant d' élls depenga. Al efecte, deuhen atendre d' una manera preferent al desenrotllo de llur cos, procurant que 'ls aliments sían abundants y sans, que 'ls exercicis sían variats y al ayre lliure, al camp ó á la montanya en quant sía possible y que 'l trevall á que 's dediqui á les criatures, aixís l' intelectual, com lo corporal, estiga proporcionat á ses forces y á ses aptituts procurant que jamay resulte poch sanitós, aclaparador ni exessíu.

Per aquesta rahó sòm enemichs declaradíssims é irreconciliables d' aquells pares que subjectan á un régimen inexorable ó rigurós en los estúdis á llurs fills, com y també d' aquells altres,—molts dels quals ho fan per egoisme repulsíu y fins á voltes punible,—que 'ls obligan á trevallar desmesuradament pera treuren' lo such ó 'l major producte en benefici própi. Bè es veritat que moltes vegades la necessitat empeny y móu als pares á fer lo que no voldrían; peró, ab que aixó no déu ser lo fonament d' una conducta general, resulta casi sempre con-

traproduhent com passa, per exemple, ab les terres primes que si se les fá produhir més de lo que poden, s' estragan á la següent cullita y 's tornan mortes ó árides y del tot improductives.

Lo que sí deuhen procurar los pares, es ensenyar als fills les practiques del trevall ó sía ensenyarlos á trevallar y al mateix temps á qu' aprengan á ser cuydadosos, ordenats, (no metódichs ni maniátichs) expansius, franchs y generosos, pera lo qual molt bè farán aquells en concedírloshi una llibertat prudent, de manera que sense pérdrels may de vista, no se cregan ells vigilats á tot' hora y en totes les ocasions per quant aixó los cría ó 'ls torna rezelosos y 'ls fá trobar poch á poch, enutjosa, pesada é insoportable l' autoritat paterna, despertant aximateix la seva astúcia pera buscar les ocasions en que poguer fugirne ó burlarla.

Y no n' hi ha próu ab aixó encara: los pares han de procurar igualment ser respectuosos entr' élls mateixos, ab los seus superiors y fins ab sos inferiors ó subordinats pera que 'ls fills, que van creixent y enmotllantse, aprengan també á serho, ja que 'l respecte es la muralla infranquejable del desvergonyiment y d' aqueix munt de males maneres, brometes pesades, converses inútils y crítiques ó murmuracions y xafarderíes que tant de mal ocasionan á les families y tan poch en bè parlan de les persones que se 'n ocupan. Y enténgues que 'l respecte de que parlém, no es la pòr, ni la temor, ni molt mancos l' encongiment: es la veneració, simpatía y amor que deuhen inspirarnos y debém tenir als que sòn los nostres superiors, perque 'ns sòn superiors; als iguals, perque nos sòn iguals, y als inferiors particularment, perque nos sòn inferiors, de manera qu' ab aquéstos, tant major déu

ser lo respecte que 'ns inspiren, quanta major sía llur pobresa ó inferioritat per quant, si no hi hagués, entre altres motíus, lo de la conmisceració per la desgracia, nos hi obligaría lo pensar que sòn los pobres y humils imatge vivent de Jesu-Christ á Quí debém tota veneració y respecte.

Peró 'ls pares, per sí sols, no 's bastarían á sí mateixos en aquesta época en que 's pót dir que s' obran pera l' home les portes del mòn ahont hi comensa á donar los primers passos, majorment quan tots, quin mes, quin ménos, han de guanyarse 'l pá pera élls y pera llurs families en cumpliment del divinal precepte imposat á Adám desprès de sa primera falta; y per aquest motíu s' han de buscar auxiliars que los ajudin en tan difícil y delicada tasca.

D' aquí s' deduheix la necessitat dels mestres y professors en quina elecció deuhen los pares posarhi 'ls seus cinch sentits y sobre de quin nombrament recauhen grans responsabilitats que, no per no poguerse fer efectives donada la viciosa y desatentada administració del Estat en que vivím, pesan ménos y n' haurán de donar estretíssim compte en lo tribunal inexorable de les grans reevindicacions y de la Eterna Justicia aquells que gobernan als pobles ó en quines máns están los interessos sacratíssims de la cosa pública. Per axó son odioses les imposicions sagnantes qu' actualment regeixen á Catalunya, per quant, lligant de máns als pares pera donar als fills la educació complementaria de la que aprenen en lo sí de nostres families respectives, nos veyém en la necessitat de buscar l' auxili ó complement en los que á les ensenyances oficials se dedican, los quals, ó bè sòn forasters y aucells de pás que pera rés ni

en rés estiman á nostra Terra, ó dócils instruments del Estat Centralisador que 'ls té á sòu y al que ajúdan á fer mes baix lo rasser moral del nostre poble oblidant ses necessitats morals y aspiracions sobiranes.

Més... tornant al nostre objecte, los pares, tot fugint d' institutríus, y d' *ayos*, y modes exótiques y contraproduhents, han d' escullir ab especialíssim cuydado, les persones ó'ls mestres qu'han d'ajudarlos á formar lo cor de llurs fills y filles, á pulimentar llur inteligencia y á donar tremp á llur carácter, circunstancies les tres,—y prescindint ara del desenrotllo físich sobre del qual havém manifestat ja abans nostra opinió—essencialíssimes pera dotar á la societat d' homes dignes y á les families de mares cristianes é inteligents. Sense l' auxili y lo concurs d' un bon mestre, los esforsos del pare resultarán moltes vegades malsaguanyats; peró ab la ingerencia de persones que no sían verament dignes y sabies, ensemps que bèn imbuhides en l'amor á nostra Relligió y á nostra Pátria, aquélls no sols se. perderán, sinó que donarán resultats lamentables creixent en mitj d' un ambent asfixiador, indiferent y mancat d' idees verament generoses ó d' ideals superiors y nobilíssims.

Pera evitarho, cal que los pares se fixin y, mes que fixarshi, qu' exigescan circunstancies morals indiscutibles en los qu' hajan de ser los mecenes dels seus fills, preferibles, en un cás extrém, á les mateixes d' ilustració y d' inteligencia que deuhen també aquestos reunir pera l' profitós resultat y bon desempenyo de cárrech tan enlayrat é importantíssim. No s' oblidi qu' un bon mestre es lo bras dret del pare y que per lo tant aquest ha de procu-

rar que no flaqueji, ni 'l contrarfhi, ni molt mancos que 'l destorbi.

Y que la tal elecció resulta de trascendencia gran, ho díu clarament la experiencia dè tots los anys y de totes les époques que nos ensenyan que al surtir l' infant de sa edat primera, es quan comensa á manifestar ses inclinacions, ses preferencies, quins serán tal volta sos defectes, quals les virtuts en que potser brillará algun día, la vocació en fí que determinará pera sempre sos futurs destins sobre la terra: es l' época crítica de la vida, puix del acert ó del desacert en la elecció d' aquesta depén en innombrables cassos, no sols la relativa felicitat de que pot gosar l' home, si que tambè y principalment la mateixa ulterior ó eterna qu' es precisament pera la que havém vingut los tristos mortals á n' aquesta amarga vall de llágrimes.

L' estudi, donchs, de la vocació dels fills, ha de ser objecte de preferent atenció dels pares y, en llur defecte, dels mestres y encarregats de les criatures: la espina, quan naix, ja pica, díu un refrá; y per lo mateix, desde que se inicía lo camí envers ahont s' inclinará la preferencia de les criatures, ha de posarse gran empenyo y mirament en que no l' esguerrin, ni 'l torcen considerant, sobre tot, que la vocació es la crida oculta generalment y á vegades clarament manifestada que fá la Providencia al cor y á la inteligencia del home pera que no sía sa llevor inútil ó plantada en la esquerda d' una roca.

¡Ay, donchs, dels pares que torcen la vocació dels fills!; ¡quanta responsabilitat pera élls devant de Dèu y dels hómens!. Si 's poguessen comptar les llágrimes, les infelicitats, les desgracies, les ires,

les concupisencies y fins los crims qu' això ha ocasionat, bèn cert que nos escruixiríam. Y ¡ay dels fills que la equivocan ó que no saben ascoltar la véu del cor que 'ls crida á lo que sería font de llur prosperitat material y jardí deliciosíssim de sa páu moral y eterna!: y entengues qu' una equivocació en aquest punt, si no es per un tóch especialíssim de la gracia, no la esmenan ni riquesas, ni honors, ni rés. Los náufrechs d' aqueix mar, ni en la bauma sagrada d' un convent, ni en la soletat del claustre troban la quietut y sossego necessaris pera gurir la ferida qu' ab máns suicides obriren en llur cor que 'ls hi sagnará sempre, sempre!

L' egoisme per un cantó, la enveja del benestar dels altres, la ambició sense límits, l' orgull satánich y la supérbia dampnable, l' afany inmoderat de figurar, de lluhir, de ser quelcom superior ó diferent dels demés, y sobre tot, la falta de resignació cristiana ó de conformitat als alts y ocults designes de la Providencia Divina, son les causes avuy en día que fan esguerrar, equivocar ó tórcer les veritables vocacions tant per culpa dels pares en certes ocasions, com per la dels fills en altres. Val molt mes, per exemple, ser un humil aixafaterrossos qu' un mal advocat; es cent voltes preferible menar un carro ab inteligencia y gust, que no pas seguir lo comers á rapel y ser un comerciant inepte; val incomparablement mes córrer la vida etzarosa y ennoblidora de la mar per qui li plahuen los temporals desfets, la salabror de les aygues y lo rigor dels sols y de les serenes, que nó pas dur la vida reposada y hermosa del qui sense la llar de foch á son aprop, la bagor vivificant de la quitxalla y lo variat explet de flors, frúytes y llegums del

hort ó del jardí qu' abelleixen la casa payral se moriría d' anyorança!

¡La vocació!: si 'ls hómens tots la endevinessen ó la seguíssen, quanta major no fora la feble ditxa humana!. Peró aixís y tot en qualsevol estament, professió, ofici y estat, es soportable la cárrega d' haverla equivocada quan sap substituhirse les ventatjes de sa bona elecció, ab la conformació y resignació cristianes; peró la errada en la vocació relligiosa, aquell que s' hi equivoca ó per despit, per desilusions ó per altra qnalsevol causa la segueix sense sentirla, ah llavors! es verament horrible. No hi ha sufriment equivalent ó parió al que ocasiona tan incorretgible é inesmenable ensopegada. Pera suportarla, sols la oració (y encara molt intensa y eixida de lo mes profón del cor) pót fer soportable la vida y riallera la mort, á modo del infelís leprós condempnat á inacabable desterro y trist aislament que saluda 'l dia de morir ab la rialla als llávis y la satisfacció al cor, com lo de sa llibertat perduda y per sempre rescabalada!

Végis, donchs, si té importancia l' estudi de la vocació dels fills de desde que comensa á iniciarse pera que 'ls pares se 'n preocupin, la aprofitin y la dirigescan: l' aygua que raja s'ha d'enmenar oportunament pera que fecondi la terra y brollin les plantes; altrament aquestes s' aneguen y moren y aquella 's converteix en un fangar que perjudica, viciant l' ayre ab ses pútrides emanacions.

De cap manera, donchs, han de violentar los pares la voluntat de llurs fills quan de la vocació d' aquestos se tracta, si es que no volen fer la seva infelicitat y qu' élls, en los moments d' amargura, de desesperació ó de desgrácia, los malehescan y trobin odiosa fins llur memória; y si en qualsevol

qu' aquella sía han d' ajudarla á afermarse y á convertirla en lo definitíu pervindre de los fills, ab molt major mirament y cordura han de procedir quan de la vocació relligiosa se tracta. ¡Infelís, infelís mil voltes lo fill ó filla que sense sentirse cridat á vestir un hábit, se hi enmortalla tan sols pera donar gust ó pera acatar la voluntat, exigencia ó capritxo de sos pares!; que de fusta semblant ne naixen los apóstates y 'ls heretjes, ó entre los tals s' hi comptan, quan ménos, los qui exerceixen lo sagrat ministeri ab imperdonable descúyt ó sense zel ni entussiasme.

Y en cámbi, també, quánts n'hi han hagut y n'hi han que sòn vergonya de llurs families y de la societat mateixa en que viuhen, per haverse oposat sistemáticament ó d' una manera tonta é inexplicable sos pares á que 's dediquessen á la vocació envers á la que 'l cel los cridava!. ¡Dèu nos en reguard', quan l' hora arrivi, de cométre tal errada ab nostres fills estimadíssims!: la conciencia nos en remordiría sempre y foran nostres ulls fonts inagotables de llágrimes de dolor, al considerar que per culpa nostra haguessen de dur aquélls una vida miserable, una existencia infelís, una cadena de dies que los subjectés al mòn com los grillons á un prés condempnat a pena perpétua ó á trevalls forçats!. Y lo que dihém per nosaltres, ho fém extensíu á tots los pares als qui, si algun n' hi ha que tinga tal vena als ulls, li demaném que per Dèu y per sos fills se la trega desseguida, no volguent assumir semblant responsabilitat.

Peró no 's crega que 'l estúdi de la vocació dels fills sía cosa senzilla y fácil de resoldre, nó; ans al contrari. En la generalitat de cassos, se presenta indecissa, á voltes ab senyals contraries ú oposa-

des, moltes vegades ó casi sempre, poch á poch, gradualment y d' una manera tan oculta, que s' ha d' aprofitar una petita manifestació fins inconscient pera descubrirla y per lo tant, pera desenrotllarla y empényerla avant: sòn aquestes, á modo de pulsacions de l' ánima que deuhen vigilarse en son própi benefici.

Mes, no 's cregan los pares que á una vocació, quan se presenta, deuhen accedirhi desseguida, ans al contrari: ferho axís, sería una lleugeresa extraordinaria y molt exposada á lamentables equivocacions y esguerros, per quant, com havém manifestat ara mateix, no sempre se manifestan d' una manera franca, oberta, explícita é indubtable: venen á ser com les senyals de pluja qu' á voltes surten certes, peró que també enganyan en moltes ocasions. Per aquest motíu es que convé lo contrariarles y fins, si vé 'l cas, oposarshi resoludament, sense, emperó, deixar d' estudiarles y d' afavorirles pera que, si sòn verdaderes, s' enfortesquen, se desenrotllin y se manifestin ab tota sa força irresistible. Seguint aquest sistema, si la vocació no es tal vocació, cedirá á la primera empenta, desapareixerá facilment lo destorb y donará lloch á que tart ó d' hora se presenti la verdadera. Sols en aquest cas, ó sía, quan los pares tingan lo plé convenciment de que los fills han demostrat quina es sa veritable determinació ó 'l camí que seguirán á gust per lliure y expontánea elecció de llur cor y de llur inteligencia, es quan deuhen deixar de banda oposicions y probatures que resultarían llavores ridícules y contraproduhents, del mateix modo qu' arreconaren caminadors y polleres tant bon punt sos infantons sapigueren córrer sense extrany auxili.

Fíxinse, donchs, los pares en tot aixó qu' havém dit, y no tindrán, certament, motíu de penedírsen. Precisament durant aquest temps, ó sía, de la época que va de desde l' acabament de la infantesa á la entrada complerta de la joventut, poden encara corretgirse molts erros y esmenarse moltes equivocacions, ja que la planta encara es tendre y es fácil, sense ocasionarli major dany ni posar en perill la sua existencia, arrancarli los lluchs dolents, adressarli les branques que creixin tortes y furgar les arrels pera extirpar les que podrían ocasionarli la mort ó, quan altre nó, una vida raquítica, penosa y miserable.

CAPITOL VIII

LA JOVENTUT

Lo cuch informe, se torna papallona vistosa y bonica; la poncella esclata y 's converteix en flor expléndida y flayrosa; deixa l'aucell, ab son borrissol finíssim, lo níu hont los vells li duyan la becada y emprén lo vol arriscantse á midar espays y terres noves. Axís, y no per esser dit y repetit es menys exacte, esdevé en l' home.

Los jorns de les cançons apreses á la falda de la mare ja han fugit y no 'l farán adormir aquestes ab llur cadencia incomparable ni ab llur dolcíssima melodía; ja 'l pare no 'l mimará á son fill com á preciosíssima joguina que feya anar en l' ayre tot rebentlo en sos amorosos y forçuts brassos; ja 'l nin no plorará ni fará rebequeríes per qualsevol cosa, que 'l cor y'l seny del novell adolescent necessitan espays més amples y noves sensacions pera satisferlo y pera amar la vida. La fina sombra del bigoti se marca en son llávi superior avisadora de noves energíes; los ulls no miran ja ab l' ingénuo candor de la absoluta ignocencia, divagant somniosos com si cerquessen quelcóm de indefinit y de incom-

prensible en les inmensitats dels objectes que 'ls rodejan y dels espays que 'ls voltan; ja en lo seu front se hi dibuixan cada quan les arrugues, que serán mes tart los solchs que hi rellarán les meditacions, los afanys, les lluytes, les angúnies de la vida. Ja 'l noy, no es noy, sinó jove; ja la nena, no es nena, sinó donzella.

La joventut entra de plé com alenada d' ayre oxigenat y respirable, fresch y vivificador en cambra tancada y soptadament oberta, en la familia abellida ab la existencia dels fills: ja 'ls pares tenen un nóu capítol obert en qu' estudiar y en qué llegir del llibre sempre variat, pesadíssim á voltes, obligatori sempre de la existencia humana!. Tot es bonich en éll, mes tot hi es difícil!: pe 'ls pares, es una costa hermosa, plena d' aromes, d' ilusions falagueres, de somnis de color de rosa, peró vorejada d' abims: pe 'ls fills un camí planer, ubriagador, vessant arréu llum y esperances; sobreixidor de projectes impossibles, peró flonjo é insegur, plé d' escorçons y de réptils invisibles. Les flors que l' adornan, no tenen encara punxes, peró sí que ocultan y amagan matzines; les aygües que hi corren, sòn transparents y benignes, peró fácilment se desbordan y s' enllotan.

Oh, hermosa edat, dolça primavera de la vida! benhajes tú y benigna síes pera mos fills quan t' assolescan!

De les precedents indicacions, se 'n deduheix lo difícil qu' es pera 'ls pares l' exercir ab acert llur sagratíssim ministeri sobre dels fills: ja aquéstos no sòn les criatures d' abans á les qui podía gobernarse ab un crit, ab un 1eny ó ab una catxeta bèn y oportunament donada; ni sòn tampoch la flonja, la tova cera en la qual aquells podían imprimirhi

sense esforç sa voluntat ó sos desitjos; coneixen ja los jóvens lo que pòt y es la voluntat humana; l' amor própi comensa insidiosament á parlárloshi á la orella y los hi va fent explicacions de lo qu' es la própia dignitat; despértense en llurs cors les primeres passions; l' amistat truca á ses portes ab tots sos encisos y ab tota sa hermosura; oviran y pressenten les dolceses incomparables del amor y 'ls tentan en fí 'ls ayres blaníssims de la llivertat, los sómnis ubriagadors de independencia sense que, n' obstant, ne comprengan ben bè ó clarament ni 'ls seus perills, ni la seva importancia suma.

Veus' aquí, donchs, tot lo que sòn grans mals de cap pe 'ls pares, los quals, ademés, han de cuydar extremadament, nó ja de la salut, per regla general, sinó de que aquesta no s' espatlli ó malmeti en llurs fills. Les causes, podríam dir externes, ó sían aquelles malaltíes generals dels primers temps de la vida humana, casi desapareixen; peró en cámbi, aumentan les ocultes, les que anomenarém internes y que sòn degudes, ó á un excés de trevall, ó á masses hores d' estúdi, ó á poca expansió y distracció, ó á una severitat de quartel, rigor mal entés de qu' usan, segons quins pares, confonguent llastimosament los fills ab los soldats, ó á alguna afecció anímica, les quals posan casi sempre la salut en perill y determinan, si no s' hi es á temps y, encara senthi, si no se combat lo mal enérgicament, los processos generadors de la terrible tíssis, de la esferehidora tuberculosis qu' es, entre les malaltíes que delman les flors primerenques, la que generalment dalla les més jóvens y boniques.

Quánts n' hi ha de pares qu' han de plorar ab llágrimes de sang llur deixadesa ó dessídia en aquesta época tan rica com perillosa dels seus

fills!; quánts n' hi ha també que per un amor mal entés, per fluixetat de carácter ó per una confiansa imbécil, sòn la causa de llur própia ruina per no haver sapigut evitar la dels sérs que Dèu confiá á llur cuydado!

Molts se creuhen qu' un colp han arrivat los fills (y també les filles) á n' aquesta época de la vida ó quan, párlant d' aquells, se diu que ja saben trossarse 'ls pantalons, que han acabat ab élls tot compromís y tota obligació, preocupació generalment mes vulgarisada y extesa entre la classe menestrala y obrera, la qual se créu qu' es tot un home fet y acabat quan lo *noy* mereix lo títol del «xicot de casa.» ¡Errada lamentable y perillosa!, puix precisament en aquesta edat, quin destintiu son lo fòch de les passions y la volada de les il-lusions, en la majoría de cassos, utópiques é insanes, es quan los fills necessitan mes del suáu rigor dels pares, axís com de llurs consells, de llurs exemples y de llur vigilancia, qu' ha de ser intel-ligent, constant, incansable, perseverant y noble.

Aixís, ó sía, no perdent de vista que 'ls pares sempre han de ser pares y 'ls fills, fills; no deixantse emborratxar ni seduhir per les fatals doctrines modernistes y malament calificades de democrátiques, les que, prenent lo rábe per les fulles, califican de despotisme lo qu' es sols autoritat, han de manar aquells dintre de sa casa ó de la familia, mes ab la severitat de llur amor qu' ab lo rigor del cástich; han de sapiguer inspirar, en una paraula, complerta confiansa y profoníssim respecte á tots y cada un dels qu' en sòn membres ó parts constitutives.

De tot lo precedent se 'n deduheix que 'ls pares, concedint una llibertat relativa, qu' anirá essent

tant major en quant mes grans se vajan fent los fills y tambè segons les llurs respectives inclinacions y carácter, no han de pérdrels may de vista, ni han de dormirse ab lo cap sota del ala fiantse d' apariencies ni manyagaduríes. Com aquell qui mena un tronch d' enjogassats cavalls, sempre déu tindre les rengues á la má y estirarles ó afluixarles segons convinga pera que ni 's desboquin ni se parin ó 's precipitin llastimosament daltabaix d' un single causantse la mort y la desgrácia.

La mare coneix la existencia del sér que dú en ses entranyes y son progressíu desenrotllo en son claustre, ab les pulsacions y moviments d' aquell, vigilantlo sovint ab son amorós cuydado: axís lo pare tambè ha de sapiguer fer reflectir dintre de la seva ánima, pera conéixerlas y obrar en conseqüencia, les inclinacions, los defectes y les aptituts de llurs fills á mida que van creixent y fentse hómens al objecte d' anarlos preparant de manera que al entrar de plé en lo goig y les lluytes de la vida, se trobin armats de totes armes pera defensarse y véncer de tanta y tan variada classe d' enemichs com han de combátrels ó ab los quals haurán de bregarhi: no déu, donchs, lo pare despreciar ni ferse 'l sòrt á les manifestacions del fill, ja sía pera secundarles y donárleshi vigor y energía si sòn nobles y generoses, ja pera combátreles y desarrelarles si sòn dolentes, ja pera regularles si desordenades, ó adressarles y guiarles si per de cas anessen per viaranys torçuts y perillosos.

N' oblidin los pares qu' en aquest temps, es contraproduhent recórrer á cástichs flagelledors, per insignificants que sían, puix los fills comensan ja á tindre concepte, per natural intuició, de lo qu' es la própia dignitat; ni 'ls posin may en ridícul de-

vant dels germans ni mancos de persones extranyes; ni tampoch en lo cas d' haverlo de fer ó haverhi de cáurer, ni 's neguin á concedírloshi la gracia ú obsequi que 'ls hi demanin mentres no sía una tontería ó cosa que pogués materialment ó en lo moral perjudicarlos. De lo contrari, podrán los fills suportarho, resignarshi, sufrirho y fins oblidarho; pero també pót succehir que, tot mossegantse 'ls llávis de despit y tot vessant alguna llágrima que no será ni d' arrepentiment ni d' esmena, cobejin en llur cor la ira y trobin falaguera la innoble venjança.

Tal conducta dels pares, no 's crega qu' eviti en absolut la possibilitat de que 'l fill, que 'l jove, per molta que sía la inteligencia y 'l bon zel del primer y la virtut y suáu carácter del segon, caygui en alguna dolorosa falta; fins que incorre en algun vergonyós defecte. En tan sensible cas, decántis lo pare mes pe 'l costat de la misericórdia que la del rigor; advertesca ab exemples práctichs y trets de llibres sants en preferencia, al fill pera que li dongan llum y l' animen á ferse fort en la virtut y á no tornar á cáurer; y no s' oblidi de qu' éll també degué ser escolá y que lo perdó obert, franch y eixit del fons del cor es lo gran bálsam pera curar les ferides del ánima y lo gran preservatíu pera que aquesta no 's corrompi ó 's perdi pera sempre. ¡Desgraciats de nosaltres, desgraciat del Home si Dèu no usés ab éll d' infinita misericórdia y de inagotable perdó!: de no existir aquest ¿á que vindrían, ni de que servirían les amargues llágrimes, ni 'l regenerador remordiment, ni 'ls actes de virtut y de sacrifici?—La Caritat, en aixó, com en tot, ha de presidir, regular é inspirar nostres accions: élla ha de ser la que moga lo cor dels pares en les doloroses

caygudes dels fills; éila es la que les hi ha de tornar á obrir de bat en bat les portes de llur cor y de llur casa, si un jorn desgraciat y trist deguéren de tancárseli y barrárseli per causes grandament extraordinaries.

Y per lo mateix que parlém de la Caritat, d' aquesta hermosa virtut, sobirana de la terra y hereva dels cels, apuntarém de passada la gran conveniencia y lo molt bè qu' obrarán los pares acostumant á llurs fills á que desde petitets la fassen y la exercescan en un ó en altre sentit, ja avesantlos á que sían élls los qu' allarguen l' almoyna al pobre, ja ensenyántloshi á estimar y compadirse de les humanes misséries fent de manera que jamay los hi inspiren aversió ó fástich, sinó llástima y compassió; ja obligantlos á perdonar les ofenses que tingan rebudes per lo que s' ha d' aprofitar les ocasions d' haverhi renyines entre germans (cosa freqüent, quan n' hi ha molts, per la necessaria existencia de disparitats de génits y diferencies d' edat) pera renyarlos á tots en la mida de llur culpa respectiva y férleshi acabar les infantívoles baralles perdonant l' ofés al culpable, besantse desprès un y altre ab óscul de páu y germanó y abrassantlos lo pare, ó la mare, per un igual, en demostració de que tots son bocins estimadíssims de llur cor qu' ha de brillar á la sua vista hermós y puríssim com l' arch íris, símbol de bonansa, de perdó, de caritat, d' amor!

Fentho axís, los fills pujarán nobles y generosos y s' avesarán ensemps á ser despresos, á no estimar lo diner per ser diner y s' evitarán aquest conjunt de petites envejes, de rancúnies y de malicietes que forman ab lo transcurs del temps ó á mida que van creixent, lo fondo de defectes y passions vera-

ment ruíns y despreciables com la tacanyería, l' avaricia, lo rencor y la sét de venjança. Ademés y pera completarho, los pares han de sapiguer donarne exemples práctichs y amostrarse confiats en lo de l' administració d' interessos que á llurs fills confihin: es un disbarat grandíssim donar á n' aquestos tot lo que demanan, perque llavors se 'ls ensenya á ser malgastadors y pródichs; peró ho es molt major lo de negárloshi, nó ja lo necessari, sinó fins lo purament convenient pera que aprengan á ferne bon us y á repartirho, puix se 'ls acostuma á ser desconfiats ó tacanyos, y en certes ocasions se 'ls obliga al robo, á ser lladres primer de coses petites, desprès d' altres de major importancia, ó hipócrites y mentiders, falsos y traydorots, en perjudici de la honradesa intatxable qu' ha de ser la base y fonament dels actes de la vida civil, aixís pública com privada, de tot home quina existencia 's desenrotlla en mitj de la societat.

Per aixó los pares obrarán ab gran cordura no amagant á llurs fills lo lloch hont guarden sos capitals, petits ó grossos, ó llurs estálbis que al cap y á la fí no son garces sinó hómens; acostúminlos desde petits á administrarne, pera lo qual es de gran profit l' ús de les guardioles fent que d' élles no 'n treguin rés que no sía destinat á actes de caritat, ó á coses de própia utilitat ó á obres piadoses; confíenloshi, segons la edat y les aptituts, algún cárrech delicat, lo desempenyo d' algun assumpto d' interés real y positiu; no tingan secrets pera élls, ni parin jamay soptadament lo curs d' una conversa per la vinguda seva quan parlin ab la esposa de coses ja indiferents, ja agradoses, ja del pervindre; regni, en una paraula, la caritativa intimitat que hi déu haver entre 'ls que componen una familia cris-

tiana, y no dubtin los pares qu' obtindrán aixís los frúyts de ses suors y de sos afanys y de sos cuydados, puix si la gota d' aygua acava per foradar les roques, la repetició continuada d' aqueixos actes y d' aqueixa conducta y d' aqueixos exemples arriva també á formar fills amorosos, hómens honrats, y ciutadans dignes, modelos de prohisme y de virtuts, nó per modestes, menys aromoses y agradívoles; nó per senzilles, menys importants y decisives en la formació dels nérvis del gran organisme social.

CAPITOL IX

CONTINUACIÓ. — L' AMISTAT. — LA RELLIGIÓ

Quan lo jove comensa á freqüentar les áules ó 'ls tallers, quan entra á una oficina ó á una fábrica, troba desseguida llibres per una banda, jóvens per altra, qu' haurán de ser sos companys; entáula coneixenses y noves relacions y va, ab la lectura, adquirint noves idees que venint á ser una ampliació de les del redubidíssim cercle de sa familia, donarán lloch á abans ignorades simpatíes, á dolces afeccions del ánima desconegudes, á amistats, en una paráula, que 'l lligarán per sempre. L'amistat truca á les portes del cor adolescent ab tots sos encisos y ab tots sos perills: ¡ay del qui s' equivoca!; ¡ay d' aquell que dóna entrada á la falsa, á la fingida, á la dolenta amistat enlloch de la verdadera, de la santa, de la qu' es filla del cel!

Veusaquí, donchs, una de les grans obligacions dels pares en lo temps de l' adolescencia de sos fills: la de vigilar y garbellar quines sòn ses relacions; la d' observar y esporgar quines sòn ses coneixenses y companyíes y quines sòn tambè les seves lectures preferides. Al efecte y á mida que

van crixent, no deuhen de volguer los pares que'ls fills se dediquin sempre y á tot' hora á llegir llibres de devoció y de meditació exclussivament, ni tampoch qu' estigan nit y dia á llur costat pera que no 's perdin ni s' estravihin; majorment les mares, y especialment ab los noys, no han de volguer durlos sempre cusits á les faldilles; ans al contrari, han de consentir que s' expansionin, que aprengan á víurer y á coneixer als hómens; que sápigan gradualment, ó poch á poch, prescendir de la tutela d' aquélls, y fer y llegir darrera seu lo que á llur devant farían sense avergonyirse, ó llegirían sense enrajolarse. Peró, per lo mateix, han de vigilar aquélls molt y molt, sense may cansár-sen, tenint present que 'ls seus fills, fins suposant-los entenimentats y de gran perspicácia, bons de natural y amants de llur casa, sòn en aqueixa edat mancats d' experiencia, massa ignoscents ó senzills encara pera deixarlos obrar en tot per sí mateixos ó sense los consells, les observacions y, fins si es necessari, sense la oportuna imposició de l' autoritat paterna.

Per aixó los pares, segons havém dit y no 'ns cansarém de repetir, han de vigilar les relacions, les coneixenses, los companys, les amistats, (y entre aquestes, hi compreném sempre la del llibre) en una paráula, que contregan llurs fills ja que, de les qu' élles sían, depén la seva tranquilitat, la seva honra, lo seu pervindre y, moltes vegades, la seva mateixa salvació eterna. Rés mes bonich ni hermós, tant que 'ls mateixos Llibres Sants ho califican d' especial privilégi del cel, com lo tindre un bon amich; peró tampoch rés tan perillós, tan fatal com lo d' arreplegar un mal company.

Y no es estrany: l'amich es un germá del ánima;

l' amich, es lo confident, lo conseller, lo bas ahont lo cor del home búyda sense reserves, ab tota intimitat, ab confiansa ilimitada, tots sos secrets, ses esperances totes; sos projectes y sos defalliments; sos sómnis y ses realitats; sos vicis y ses virtuts. Al amich se li explica lo que á voltes ni al mateix confessor un s' atreveix á dir: lo que á n' aquell s'amaga, es que sols pòt sapiguerho Dèu. Y, lo que sòn les incongruéncies humanes!; cóm mes diferents sòn de carácter, més s' avenen; quanta major es la diferencia social que 'ls separa, mes, per regla general, s' estiman; quan mes escás ó enrerit es l' ayre de familia que respiran, major, mes pur, mes íntim es l' afecte que 's professan. Com si obehís á la lley de la compensació, sembla talment, entre 'ls amichs de debó, que l' un troba lo que falta en l' altre; si á un li pláu lo negre, li agrada al altre lo blanch y 'ls dos s' avenen; si l' un es alegre, l' altre es trist, y aixís com la tristesa d' aquest serveix d' aturador als esbojarraments d' aquéll, en cambi les platxeríes, lo bon humor ó 'l goig del darrer atempera, regula y evita les fatals conseqüencies del estat d' esperit del primer. Sòn com dos naturaleses que 's completan; dos cors que s' ajuntan pera víurer á impulsos d' uns mateixos llatits, ab lo foch d' una sang mateixa; peró conservant cada un sa própia fesomía.

Veus' aquí l' *amich;* peró, tant com es natural y bò la existencia d' aquest, es sospitosa, perillosa y contraproduhent la de molts en un mateix subjecte qui, pe 'l sol fet de tindre *molts amichs*, (com de sa afició á llegir tota mena de llibres) demostra, ó que es molt fluix de carácter y, per lo tant, mancat de conviccions y voluntat própia, ó qu' está rodejat d' un núvol de llagosta que 'l devorará, ó d'un

aixám de galifardéus que l' explotan, ne treuhen profit ó intentan durlo al vici y consegüent ruina. Per axó may oblidarém aquelles paraules que 'ns deya y repetía nostra mare exemplar y estimadíssima: «qui té amichs, té fatichs; qui té amigues, té fadigues, per lo que, afegía, d' amistats, no 'n tingáu masses y encara aquéstes, que sían poques y bones y no féushi gayre »—Consell práctich y senzill qu' haventlo observat, nos ha estalviat molts perills, molts compromisos y molts disgustos per lo que havém vist en gran nómbre de personas ab nosaltres relacionades, les quals no han sapigut ó ho han oblidat, que l' amistat verdadera es una moneda raríssima, retirada cada dia mes de la circulació en les grans y santes afeccions humanes.

Per lo tant, bè y prudentment farán los pares en vigilar y garbellar les amistats y companyíes que adquirescan llurs fills, dels quals, en cámbi, han de sapiguer serne lo mellor y mes íntim amich, guardades que sían les naturals distancies; axó es, sense necessitat de que, com molts pares creuhen tontament, hajan de tutejarse ni dirsho tot sense com va ni com vé, puix una cosa es la franquesa ó la intimitat y l' altre la grossería ó la llicencia, que sòn los extréms ahont solen cáurer los que s' oblidan que la dignitat de pare sempre ha d' estar per damunt de la categoría de fill: lo que per dret própi es superior, no déu may abdicar de les preeminencies y atencions que li corresponen. La garlanda de la paternitat es massa noble y massa preciosa pera tréurersela del front y posarla á mercé dels fills pera que hi juguin ab perill de que, cayéntloshi de las mâns, la trepitjin, la malmetin ó la deshonrin.

Finalment, y pera acabar aquest punt que 'ns

portaría molt enllá, los pares deuhen en aquesta qüestió considerarse com guardes d' una fortalesa importantíssima ahont, tot permetent que hi entrin gent estranya, han de vigilar que no s' hi fiquin traydors ó mal intencionats que los hi prengan y los hi enrunin: d' altra manera, causarían la própia perdició y la de sos fills mateixos.

Per lo qu' acabém de dir y en corroboració de lo que adés, ó al comensament del present capítol havém indicat, afirmarém ara, com á llógica conseqüencia, que no convé de cap manera que'ls pares, pe'l temor de que sos fills contregan amistats perilloses ó dolentes, los obliguin a un complert retrahiment ó á una falta absoluta de relacions: nó, ni de cap modo, puix aixó sería un gran disbarat y un perill grossísim. Lo qu' es privat, es desitjat, dihém usualment; y per lo tant, lo mostrarse 'ls pares rigorosos no volguent que 'ls fills se fassen ab ningú ó que no tingan companys y amichs, es exposarse al perill contrari, puix, ó bè se criarán esquerps, sorruts y desconfiats fins al punt de tornarse tristement escéptichs en quant á les virtuts de que sòn capassos y de que sòn possehidors los hómens, per regla general; ó bè, mancats d' experiencia y temerosos, ensemps, pe'ls renys ó per les observacions agríssimes qu' aquells, cas de sapiguerho, los hi adressarían tronant com Júpiters indignats, s' amagarán de confessarlos y fins d' anomenarlos en llur presencia y caurán, en cambi, á les urpes d' aduladors sense conciencia que sabrán enmenarlos, entre afalachs y moixaynes, al abím de la perdició, ó als gòrchs negríssims y asfixiadors de la crápula.

Y dihém aixó, perque presenciárem un cas que cada vegada que 'l recordém nos entristeix y nos

esborrona: lo d' un jove qu' havía arrivat als 24 ó 25 anys y que criat sempre ab tot cuydado y mirament al costat del seu pare, no havía vist may lo mòn per un forat perque aquell, ni casi per anar á missa 'l deixava surtir sense sa companyía. Quan per necessitats própies de la vida se trobá lluny d' éll, sol y vern, llíure de ses mirades y ab lo menester á la butxaca. les primeres intimitats que contragué foren les d' una colla de murris, que coneixentlo de bon cor, carregat d' escrúpols y mancat en absolut d' experiencia, l' enredaren en la trenyina de llurs vicis, de llurs enganys y de llur malícia. li xuclaren 'ls quartos y la salut y 'l feren morir al poch temps, plé de vergonya y de remordiments, á la presó ahont fòu tancat. sense qu' éll se n' arrivés casi á donarsen compte, per estafa y falsificador. ¡Cástich terrible pera l' egoista pare que volguentlo no més que per éll, no li ensenyá los viaranys y perills de la vida; y llissó eloqüent y saludable pera 'ls demés que sápigan apéndrela y aprofitársen!

Y com á consequencia d'aixó, ó més bèn dit, com á antecedent seu, es la manera com s' eduquin 'ls fills baix lo punt de vista relligiós. No déu may confóndres' la Relligió, per própia naturalesa Santa y admirable, ab lo fanatisme ni molt mancos ab la hiprocresía que sòn, ó la seva exageració mal-entesa, ó la seva repugnant y perillosa falsificació. Tingan present los pares que 'ls fills, per regla general, no han nascut pera ésser forçosament capellans ó frares (los varons); ó monjes ó beates (les fembres); sinó que la inmensa majoría d' élls han de víurer al mòn, y en éll, guanyarse la vida y tenir contínuus tractes y relacions de tota mena ab los hómens entre 'ls quals les costums son varia-

díssimes, oposades les creences, contraris los interessos, diferentes les aptituts, molta la malícia y la virtut escassa ó amagada, sense que puga, no obstant, pérdres' may de vista en mitj d'aqueixa varietat marejadora de rasses, de llenguatjes, de climes y de continents que tots provením d'un mateix orígen, que tots sòm germans en Jesu-Christ.

Peró tot y tenint present que «la educació relligiosa—com diu un dels nostres grans pensadors actuals (*)—no es un *pés* ó sediment de la vida humana, sinó qu' es part essencial de tota la educació literaria, artística, mercantil, etc.,»; y tenint ademés en compte, com afegeix lo mateix autor, que «la Relligió conté la devoció, la enclóu, peró es més extensa qu' aquesta y goberna lo cor, la inteligencia, los sentits, es á dir, tot l'home y en totes les edats de la vida,» no han d'oblidar los pares que á mida que van creixent llurs fills han de fer que vaja aixamplantse 'l cercle de ses ensenyances ab altres coneixements y altres estúdis hont puga desenrotllarse la activitat, lo talent ó les disposicions naturals d'aquélls: en altres paráules, la fé cristiana ha d'esser lo fonament y 'l principi essencial que informi tota la educació é instrucció dels fills y axís resultará que ademés de la varietat de la vivesa, del interés humá, hi haurán en la seva conducta la orientació deguda envers la perfecció Absoluta á que la mateixa naturalesa nos inclina.

Per lo tant, y en la primera edat dels fills, es quan los pares, y molt especialment les mares, han de posar gran mirament y tindre gran empenyo en

(*) Lo Rt. Dr. Torras y Bages.

que les ensenyances de la Relligió y de la Moral católiques sían lo pá de cada día en l' aliment espiritual de les criatures. Sobre tot aquelles han de ser les qui, ab les exquisitats de llur tendresa maternal, les hi ensenyin á persignarse y a signarse, á resar les fonamentals oracions y suavíssimes pregáries. á apendre la Doctrina Cristiana, quina importancia social es incalculable, y á pronunciar ab tot respecte y veneració lo Sant nóm de Dèu: élles sòn les que han d' avesarles á trobar bonich y planer lo regenerador camí de la Penitencia; les que no 's cansin d' acostumarles á práctiques devotes y piadoses; élles en fí, les que sápigan infiltrárleshi en les teles mes íntimes y amagades del cor lo Sant temor de Dèu, l' horror á la mentida y á la blasfémia, la repugnancia al vici, lo amor al trevall, lo carinyo al próxim y la confiança en la Bondat Eterna, ensemps que l' adoració envers María Santíssima, Mare, consol y guía de tot l' estól de pobles cristians, ó, mes concretament, de tots quants seguím los tristos caminals d'aquesta amarga vida en cercament d' un' altre hont regnan eternament lo repós y la felicitat verdaderes.

Mes, si bè es cert que, com acabém de dir, recáu en les mares principalment aqueixa obligació de bèn educar y d' ensenyar als fills en sa primera edat los alts debers morals y relligiosos, no 's cregan los pares que rés deuhen ferhi, ni péndrehi part, ans al contrari, puix han de serne llurs mestres y guiadors ab les seves própies obres. Al efecte, han de ser rigurosos quan se tracti de corretgir defectes grossos, amables en l' avisar, severs en lo cumpliment dels respectíus debers, benignes en lo cástich, complascents ab la ignoscencia, dissimuladors ab la malícia, si bè enérgichs en corretgirla,

intransigents en qüestions de principis fonamentals, generosos y de cor obert en lo perdonar, dreturers en l' aplicació de la justicia, sòrts als afalachs del orgull y de la adulació, continguts en los impulsos de la ira, de la indignació ó del enuig. Així mateix han de posar especial empenyo en que 'ls seus fills aprengan y s' inclinin á coses útils y práctiques, ja que la verdadera educació está renyida ab oripells y quincalles; y si bè es cert que no rebutja les maneres fines y distingides y les paraules agradoses, per venir á ser totes juntes una de ses mes atractívoles manifestacions externes, ab tot no les admet com á derivades d' ella quan se les subjecta al gresol del análisis ó á la pedra de toch de la realitat. Llavors los fills serían hermoses figures, si 's vol, peró de guix pintat que 's trenca al mes petit colp y 's malmet á la menor rascada. L' exemple en aixó, com en tot, es dintre de la familia (y fóra d' élla tambè) lo gran llibre en que aprenen á educarse ó á pervertirse aixís los indivíduos, com los pobles ó societats.

Peró 'ls petits se fan grans: á mida que 'l noy, ó la noya, va creixent, ha d' anarse afluixant (si aixís podém expressarnos) aqueix rigorisme de la ensenyansa relligiosa que déu, n' obstant, funcionar com á modo de reflector en tot lo que aquells vajan aprenent ó estudiant, fins á arrivar al complement de la edat respectiva qu' en los varons es, per regla general, quan acaban la carrera qu' han estudiat ó l' art ú ofici qu' han aprés, y en les dones, quan surten de costura ó del col-legi —sense escepció de categoríes—ó entran ja á ajudar á la mare en lo gobern de la casa. Llavors, ó en aquest cas, si 'ls pares no volen exposarse á que 'ls seus fills los enganyin dolorosament, ó que pujin hipócrites

y falsos encomenant á les apariencies lo que no sentirán en llur cor, ni serán en realitat, han d' esser molt prudents en sa conducta y manera d' obrar: rés d' imposició; rés d' autoritat despótica, rés de crits, ni renys, ni d' amenasses, que resultarían ridícules ó contraproduhents, pera obligar á llurs fills á que cumplescan llurs debers de cristians. Aquella gran sentencia d' Horaci del *si vis me flære* es la que han de péndre per norma 'ls pares á fí de que 'ls fills no pugan ja may dírloshi ni de pensament tan sols: si no anéu á missa, ¿com voléu que jo hi vaja?; si no cumplíu ab los preceptes de Dèu y de la Iglesia, ¿perqué m' obligáu á que jo 'ls observi?. Y si 'l fill, per natural carácter ó per ser temerós de mena, ó per un refinament d' hipocresía, no atrevintse á contestar al pare, obeheix fent sa voluntat, comet faltes gravíssimes (¡sacrilegis tal volta!), llavors per mes que 'l fill ne sía l' executor, n' es directament y d' un modo principalíssim responsable 'l pare, en quina conciencia hi pesarán com llossa de plóm ó devant de quins ulls hi brillarán fatídicament avisantli sa perdició segura, sa condempnació casi inevitable!

De lo exposat, no se 'n deduhesca tampoch que no s' hajan de permétre en aquesta edat, ó sía en la joventut dels fills, diversions honestes y passatemps agradables, puix que la verdadera virtut no está renyida ab la ingenuitat, ab la expansió ni mancos ab la alegra lleugeresa dels cors jóvens, com no está la primavera en contraposició (sinó molt al contrari) ab les flors gentils y ab los oratges joguiners y les nits placívoles y les matinades rialleres. Dónguis á cada edat lo que li pertoca, y no s' acontentin los pares en veurer á llurs fills ab les cares llargues, los ulls baixos, lo posat modest, les ma-

neres recullides, l' accionat apocat, si totes aquestes manifestacions externes no corresponen á les veritables de llur cor y de llur ánima: obsérvin bè aquesta y no 's deixin enganyar per les apariencies, puix com díu lo mateix Jesu-Christ: «quan dejunéu, no vos poséu tristos com los hipócrites, quins desfiguran llurs rostres pera fer véurer á tothom que dejunan», ó sía, com aclára un de sos parafrassedors: «demostréu mes bè alegría que tristesa en lo semblant pera amagar ó encubrir la virtut y no donar lloch á la vanaglória.» (*). La santetat, no está renyida ab la expansió y l' alegría; ni perque un visca en societat y tinga comers ab los hómens, ha de deixar les práctiques relligioses, ni les costums honestes, ni 'ls actes de virtut tant si 's mira y considera en concepte general, com en lo concret qu' ara 'ns ocupa, çó es, respecte á la mellor manera d' educar als fills.

(*) Ant. Sant, «Vida de N. S. Jesucristo, ó sea, los Cuatro Evangelios en uno», tom. I', pág. 159.

CAPITOL X

ACABAMENT.—L' AMOR.—LA PÁTRIA.

Un altre perill hi ha grossíssim y un altre deber, per lo tant, d' escepcional importancia pera 'ls pares, en aquesta época del qu' anomenarém d' últim período del desenrotllo físich y moral dels fills, ó sía, en la joventut, poéticament calificada de primavera de la vida.

Vé un instant suprém, impensat, que no 's pót prevéurer ni endevinar tan sols, en que 'l cor del jove sent un afany incógnit, indesxifrable, avassallador que l' empeny á amar; un sentiment dolcíssim y trist ensemps, barreja d' agre-dolç, d' esperances encara no definides y de desmays no próu compresos; un estat psíquich inexplicable, nóu, impetuós, qu' á modo d' un cego de naixement al qui soptadament li fós donada la vista se trobaría ab llum y colors y objectes que li agradarían ó l' ofendrían, ara entussiasmantlo, ara abatentlo sense que pogués donarse compte ni rahó del perqué de tan oposades emocions, fa náixer al jove adolescent á una nova vida quins encants l' encisan, quins perills ab préu feynes entrevéu, quines ar-

moníes li agradan y quin horitzó llunyá, inmens, xuclador, l' atráu ab força irresistible dihentli que hi ha un mes enllá pera son cor y pera son ánima. L' amor truca á ses portes y soptadament lo desperta: nóu Adám deixondit en mitj de les delícies de la vida, mira á son entorn y, sense donarsen' compte, enlluhernat devant de les belleses que descubreix, óbra sos ulls encuriosits ab la mateixa sorpresa que 'l explorador quan desprès de llarchs y perillosos díes de viatge, ovira y saluda afanyosament á la vehina costa quins contorns se dibuixan, peró quins redossos ó quins escullls encara ignora.

Una mirada no mes, una paráula tan sols, l' encontre de dues máns que s' estrenyin casualment tal volta, determinan la unió de dues ánimes, l'enllás de dos cors, l' amor dels dos sérs que semblan haver nascut l' un per l' altre. No necessita'l llamp mes qu' una punta d' acer pera abocarshi ab tot son apassionat terratrémol; ni 'l torrent impetuós mes qu' una esquerda de la roca pera llensarshi bramulant; ni la llum mes qu' un foradet pera passarhi y umplir d' armoníes lo lloch plé de negror y voltat de sombres; ni la nota cadenciosa més que un punt vibrant que la trasmétia; ni 'l foch mes qu' una espurna que l' encengui. Per misteriosa lley de la humana naturalesa, los nobles impulsos, los grans sentiments de l' ánima, les accions mes heróiques, los sacrificis mes admirables, les virtuts mes pures, les passions mes avassalladores, naixen en un instant, los determina un no rés, brollan del cor á un sol tóch, séch y vibrant, semblant al de la vara de Moisés que fèu eixir la font del mitj d' una roca perduda en les amples é infecondes sorralades del desert. Aixis neix l' amor y aixís se desenrotlla

en lo cor del home en la inmensa majoría de vegades.

Végin, donchs, los pares si es difícil d' endevinar y de vigilar, per lo tant, lo moment crítich en que 'ls seus fills sentirán aqueixa nova evolució de llur ánima; aqueix instant suprém en lo que, com per qualsevol altre vocació, llatirá llur cor á impulsos d' una nova vida. Y per lo mateix, ¿qu' han de fer los pares en aqueix cás?: ¿han d' ofegar la véu del cor dels que 'n son bocíns dels seus ó han de deixar que s' hi entreguin sense 'l mes petit entorpiment ó sense la mes lleugera oposició?. En altres paráules, puix no altra conseqüencia presuposa lo desvetllament del amor: quan un fill, ó filla, díu al pare qu' estima y que vol ó que desitja casarse unintse ab lo sant llas del matrimoni ab la persona estimada, ¿ho consentirá?, ¿s' hi oposará?.

No s' oblidi lo qu' en anteriors capítols havém exposat respecte al estúdi y conducta que deuhen observar los pares respecte á les vocacions, puix vocació santa y gran ho es també la que dú á unir un cor ab un altre cor, á fóndre en una, dues ánimes amants y enamorades. Peró ademés, han de tíndres' en compte pera aquésta, moltes y moltes circunstancies que procurarém exposar, dintre de la brevetat possible, ab la major claretat que 'ns sía fahedora.

Al efecte, lo qu' en primer y principalíssim lloch haurán de considerar y recordar los pares, es l'orígen y la fí del matrimoni: aquést, fóu establert pe 'l mateix Dèu entre les dolceses y beuhaurances del Paradís y consagrat desprès per Jesu-Christ, Qui volgué demostrar sa importancia sobirana, assistint personalment al de Canaa, fenthi son primer miracle. Es, per lo tant, lo matrimóni cosa es-

sencialment divina, qu'ensemps qu'ha de servir de médi de perfeccionament al home y d'adoració á Dèu, té per objecte, lo nobilíssim de perpetuar la espécie humana, per medi de la procreació, essent ademés lo fonament ó basa de la familia, pedra miliar damunt de la qual descansan, desd' Adám y Eva, la naixensa y desenrotllo de tots los pobles de la Terra.

Perden de vista, donchs, y 'l confonen llastimosament, ó 'l corrompen d' una manera perfidiosa los que defensan y consideran no mes al matrimóni com á simple y legal unió dels dos sexes, ó com á un contracte consensual qualsevol en virtut del que dos s' avenen á ajuntarse en calitat d' esposos pera repartirse bonament los goigs y les cárregues d' aquesta transitória vida: es cert que té també aquestos dos aspectes d' unió y de contracte, peró ab élls sols, pért lo matrimóni lo distintíu de son orígen, no imprimeix carácter, no es lo que contrauhen, nó ja los cristians, sinó ni les persones que s' acontentan ab lo genérich títol d' honrades.

Sentat, donchs aixó, torném á preguntar: ¿qu' han de fer los pares quan llurs fills, jóvens ó donzelles, noys ó noyes, los hi diuhen, ó sinó 'ls hi diuhen, élls ho descubreixen, qu' estiman, que l' amor ha trucat ja á les portes de son cor?.

Difícil, y mes que difícil, impossible casi del tot, es la resposta, puix l' afirmació ó la negació, 'l sí ó'l nó dels pares, depén d' un munt de circunstancies axi externes com internes, de les que, quan s'inspiran en los més purs y rectes dictats de la conciencia, sóls aquélls ne poden ser los jutjes imparcials é intel-ligents. La edat dels fills, l' estat de sa salut, los medis ab que contan, la educació qu' hajan rebut, los estúdis que fassen, l' art que seguei-

xin, les relacions de familia, les condicions de localitat, les semblanses d' orígen, les simpatíes personals, la igualtat de relligió, la nacionalitat d' hont provingan, y altres y altres mil circunstancies sòn les qu' han de determinar la resposta definitiva dels pares: no han de dir sí, perque sí, ni nó, perque nó, qu' al cap y á la fí en la realisació d' un matrimoni ó en la seva negativa, hi va involucrada la felicitat ó la desgracia dels sérs que tant s' estiman; com ni tampoch déu ésser inmediata, de colp y volta ó sense pensarshi, perque no déu obrarse ab lleugeresa en lo que hi va 'l pervindre d' un cor y mes, potser, l' d' una familia y fins lo d' un Estat. Ademés, les passions, sían les que vulgan, son impetuoses, irreflexives y donades á engany; y per lo tant, deuhen abans estudiarse, esbrinarse, mirarse sense prejudicis ni partits-presos ja pera orientarles, aprobarles y benehirles si sòn dignes y nobles, ja pera segarles, ferles tórcer ó arrancarles de soca á arrel si sòn dolentes, equivocades ó pernicioses.

Qui sía cristiá, óbri cristianament, no oblidantse los pares, quan no tingan rahó poderosa que 'ls aboni, que 'l mateix Dèu digué que «per élla (la dòna) deixaría 'l fill á son pare y á sa mare;» y 'ls fills, que hi ha un quart Manament en les inmutables Lleys del Decálech que díu terminantment: honrarás al pare y á la mare. O sía: ni per amor própi, tossudería, mal-entés ó altra causa injusta torcin may aquélls la voluntat dels fills, ni aquéstos per despit, orgull, passió baixa ó altra causa qualsevol per poderosa que sía (quan menys si fòs reprobable!) deixin de cumplir ó d' acatar ó de conformarse á la voluntat dels autors de llurs díes.

¡Quánts matrimónis esguerrats s' estalviarían se-

guint tal conducta!: cóm pujaría lo nivell moral de les modernissimes societats, talment esma-perdudes per la borratxera de la possessió dels bèns materials, únich ideal que semblan perseguir, únich ressort que les fá móurer, únich exemple que saben apéndre dels pobles grossos, d' aqueixos pobles sense fé, sense história y sense conciencia, que lo primer que fan quan prénen una resolució, sía la que sía, ó sufreixen una desgrácia, es comptar los millons de guany que los hi ha de proporcionar, ó dóldres, en nombres rodons, de los que los hi ha fet perdre (*). Per axó la Humanitat camina depressa á ser mes y mes cada dia un agregat de colles de comerciants formant entitats colectives, que no pas verïtables pobles ó nacions, puix á l' antiga familia y al primitíu amor que los unía y enllassava fentlos generosos y forts y nobles y acometedors de grans empresas, ho substituheixen per les unions legals entre 'ls individuos y per la filantropía xorca y baladrera, aproximantse élls entre sí ó fent aliances en quant persegueixen un mateix fí rastrer y miserable, ó separantse y convertintse en enemichs feréstechs en quant se troban enfront l' un del altre fentse la competencia ó envejosos d' expoliar á la víctima damunt de la qual anavan á posar llurs urpes famolenques.

Per lo tant, ahont no hi ha matrimonis segons la Lley de Dèu mana, no hi ha families; y ahont no hi ha families, no hi ha pobles que merescan lo dic-

(*) Al escriurer aquestes ratlles, no créyam certament que tinguessen, com desgraciadament l' han tinguda, tan prompte confirmació ab una de les declaracions de guerra mes iníqües y mes indignes de les que registra la Historia, com es la dels EE. UU. á Espanya.

tat de tals, per grans ó per poderosos que semblin, per molt que sorprenga llur progrés y la inmensitat de llurs riqueses; per nombroses que llurs colonies sian ó per extensos que tingan son territori ó los en que hi extengan son domini.

Y veusaquí com sense pensar, nos trobém ó vením á parar á haver de tractar d' un altre dels grans debers dels pares respecte á llurs fills quan de bèn educarlos se tracta: çó es, del amor que deuhen ensenyárloshi envers la Pátria; envers lo bocí de terra ahont, nó per etzar, sinó per voluntat divina havém nascut; envers aqueix sér moral y nobilíssim del que l' august claustre matern n' es lo fonament y 'l nóm de mare lo dictat mes dolç.

No deuhen confondre á n' aquest objecte 'ls pares, com desgraciadament se fá avuy, per regla general, degut á mil causes, entre les quals y principals hi ha la de la instrucció que 's dona á les aules, á les escoles y fins en les Universitats ahont s' ompla 'l cor de sentiments falsos y 'l cap d' idees tan pampoloses com buydes; no deuhen confondre 'ls pares, repetím, lo que sía la Pátria ab lo qu' es l' Estat, de la mateixa manera que no 's barrejan en una casa de lloguer, per exemple, ó en una masía de montanya, lo que sòn los diferents vehins que l' habitan ab lo pís que respectivament ocupan; ó lo qu' es lo mas propiament dit, la casa dels amos, y la dels parcers, masovers, mesaders ó jornalers que viuhen sòts l' ombra y al amparo d' aquélla, peró ab complerta independencia 'ls uns dels altres.

Y dihém això, perqué d' aqueixa confusió espantosa, d' aqueixa barreja insoportable, falsa, illógica y fatal d' idees y conceptes, ne prové avuy aqueix aument de gent indiferent y apática, d'

aqueixes relacions superficials y fredes, d' aqueixa aparent germanó en la forma, peró d' odi y d' enveja y de despreci en lo fons, que s' observa entre 'ls mateixos que deurían formar la gran familia catalana, los quals senten per sa terra infortunada l' afecte extrany, sense arrels y sense cor (si així podém dirho) que professan los dispesers acomboyats per pura casualitat á la dispesa ahont passan llurs dies y á la dispesera que 'ls cuyda: gent, la mes diferenta y oposada á voltes, sense mes llás d' unió que 'l transitori d' un moment de coneixensa, d' un instant en que 'l interés ó la necessitat ó l' estálvi 'ls ajunta: sòn com aucells de pás, que ni s' estiman, ni s' ajudan, ni 's defensan: á tot lo mes qu' arrivan es á explotarse, fins concedím ab bons modos, los uns ab los altres, acabant pera tréureu mellor profit los mes atrevits ó de conciencia mes ample ó de major potencia numérica.

Donchs, pera evitar tant de mal y tanta ruina, es perque 'ls pares han d' ensenyar als fills á que estimin á la Patria (la natural, nó la fictícia ú oficialesca) infiltrántloshi desde petits l' amor gran, desinteressat, generós y noble qu' élla se mereix, féntloshi capir y entendre, de passada, la diferencia inmensa, importantíssima, essencial que hi ha entre aquélla y l' Estat: l' una, la Pátria, es l' organisme víu, natural, obra de Dèu y, per lo tant, indestructible é inmodificable. L' altre, es l' organisme tambè, pero artificial, inventat pe 'ls hómens, accidental y mudable com tota cosa que d' aquestos ha prés la forma y los seus vicis. La Pátria, té per fites naturals y eternes, los ríus y les montanyes, lo mar y 'l cel que 'l Omnipotent senyalá á cada poble del mateix modo que á cada indivíduo, li ha donat son cós, ensemps que la seva ánima quin

verb ó quina manifestació distintiva es lo llenguatge. L' Estat, per lo contrari, es lo vestit que 'l cos ha de posarse, ó la forma dintre de la qual aquélla ha de víurer, desenrotllarse y creixer, ó 'l pont, aixamplant lo concepte, que servesca de medi d' unió y de comunicació á pobles vehins los uns dels altres.

Per axó 's comprén, y axó es lo llógich, que varis pobles, es á dir, que varies pátries s' ajunten y agermanen y formen un sol Estat: lo que no 's comprén y resulta ridícul, antinatural, monstruós y contrari á la llibertat y conciencia humanes, es que de varis Estats, ne vulgan formar una Patria. Ni mes ni menos de lo que passa á Espanya y altres bandes: l' orgull del home, ofuscat per los fums del Paganisme ó de sa variant lo Racionalisme, empés per la supérbia de son poder, encegat per ses conquestes de tota mena, s' ha cregut que perque ha arrivat á *crear* rasses híbrides ó xorques (de tals exemplars no 'n posá Dèu al Paradís) que realment li han donat utilitats práctiques y li han fet grans serveys, tambè podía fer pobles á sòn gust; y per axó inventá primer la esclavitut, despres lo feudalisme y darrérament los Estats actuals qu ab ses formes transitories de gobern, s' han convertit en flagells de la Humanitat, debilitant ab élles, fins casi á ferles pérdre, les grans virtuts cíviques dels homens que s' han deixat enlluhernar com aloses, per llurs fantasmagóriques grandeses ó seduhir per l' oripell de llur poder material, bèn diferent y oposat al de la majestat sobirana dels que, com nostra Catalunya en sos temps d' anyorada grandesa y de llibertats incomparables, lo fundavan en les lleys eternes de la Justicia.

Ensenyéu als fills á que amin la Pátria y la vene-

rin y la defensin; no volgáu que s' enllotin y malmetin perseguint aqueixos ideals rastrers y baixos en que aquélla es ofegada, perseguida y escarnida pera donar lloch á un Estat débil, corromput y corcat que s' aguanta tan sols per la lley de la inércia á que están subjectes los cossos quan no 's mouhen. S' aguantan no mes perque encara 's manté ferma la carcanada damunt de la qual varen bastirlos; peró caurán ben prompte, á la empenta que li dongan les generacions que venen, les quals refent les verdaderes Pátries, enmotllantse en la obra de Dèu y nó en la despótica y transitoria dels homens, tindrán per lema lo de volguer la Pátria llíure dintre d' un Estat fort y respectable; nó un Estat monstruós y egoista que xucli la sang y devori la vida de la Pátria ó de les Pátries que lo composin ( ).

Y com quan parlém de la Pátria, sempre nos referím purament y d' un modo exclussíu á Catalunya, per axó aconsellém, encara mes, afirmém qu' un dels grans debers dels pares catalans es lo d' ensenyar á sos fills á estimarla, á honrarla y á venerarla, com ho es pera 'ls castellans ferho ab les seves terres de Castella, y los de França ab les franceses, y los suissos ab les de Suissa, etc., etc., puix es lo natural y llógich que cada hú estimi lo seu, sentiment que 's troba fins entre mitj de les mateixes fères.

(*) Los graves y dolorosos aconteixements que 's van desenrotllant ab posterioritat á lo que escribiam molt y molt abans de que ni prevéurers aquells poguessen, nos fan tremolar d' esglay pensant que. tal volta massa prompte, tindrán palesa demostració los fonaments de nostres idees. ¡Dèu vulga, en mitj d' aytal naufrági, salvar ab la pobra Espanya, á nostra idolatrada Catalunya!.

Ensenyin, donchs, los pares (que obligació hi tenen!) á que llurs fills respectin ses tradicions y usos y costums; que defensin y amin son dret; que observin y sostingan sa Relligió; que conrehin, pulescan y purifiquin son llenguatge; qu' aprengan sa historia y en sos grans fets s' instruhesquen; que conegan sos pobles; que recorrin ses valls y fondalades; qu' admirin son cel de bláu puríssim y gosin y sentin les emocions de la sublimitat en ses tempestes ó en la contemplació de sa naturalesa admirable; que la coneguin en fí y la estudíhin en totes ses manifestacions y necessitats; en son passat gloriós, en son present de decadencia, en son pervindre falaguer, puix axís y sols axís poden estimarla y defensarla, ja que ni s' ama lo que no 's coneix, ni 's desitja lo que no s' entreveu ó á lo que s' aspira, ni 's llúyta pera lo que no 's vol ó no se té: no cometin lo disbarat imperdonable de que vagin de jovenets, y may sense necessitat inevitable, á estudiar al extranger ó á foranes terres; ni que s' apartin de llur costat, puix ab l' ausencia y la distancia aumentan los perills, s' afluixan los llassos de familia, s' esborran los recorts de la infantesa y, enamorantse d'un cosmopolitisme extravagant, s' atrofían en lo cor los nobles sentiments que 'ns fan agradós l' agre del terrer.

Peró, pera que axó sia fahedor als pares, nos atrevirém á sentar un principi al qual, n' obstant, no arribarém pas á donar lo carácter d' axioma; y es: qu' axís com la educació relligiosa (*) s' ha de

(*) Nota.—Parlém axís, pera donarnos á entendre mes fácilment de la majoría dels que 'ns llegescan: ab tot, consti—y d' aquesta base partím ó en élla nos hi havém inspi-

fonamentar en lo cor pera desprès basarla en lo cap; en la que se'ls hi donga respecte al modo com s' ha d'estimar á la Pátria, déu ferse al revés, ó sía, déu comensarse en lo cap pera acabar en lo cor. En altres paraules: los sentiments relligiosos, deuhen primerament infiltrarse en lo cor, pera que estimantlos al principi d' una manera que podém calificar d' inconscient, arrivin los fills á amarlos per convicció; méntres qu' ab los del amor á la Patria, s' ha de comensar pera ferlos capir ab la narració de fets, ab exemples del passat, ab la explicació d' aconteixements importats pera que mes tart se 'ls estimi, pera que al anarse fent hómens los fills los amin, ja que es fora de tot dubte que lo que 'l cor aprengué á estimar de petit ja may mes s' oblida ni mancos s' aborreix, y que lo que s' aprengué ó 's fixá en lo cervell en l' época primera y mes ditxosa de la vida, s' ama y venera per sempre mes, creixent ab lo transcurs dels anys com si la experiencia y 'ls desenganys fossen lo mellor adop pera donar fermesa y vigor al cor y al cap, polos damunt dels quals giran y girarán, méntres lo mòn s' aguanti, totes les accions humanes.

Dónguin los pares á n' aixó ó á lo qu' acabém de exposar, la importancia que té y que 's mereix si volen que llurs fills arrivin á ser ornament y defensa de la societat ahont han nascut y en la que haurán de viurer per regla general: no tot ha de consistir en les bones formes (la urbanitat més refinada es á voltes la capa brillant en que 'ls mes

rat—que la educació relligiosa, sempre y en tota ocasió, ha de ser lo fonament de les altres per ser lo d' aquella la *fé* que radica en lo enteniment, per medi del qual discerním y apreném.

viciosos saben amagar y fins, en determinades ocasions, fer simpàtiques llurs calaverades y disbauxes) ni en ensenyar als fills á trevallar, nó; puix tot y essent agradós lo primer y essencialíssim lo segon, no constituheixen lo principal pera donar, á Dèu, servents fidels y amorosos, y á la Pàtria, ciutadans dignes, honrats y capassos de morir per élla defensantla. Parlin, sinó, per nosaltres aqueixes colles de jóves qu'ara pujan, aixís los de les classes mes potentes com los de les mes pobres, aixís los de la aristocrácia, com los de la democrácia y 'ls de la despreciativament anomenada burgesía, plens tots de vicis, mancats d' ideals, ambiciosos de profits, explotadors del próxim y embrutits los uns, los primers, en lo tonto orgull d'uns títols que ni en pergamins se guardan ó s' escriuhen; los segons, en la enveja miserable concriadora del odi y de la set de venjança, y'ls tercers, en lo goig de la possessió de riqueses mal adquirides y d' un afany indómit d' aumentarles pera donar mes ales encara á llurs concupiscencies. Y en tots plegats, rés d' amor al próxim, rés de modéstia, rés de caritat cristiana, rés que 'ls fasse semblar fills d' aquesta Terra infortunada á la que afrontan ab llurs blasfémies, ab llur descreiment esglayador, ab llur conducta cínica, materialista y depravada: rés, en una paraula, ni en lo parlar, ni en lo obrar, ni en lo sentir que descubresca en élls los descendents d'aquells próus éxims y ciutadans honrats modelos de prohisme, espills de pietat, exemples de sabiesa, mártres per la Relligió y héroes llegendaris pera la Pátria.

No volgáu, donchs, pares que llegíu aquestes ratlles, ni ho permetáu tan sols, que 'ls vostres fills pugan ésser comptats en lo nómbre dels impíos, ni dels traydors. Imposéu vostra autoritat sobirana

quan lo cas esdevinga, pera obligar á vostres fills á que sirguin pels dreturers camins y no oblidèu que, desprès del amor á Dèu, es lo de la Pátria 'l segon que, per extricta obligació, havéu d' ensenyárloshi ab l' exemple y ab la paráula.

CAPITOL XI

LA MAJOR EDAT

L' ÁRBRE ha ja crescut, s' es ben arrelat, té bona brancallada y dona, ó prompte donará, sos frúyts: ni 'ls vents lo torcerán al menor embit, ni 'l pugó assecará sa soca, ni 'l podall hi tindrá res que fer pera tréurerli branques inútils ó, mes que tals, bròts de fácil arrancar. Lo pare, véu ja un home en son fill: ha ja arrivat aquest á la plenitut de la rahó, al bell esclat de la vida: son cós y son ánima han crescut á l' una; s' han completat, ab son desenrotllo físich, son cor y sa intelligencia. En lo camí qu' han seguit, l' un ha corregut molt, l'altre ha trevallat mes y 'ls dos se troban casi 's pot dir en un punt qu' un y altre se confonen, se nivellan y 's preguntan: ¿quí sóm tú y jó?; ¿sóm iguals?.

La resposta, no es pas dubtosa: lo pare, sempre ha de ser lo pare, y 'l fill, fill. No perque aquest tinga més talent, ni perque s' arrive á constituhir en autoritat, ni possehesca mes riqueses ó bèns de fortuna, ni perque sía un sábi, ni sols perque assolesca una dignitat superior, s' ha d' oblidar del autor de sos díes, ni ensuperbirse, ni considerarse deslligat

d' éll, ni despreciarlo, ni abandonarlo may; com tampoch lo pare ha d' abdicar en cap temps, ni per cap rahó, de l' autoritat y subsegüent dignitat que sobre d' aquell li donan á l' una, la Naturalesa y lo Dret, Dèu y la Lley.

Peró, se 'ns preguntará: ¿es que 'l pare pòt manarlo sempre?; ¿es que 'l fill ha d' obehirlo?. Ni una cosa, ni l' altre: aquéll, sols pòt y déu aconsellarlo y guiarlo; poques, raríssimes vegades imposarli la seva voluntat: aquést, déuli sempre veneració y respecte, nó cega obediencia, ni abdicació de sa llibertat ó independencia quan, en virtut d' aquesta mateixa, es amo y, per lo tant, responsable de les seves accions. Lo temps de la educació ha ja passat: les obligacions ó debers dels pares han arrivat á la fí: l' obra, baix aquest punt de vista es acabada.

Com se véu ó de lo que adés havém dit, se deduheix qu' es, nó ja dificilíssim, sinó impossible, fixar regles de cap mena per les quals pugan los pares gobernarse quan llurs fills han arrivat á la major edat ó á la plenitut de llur desenrotllo físich y moral. En èlla, com per l' Agost en que 's reculien los frúyts del camp, trobarán los pares lo resultat práctich de la educació que 'ls hi hajan donat: pera 'ls bons fills, pera 'ls que s' hajan criat en la escola del amor, del honor y de la virtut, los pares sempre serán los pares als qui tant mes respectarán, tant mes cuydarán, tant mes amarán, quant mes vellets los tingan, ó mes desgraciats los vejan, ó mes necessiten de llur assistencia y de llur socors. Los fills dolents, son una cárrega ó un afront que resignadament s' ha de sobreportar ó que s' ha de sufrir ja com á proba, ja com á cástich per mes que 'l cor y 'l seny á voltes s' hi sublevin: sols Dèu

es qui pòt judicar, sense enganyarse ni enganyarnos, la causa de semblant desventura. quina explicació tal volta y entre boyres trobaríam. si bè ho miréssem, en los amagats recons de la conciencia.

Ahont ó en qui perden del tot lo drets los pares, es en la noya quan aquesta ha contret matrimoni: la dóna, la muller perteneix exclussivament al marit; á n' éll se déu y per éll ha de víurer; son únich pensament. son principal objecte, ha de ser lo de sapiguer férseli agradosa y cumplir sa voluntat. Això, no deuhen may oblidarho 'ls pares ni molt mancos les mares: molts disgustos, moltes desavinenses entre 'ls esposos, moltes llágrimes y fins molts sacrificis dolorosos, son deguts á la ingerencia intempestiva d' aquells en lo que es un santuari inviolable pera 'ls qui s' ajuntáren al péu del Altar, prometentse 'l mútuo sacrifici de la vida. Una indiscreció, un consell mal donat, per mes que sía generós ó ab fí de bè, una paraula no mes, poden á voltes trencar pera sempre l' armonía conjugal y fer impossible una felicitat, fins entre esposos verament cristians, que féu sonríurer de goig y tremolar d' alegría en lo día ditxós de les esposalles. Y consti que no exagerém, ni parlém tampoch en absolut, si bè aconsellerém pera tal cassos, que 'ls pares sápigan sacrificarse en ares de les filles no fent us, sinó per escepció y ab molt de criteri, de llur suprema autoritat paterna.

Peró, reprenent la primera idea, se nos dirá: perque un fill haja ja arrivat á ser home, ó á constituhir una nova familia, ¿rés hi té que veure 'l pare?; hi pert aquést sos dréts, no poguentlo reptar, ni guiar, ni dirli res absolutament?. Nó; res d' aixó, puix com havém manifestat y repetím, no parlém en absolut: ademés, déu tindres' en compte, que al

parlar de la major edat ó de la independencia á que arrivan los fills per les lleys de la própia naturalesa, més que á la materialitat d' haver aquestos alcansat los 25 anys, nos referím al estat de dret en que aquells deixan de ser lo que 'ls romans ne deyan *filius familiæ* ó en que passan á ser, sía pe 'l concepte que 's vulga, *caps de casa;* á n' aquéstos, los pares sóls podrán aconsellarlos; podrán, si 's vol, també guiarlos; fins, per obligació, haurán de reptarlos ab tot lo pés de sa autoritat quan del cumpliment de debers sagratíssims se tracti, peró... no podran passar d' aquí: la imposició de llur voluntat, l' exigencia irresistible de que cumplescan sas disposicions ó manaments es impossible, com ho fora, per exemple, lo volguer fer recular l' aygua quan ja ha passat la resclosa que la detenía y subjectava, ó com sería una bojería exigir als aucells qu' han emprés lo vol, que repleguessen llurs ales y se n' entornessen al níu qu' abandonaren. L' amor y lo respecte, donchs, serán les úniques armes de que 's podrán servir los pares pera defensarse; ó mes ben dit, l' amor y lo respecte serán lo tribut que 'ls fills, si sòn bóns y agrahits, deurán pagar als autors de llurs díes méntres aquestos viscan, los quals y com á regla que compta raríssimes escepcions, ne poden disfrutar ó ne gosan sempre fins en aquells cassos, amargament tristos, en que se 'ls hi pot aplicar l' aforisme de que «de les culpes dels pares, ne van los fills geperuts».

Y veus' aquí com per rahó de lo que acostuma á passar—puix en les families, lo corrent es que hi haja mes d'un fill—nos vením á ocupar, encara que sía per incidencia y d' una manera rápida, de la nostra gran institució jurídica, del *Heréu,* al qual

s'ha combatut tontament per alguns, ab ira y mala fé pe 'ls que s' anomenan llegisladors y ab instint suicida per escabots de catalans degenerats, indignes, segurament en sa majoría, de que llurs pares los honressen ab distinció tan gran, tan sábia, tan práctica y tan noble.

L' *hereu*, per home fet que sía, per anys que compti, per mes qu' en ilustració y talent y dóts de tota mena guanyi al pare, sempre es lo fill, sempre té per regla y per norma, la voluntat paterna; ni tot essent ávi, fará may rés d' amagat ni contra les disposicions del qui, al donarli aqueix títol, de grans cárregues y responsabilitats com ho es de gran honor y distinció, li encomená la continuació, mes que de son nòm, de sa responsabilitat, de sa casa, de sa ascendencia y de sa mateixa descendencia. L' hereu es lo puntal y lo continuador de les mateixes tradicions; lo rasser de sos germans; la representació viva, generosa y admirable de la personalitat del pare: méntres aquest existeix, se confón ab éll; quan mór, lo continúa. En ses ausencies, lo representa; en lo gobern, l' ajuda; en les ordres, l' acata; en los perills, lo defensa y desprès, mes enllá de la tomba, lo perpetúa.

L' heréu, donchs, per son carácter, per son orígen y per son fí es, baix lo punt de vista de la educació, lo continuador de les ensenyances y de les doctrines del pare: quan aquést mor, ó quan s' impossibilita, ó quan abdica ó renuncía á la direcció de sa casa y de sos fills, aquell es qui segueix les sues tradicions y la seva manera d' ésser, constituhintse en lo guardiá y 'l protector de la familia. Això no vol dir (la experiencia ho demostra y ensenya palesament) que l'heréu haja de momificarse, que no haja de seguir les corrents modernes, en quant

sían sanes, que s' oposi als avensos y al perfeccionament que 'l temps y les circunstancies duhen en sí mateixos per la lley eterna del humá progrés; ans al contrari. Aquesta institució tan catalana, tan cristiana y tan práctica, evita la destrucció de la familia, la anticipada dispersió dels fills, l'abandono de la mare, l' ingerencia ó intrussió de persones estranyes é interessades en la ruina de la casa payral (*) y fá que s' aguantin á través dels segles, de les guerres desastroses, de les influencies forasteres, y de la inquina (per no dirne rábia) contra tot lo de Catalunya, qu'aquesta conservi, en mitj de ses desgrácies y de sa decadencia moral y dels vícis de la época actual, son carácter própi y les energíes necessaries pera restaurarse en los próxims jorns de les reevindicacions y de les grans restitucions; ó de demostració de les grans incógnites sentades pe 'ls enciclopedistes y dels volterians y dels centralistes de les darreríes del segle passat y dels comensos del present, al volguer unificar als pobles en lloch d' unirlos, pera que les descubreixin y resólguin los actuals apóstols dels principis nacionalistes fundats en la rahó, la Relligió y la Justicia.

Per aixó los pares cataláns obrarán ab previsora prudencia mantenint y enrobustint aqueixa institució sobirana qu' ha salvat tants de patrimonis y qu' ha perpetuat tants nóms honrats en nostra Terra. Res hi vol dir que hi haja hagut é hi haja alguns mals heréus qu'abusin en perjudici de llurs

(*) Per aixó sóm enemichs irreconciliables y decidits del *Consejo de familia*, un dels alsapréms més temibles que insidiosament y ab traydoría poden malmetre la admirable constitució de la familia catalana.

germans y fins de llurs pares mateixos de l'alta representació y de la influencia que tal títol los hi dòna en la familia; puix ferne arma d' aixó contra de la institució, sería lo mateix que volguer aplanar un arbre de frúyts riquíssims per haverne llevat alguns de corcats, ó enrunar per inútil un casal robust y gloriós per la rahó poderosa de que algunes teules se li han fet velles y se li han esquerdat alguns embáns sense importancia.

Lo que sí han de procurar los pares, es perfeccionar la institució y mellorarla tenint, al efecte, en compte la época en que viuhen y les circunstancies en que se troban: designin per heréu y successor seu, al fill que 'n sía més digne ó al que 'ls hi sembli mes apte, y repartescan los bèns restants entre llurs demés fills ab equitat y justicia. D'aquesta manera, y acostumántloshi desde petits, los hi estimularán á portarse bè, á respectar llur nòm y á considerar la ulterior designació, com al mes preuhat títol de noblesa ja que aquesta, no la donan los pergamins ni 'ls nombraments reyals, sino les própies virtuts y 'l trevall honrat y digne.

Una observació afegirém, per acabar. Existeixen avuy fortunes que no anomenarém escandaloses —per mes qu' algunes ho sían pe 'ls médis com s' han adquirides ó fetes—peró sí perilloses per la seva importancia insoportable. Pera 'ls que les possehescan, si tenen fills, nos permeterém donárloshi un consell: quan mirin á n' aquestos, quan los besin y los afalaguin, prescindeixin d'aquélles; obrin, com obrarían si fossin uns menestrals ó comerciants ó propietaris acomodats, ensenyántloshi de trevallar, habituantlos al estálvi y criantlos modestos y senzills, puix aixís, quan los hi arrivin á grans, no es fácil que síen uns calaveres, uns

mals-gastadors ó pródichs y uns hómens del tot inútils pera la societat. No deixin en oblit aquella máxima de «si vols que't durin, fés que't suhin», y aquella altra de que: «no hi ha molt que no's gasti, ni poch que no basti.»

Y quan hajan de disposar de llurs bèns ó de llurs extraordinaries riqueses, no fassen *hereu*, sinó *heréus* deixant á cada un de sos fills, en concepte de tals, una part igual ó aproximada, reservantse la restant pera 'ls pobres: en altres térmens; deixin á n' aquells lo mes que suficient pera que pugan víurer folgadament y desenrotllar ab tota comoditat llur carrera, ofici, comers ó afició; y recórdinse d' aquestos, no ja baix l' enlayradíssim concepte de la Caritat Cristiana, sinó fins per l' egoisme natural de la própia conservació, á la qual amenassan ab ira creixent y destructora les esgarrifoses desesperacions anarquistes y les no menys atendibles queixes del proletariat famolench y desvalgudíssim.

Tal volta se 'ns dirá que 'ns fiquém allá ahont no se 'ns demana y que nos apartém del objecte primordial de nostre lleuger trevall sobre de la educació que s'ha de donar als fills: rahó 'ls hi sobrará als tals, per mes que al anar, com acabém de ferho, á espigolar en camps d' altres estúdis nobilíssims, com ho sòn los de la Moral y del Dret, no 'ns havém pas allunyat del nostre, que fora pera altres extensíssim, fecón é inagotable. Los hermosos colors que forman l' arch de Sant Martí se tocan, y al confóndres l' un ab l' altre, tornan á fer la llum blanca, hermosa, ubriagadora qu' alegra 'ls ulls y dona vida á tota criatura.

La educació es per l' istil: élla, en sí, no es mes qu' una forma vaga, una manera d' envoltori de

l' ánima qu' al temps que la defensa, l' amostra bonica ó lletja, bona ó dolenta, santa ó malvada, sábia ó ignorant; peró que aplicada á les parts constitutives del sér racional, ó compost d' ánima y cós, en quant es ensenyança y doctrina, determina lo pervindre d' aquest y lo fa apte pera 'l bè ó pera 'l mal.

Végin, donchs, si 'n té d' importancia, aixís pera élls com y principalment pera 'ls fills lo problema de la educació d' aquestos. Com havém dit, la dignitat casi divina de la paternitat, imposa grans obligacions y grans sacrificis. Segurament, mes que 'ls goigs á n' élla inherents, tot y essent innombrables, pujan á major suma los debers sacratíssims á cumplir.

Per axó y reasumint aquestos, los reduhirém ó compendrém en quatre classes. Uns, los primers, que fan referencia á Dèu: d' aquí naix la educació relligiosa. Los segons, á la Societat en que 's víu, y d' élls deriva la del amor á la Pátria natural. Los tercers, que fan referencia als fills mes directament, y d' ella prové la educació intelectual y la física, ó sía la que 's cuyda de llur intelligencia y de llur cós. Y 'ls quarts ó últims, dels quals naix la educació que se relaciona mes directament ab los mateixos pares, ó sía aquella ab que aquestos los hi ensenyin com han de respectarlos, d' amarlos y de servirlos.

Encara que lleugerament, de tots havém parlat, potser ab major bona voluntat que competencia: sía com sía, haurém cumplert l' afany del nostre cor que 'ns móu á dur una gota de bálsam reparador á la moderna Societat tan flagellada y tan mancada d' ideals y d' esperances.

Peró per sobre de tot quant havém dit, tingan

present los pares quan mirin y acaricíhin á llurs fills, que per damunt dels hómens hi ha la Providencia eterna, quina sombra benfactora s' estén per sobre de les families y dels pobles qu' en Ella esperan y creuhen. Sigan nostres bons desitjos, la puresa de nostres intencions y la rectitut de nostre cor, l' imán que la cridin y la moguin envers nosaltres y dels nostres fills als quals, si havém de corretgir en llurs defectes—naturals, per desgrácia, á la flaca naturalesa humana—havém també de guiarlos en llurs bones inclinacions, qu' al cap y á la fí, no som mes los pares que jardiners encarregats d' erols variadíssims pera que dongan dolços perfums de virtuts, aixís públiques com privades, tot deslliurant á les flors de cuchs innobles, de bróts perillosos y d' espines punxantes.

Y després, accéptins' la Pátria nostre fervorós desitj de donarli, ab bons fills nostres, bons y mellors fills seus: al efecte, eduquémlos á la catalana; criémlos á la catalana, ensenyémlos á la catalana majorment considerant, com podém considerar, que rés debém d' envejar als altres, ni en lo passat, gloriós y explendent com lo que mes puga serho, ni en lo present, que si 'l veyém corcat y trist com per tot arréu, nos encoratja al mancos ab esperances falagueres anunciadores de mes placívols y venturosos díes.

Y aixís, quan l' hora arrivi del nostre tránsit d' aquest mòn á morades mes ditxoses, podrém, al besar per darrera volta als nostres fills estimadíssims, despedirnos d' élls ab la rialla als llávis y la páu al cor per havérloshi ensenyat los camins de la virtut y del honor, tot saludant en nostres darreríes l' aubada gloriosa del sol naixent de Catalunya!

Á

major honor y llahor

del

SAGRATÍSSIM COR DE JESÚS,

fóu aquest llibre acabat d' estampar

en la present ciutat de Barcelona,

lo primer divéndres (dia 3) del

mes de Juny

del any de grácia

MDCCCXCVIII

LAUS DEO

TAULA